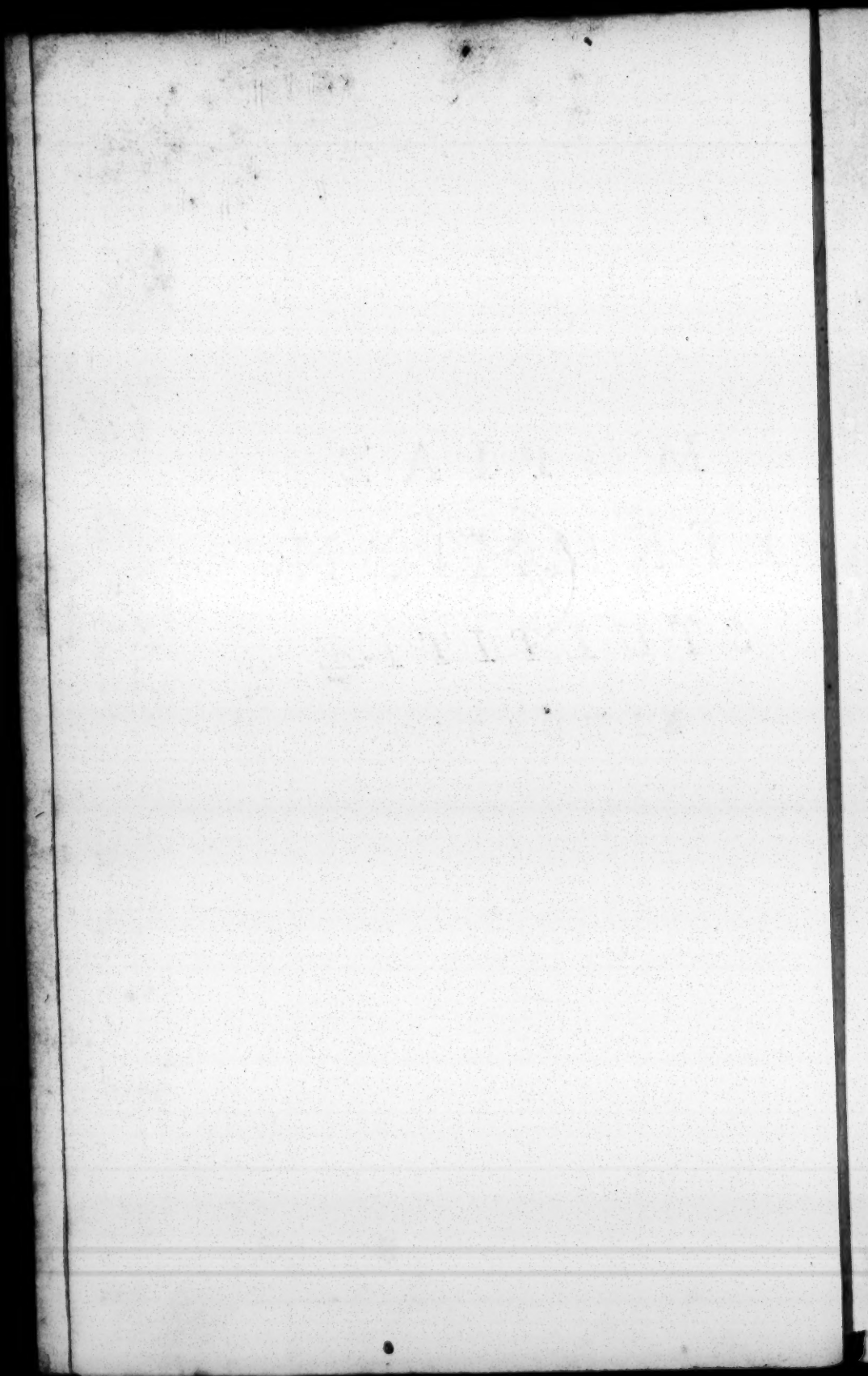

ΜΩΡΙΑΣ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ:
STULTITIÆ
LAUDATIO.

H. Gravelot Inv.

De Longueval Sculp.

La Pazzia Regina del Mondo.

Μ Ω Ρ Ι Α Σ
Ε Γ Κ Ω Μ Ι Ο Ν :
S T U L T I T I Æ

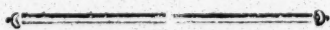
L A U D A T I O .

* *Desiderii ERASMI Declamatio.*

EDITIO CASTIGATISSIMA.

L O N D I N I ,
& venit P A R I S I I S ,
A p u d B A R B O U , v i a M a t h u r i n e n s i u m .

M. D C C. L X V.

150-627

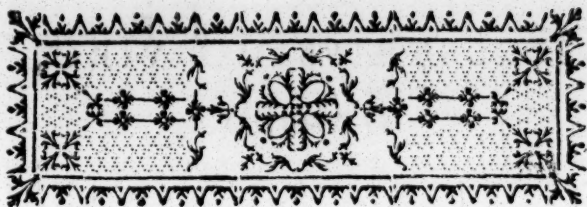

E

G

J

L

QUAM,

E SOLO FERE PENU MEMORIÆ DITISSIMO,

RECENS EMISSAM,

GRAVISSIMO ILLI ANGLIÆ CANCELLARIO,

THOMÆ MORO,

ERASMUS AUTOR VOVERAT;

QUÆ

JOANNI-BAPTISTÆ COLBERT,

[NOMEN APPELLASSE, LAUS EST]

A CAROLO PATIN INSCRIPTA:

LUDICRAM MORIÆ LAUDATIONEM,

TYPIS ELEGANTIORIBUS

NITIDISSIME RECUSAM,

ACCURATE RECOGNITAM,

ILLUSTRISSIMO VIRO,
DOMINO
ANTONIO-RAYMUNDO-JOANNI-
GUALBERTO-GABRIELI
DE SARTINE,
REGI AB INTIMIS CONSILIIS ET MANDATIS,
SUPPLICUM LIBELLORUM MAGISTRO,
PRÆTORI URBANO,
REI LIBRARIÆ PRÆFECTO,
OB EXIMIUM EJUS IN LITERAS STUDIUM,
ET IMPENSAM VOLUNTATEM,

DICAT, NUNCUPAT

A. G. MEUSNIER DE QUERLON.

MONITUM

EDITORIS.

DECLAMATIONIS ERASMIANÆ causam & rationem habes in Autoris Præfatione, quæ mox ad libri caput occurret: ideo pauca nobis hic differenda supersunt.

ERASMUS huic operi scribendo, renum dolore domi retentus & a gravioribus inde studiis avocatus, septem plus minus dies impendit. Deportatus in Galliam libellus, Parisiis primum, juxta mendosum ac mutilum exemplar, vulgatus fuit; dein intra paucos menses plus septies typis recusus. Placuit Stultitiæ Laus Holbenio, eximio tunc temporis Pictori, &, ut *oblectaretur Erasmus*

vj **M O N I T U M**

(sic fert Codex Basileensis), hanc digrammatis ornavit, quæ ab ipso decem diebus descripta tradunt.

AT, cum in eo libro plurima non nisi ab eruditis & attentis possent intelligi, partim ob Græcitatem passim admixtam, partim ob allusiones & crebras & tacitas, partim ob argutiam in jecando, quam non facile sentiat, nisi qui naris sit emunctissima, Gerardus Lysfrius, cujus verba mox expressi, commentariis hunc illustravit. Qua duplici dote, scilicet Holbenii catagraphis & adnotationibus Lysfrii, locupletatum opus, anno 1676, Basileæ typis mandatum ac editum est a *Carolo Patin*, Medico, Rei Numismaticæ perito, & Holbeniarum Iconum non frigido aestimatore.

EDITORIS. vij

* BIS versa Gallice Stultitiæ Laus, primum anno 1517 a *Georgio Hailuin*, ad quem extat Erasmi Epistola; verum quid de illa interpretatione sentiret Erasmus, aperte scribit ad Lysitrium, his verbis: *MORIA sic Gallice versa est, ut alia scripserit, non solum aliter, & pleraque reliquit quæ non intellexit, quædam assequi non potuit.* Recentior conversio, manibus omnium trita, a *Nicolao Gueudeville* apud Batavos edita, & anno 1751 a me cursim emendata, paulo vix accuratior priore, imo tam indiligens est, ut quæ de prisca Interpretatione sensit Erasmus, & huic novissimæ accommodari sine injuria possint.

MORIÆ quidem (hanc sensum communem false vocat Erasmus) apte

viii MONITUM

Laudatio dicata Thomæ Moro, quĩ suum de Utopia commentum ante dederat in lucem, & cui Morio (*Henricus Paterson*), Holbenii manu pictus, ad ludum erat.

HANC Erasmus scripserat tranquillis rebus, nempe ante motus Lutheri & Calvinii hæresibus in Europa concitatos; *Quum Mundus altum indormiret cæremoniis ac præscriptis hominum, haud quaquam scripturus (ad-
dit), si horum temporum tempestatem exorituram præscisset (1):* quanquam, ut alias ingerit (2), *Nec aliud agitur in Moria sub specie lusus, quam actum est in Enchiridio*; unde diserte subiungit, ADMONERE VOLUIMUS,

(1) Epist. ad Amat. Verit.

(2) Epist. ad Mart. Dorpium.

EDITORIS. ix

NON MORDERE ; PRODESSE , NON
LÆDERE ; CONSULERE MORIBUS
HOMINUM , NON OFFICERE.

IS tamen Moriæ lusus bilem adeo
splendidam Theologis & Monachis,
stultissime quidem animi conscien-
tiam nudantibus, quibusdam movit,
ut clamoribus Erasmus ad seriam sui
defensionem adegerint. Hinc, tum
eiusdem, tum Thomæ Mori, ad Dor-
pium Theologum Epistolæ purgato-
riæ, quas in editione Caroli Patin
adjunctas huic attexere superfedimus,
eo quod hac ætate nostra alienissi-
ma, ut arbitramur, a calumniandi
lusum innocentem studio, superva-
caneum purgare quod defensione non
indigeat.

COMMENTARIA Lystrii etiam

x *M O N I T U M*

ab ea recidere visum est, quippe quæ prolixiora & pondus inutile factura libello quem promptiorem ad manum & levissimæ molis esse volumus. De verbosis igitur & sæpius otiosis Editionis Patinianæ Notis perpauca delibavimus, & ea tantum quæ ad explanationem operis historice vel grammaticæ conferre aliquatenus poterant.

Icones Holbenianas exprimere, quod operosum, vel alias inducere, quod magni dispendii foret, item abs re censuimus, ne plus æquo, cum ipsa mole, libri pretium accresceret.

PORRO Moriae Declamatio uno quasi contextu fusa, uno legenda tenore, quidni fastidium parere & lecturientis patientiæ capaciorem quemvis defatigare valeat? Verum nume-

ros, leges, ordinem Stultitiæ definire, hujus ad amussim exigere sermones, qui sustineat, næ prorsus aliam hanc indui personam eadem opera velit. Sedenim qui Encomium attentius legerit, is quidem animadvertet totam dicendi rationem, ex persona Moriae, incompositam, perturbatam & quasi diffutam esse, quod artis Erasmiianæ non minima pars. Attamen, cum in turba sermonis, quocuncta vitæ instituta & singulas conditiones Moria carpit aut ridet, speciem ordinis obtendat, mihi cogitatio subiit totum dispertire sermonem in numeros aut paragraphos, quorum ope, veluti stationibus, interquiescere lector & a continuo textu respirare modo queat. Sic tota Declamationis serie in apices distincta, nec ta-

xij *M O N I T U M*

men interrupta, mens oculique minus laborant, & Moria sibi constat.

INDICULUM adjunximus quo totum opus per eosdem apices analytice descriptum, & suis quæque locis investigandi ratio legentibus in promptu est.

QUOD autem ingeniosissimus aliqui Vir nuperrimè scripsit (1), hunc nempe lusum Erasmi nil aliud esse quam *locum communem, eundemque sat inficetum*, nihil moror: quippe redargutio facilis, *loci communis* nomen (si merito tamen inustum) huic fecisse Scriptores non paucos ex recentibus, qui, Moriae scrinia tacite suppilantes, dicta ipsius plurima, tan-

(1) Di&. Philos. verbo FOLIE.

EDITORIS. xiiij

quam sua , vulgarunt. Ut multos e nostris omittam , decantatum Anglis æque ac Gallis Poetam , *Pope* illum , furti reum manifeste probat hæc *Moriae* sententia , in carmine scriptoris Angli inscripto , *Essai sur l'Homme* , usurpata :

O singularem Naturæ sollicitudinem ! ubi dotibus suis nonnihil detraxit , ibi plusculum philantiæ solet addere. 'N. XXII.

- » INEGALE en ses dons , la Nature équitable ,
» Pour rendre à peu de frais tous les hommes contents ,
» Leur donne en vanité ce qu'elle ôte en talens, &c (1).

(1) Trad. de l'Abbé Duresnel.

OWENI DISTICHUM
IN ERASMI MORIAM.

*Stultitiæ laudem scripsisti primus, Erasme :
Indicat ingenium Stultitia ipsa tuum.*

PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

ERASMUS

ROTTERODAMUS

THOMÆ MORO SUO

S. D.

SUPERIORIBUS diebus cum me ex Italia in Angliam reciperem, ne totum hoc tempus, quo equo fuit insidendum, ἀμείστοις (1) & illiteratis fabulis tereretur, malui mecum aliquoties vel de communibus studiis nostris aliquid agitare, vel amicorum (quos hic ut doctissimos, ita suavissimos reliqueram) recordatione frui. Inter hos tu, mi MORE, vel in primis occurrebas. Cujus equidem absentis absens me-

(1) Indoctis.

moria non aliter frui solebam, quam præsentis præsens consuetudine consueveram: qua, dispeream, si quid unquam in vita contigit mellitius. Ergo quoniam omnino aliquid agendum duxi, & id tempus ad seriam commentationem parum videbatur accommodatum, visum est MORIÆ encomium ludere. Quæ Pallas istuc tibi misit in mentem, inquires? Primum admonuit me Mori cognomen tibi gentile, quod tam ad Moriæ vocabulum accedit, quam es ipse a re alienus. Es autem vel omnium suffragiis alienissimus. Deinde suspicabar, hunc ingenii nostri lusum tibi præcipue probatum iri, propterea quod soleas hujus generis jocis, hoc est, nec indoc-tis, ni fallor, nec usque quaque insul-sis, impendio delectari, & omnino in communi mortalium vita, Democri-

tum (1) quemdam agere. Quanquam tu quidem ut, pro singulari quadam ingenii tui perspicacitate, longe lateque a vulgo dissentire soles, ita pro incredibili morum suavitate facilitateque, cum omnibus omnium horarum hominem agere & potes & gaudes. Hanc igitur Declamatiunculam non solum lubens accipies, ceu *μνημόσυνον* (2) tui sodalis, verum etiam tuendam suscipies, utpote tibi dicatam, jamque tuam, non meam. Etenim non deerunt fortasse vitilitigatores, qui calumnientur partim leviores esse nugas, quam ut Theologum deceant, partim mordaciores, quam ut Christianæ conveniant modestiæ: nosque clamitabunt, vete-rem Comædiam, aut Lucianum quem-

(1) Philosophum, qui quicquid esset in vita mortalium ridebat.

(2) Pignus memoriæ causa relictum.

piam referre, atque omnia mordicus arripere. Verum quos argumenti levitas & ludicrum offendit, cogitent, velim, non meum hoc exemplum esse, sed idem jam olim a magnis auctoribus facilitatum: cum ante tot secula Βατραχομυομαχίαν (1) luserit Homerus, Maro Culicem & Moretum, Nucem Ovidius; cum Busiridem laudarit Polycrates (2) & hujus castigator Isocrates, Injustitiam Glauco, Thersiten & Quartanam Febrim Favorinus (3), Calvitium Synesius, Muscam & Parasiticam Lucianus; cum Seneca Claudii luserit Α'ποθέωσιν (4), Plutarchus Grylli (5) cum Ulyffe

(1) Pugnam Ranarum & Murium.

(2) Rhetor Atheniensis.

(3) Favorinus philosophus. *Gell. L. 17. c. 12.*

(4) Relationem inter Deos.

(5) Gryllus Græcus Circes beneficiis in suum versus.

Dialogum, *Lucianus & Apuleius*
Asinum, & nescio quis Grunnii Co-
rocottæ porcelli Testamentum, cujus
& divus meminit Hieronymus (1).
Proinde si videbitur, fingant isti me
latrunculis interim animi causa lusif-
se, aut, si malint, equitasse in arun-
dine longa. Nam quæ tandem est ini-
quitas, cum omni vitæ instituto suos
lusus concedamus, studiis nullum om-
nino lusum permittere, maxime si nu-
gæ seria ducant, atque ita tractentur
ludicra, ut ex his aliquanto plus fru-
gis referat lector non omnino naris
obesæ, quam ex quorundam tetricis
ac splendidis argumentis! Veluti cum
alius diu consarcinata (2) oratione
Rhetoricen, aut Philosophiam laudat,
alius principis alicujus laudes descri-

(1) Præfat. Commentar. in Esaiam.

(2) Undique collecta.

bit, alius ad bellum adversus Turcas movendum adhortatur, alius futura prædicit, alius novas de lana caprina comminiscitur quæstiunculas. Ut enim nihil nugacius, quam seria nugatorie tractare; ita nihil festivius, quam ita tractare nugas, ut nihil minus, quam nugatus fuisse videaris. De me quidem aliorum erit iudicium. Tametsi, nisi plane me fallit φιλαυτία (1), Stultitiam laudavimus, sed non omnino stulte. Jam vero ut de mordacitatis cavillatione respondeam, semper hæc ingeniis libertas permissa fuit, ut in communem hominum vitam salibus luderent impune, modo ne licentia exiret in rabiem. Quo magis admiror his temporibus aurium delicias, quæ nihil jam fere nisi solemnes titulos ferre

(1) Amor mei ipsius.

*possunt. Porro nonnullos adeo præpos-
tere religiosos videas, ut vel gravissi-
ma in Christum convitia ferant citius,
quam pontificem, aut principem levis-
simo joco aspergi, præsertim si quid
πρὸς τὰ ἀλφίτα (1) attinet. At enim
qui vitas hominum ita taxat, ut nemi-
nem omnino perstringat nominatim,
quæso utrum is mordere videtur, an
docere potius ac monere? Alioqui quot,
obsecro, nominibus ipse me taxo! Præ-
terea qui nullum hominum genus præ-
termittit, is nulli homini, vitiis omni-
bus iratus videtur. Ergo si quis extite-
rit, qui sese læsum clamabit, is aut
conscientiam prodet suam, aut certe
metum. Lusit hoc in genere multo libe-
rius ac mordacius Divus Hieronymus,
ne nominibus quidem aliquoties par-*

(1) Ad farinas. i. e. ad reditus.

8 ERASMUS THOMÆ MORO.

*cens. Nos præterquam quod a nomini-
bus in totum abstinemus , ita præterea
stylum temperavimus , ut cordatus lec-
tor facile sit intellecturus , nos volup-
tatem magis , quam morsum quæsisse.
Neque enim ad Juvenalis exemplum ,
occultam illam scelerum sentinam uf-
quam movimus , & ridenda magis quam
fœda recensere studuimus. Tum si quis
est , quem nec ista placare possunt , is
saltem illud meminerit , pulchrum esse
a Stultitia vituperari : quam cum lo-
quentem fecerimus , decoro personæ ser-
viendum fuit. Sed quid ego hæc tibi pa-
trono tam singulari , ut causas etiam
non optimas optime tamen tueri pos-
sis ? Vale , disertissime MORE , &
MORIAM tuam gnaviter defende. Ex
Rure, V. Id. Junias , An. M. D. VIII.*

ENCOMIUM MORIAE.

STULTITIA loquitur.

UT CUMQUE de me vulgo mortales loquuntur, neque enim sum nescia, quam male audiat Stultitia etiam apud stultissimos, tamen hanc esse, hanc inquam esse unam, quæ meo numine Deos atque homines exhilaro, vel illud abunde magnum est argumentum, quod simul atque in hunc

cœtum frequentissimum dictura prodii, sic repente omnium vultus nova quadam atque insolita hilaritate enituerunt, sic subito frontem exporrexistis, sic læto quodam & amabili applausistis risu, ut mihi profecto, quotquot undique præsentem intueor, pariter Deorum Homericorum nectare, non sine Nepenthe (1), temulenti esse videamini, cum antehac tristes ac solliciti federitis, perinde quasi nuper e Trophonii specu (2) reversi. Cæterum quemadmodum fieri consuevit, ut cum primum sol formosum illud & aureum os terris ostenderit, aut ubi, post asperam hyemem, novum ver blandis aspirarit Favoniis, protinus nova rebus omnibus facies, novus color ac plane juvena quædam redeat; ita vobis, me conspecta, mox alius accessit vultus. Itaque quod

(1) Herba quæ vino infusa lætitiâ parere dicta. *Hom. Odyss. IV.*

(2) Hoc è specu, qui fuit in Lebadiâ, quotquot, accepto Oraculi responso, revertébantur, ii trîstitiâ percussî nunquam hanc discutiebant.

magni alioqui Rhetores , vix longa diuque meditata oratione possunt efficere , nempe ut molestas animi curas discutiant , id ego solo statim aspectu præstiti.

II. QUAMOBREM autem hoc insolito cultu prodierim hodie , jam audietis , si modo non gravabimini dicenti præbere aures , non eas sane , quas sacris Concionatoribus , sed quas fori Circulatoribus , Scurris ac Morionibus consuevistis arrigere , quasque olim Midas ille noster exhibuit Pani. Lubitum est enim paulisper apud vos Sophistam agere , non quidem hujus generis , quod hodie nugas quasdam anxias inculcat pueris , ac plusquam muliebrem rixandi pertinaciam tradit , sed veteres illos imitabor , qui , quo infamem Sophorum appellationem vitarent , *Sophistæ* vocari maluerunt. Horum studium erat , deorum ac fortium virorum laudes encomiis celebrare. Encomium igitur audietis non Herculis , neque Solonis , sed meum ipsius , hoc est , Stultitiæ.

III. JAM vero non hujus (1) facio sapientes istos, qui stultissimum & insolentissimum esse prædicant, si quis ipse laudibus se ferat. Sit sane quam volent stultum, modo decorum esse fateantur. Quid enim magis quadrat, quam ut ipsa MORIA suarum laudum sit buccinatrix, & αὐτὴ ἑαυτὴν ἀνλῇ (2)? Quis enim me melius exprimat quam ipsa me? Nisi si cui forte notior sim, quam egomet sum mihi. Quanquam ego hoc alioqui non paulo etiam modestius arbitror, quam id quod optimatum ac sapientum vulgus facit, qui perverso quodam pudore, vel Rhetorem quempiam palponem, vel poëtam vaniloquum, subornare solent, eumque mercede conductum, a quo suas laudes audiant, hoc est mera mendacia. Et tamen verecundus interim ille, pavonis in morem, pennas tollit, cristas erigit, cum impudens assentator nihili hominem diis æquiparat, eum absolutum omnium

(1) i. e. non hili.

(2) Ipsa sui ipsius Tibicina.

virtutum exemplar proponit, a quo sciat ille se plus quam *οἷς διὰ πασῶν* (1) abesse; cum corniculam alienis convestit plumis; cum *τὴν Αἰθίοπα λευκαίνει* (2), denique cum *ἐκ μύας τέν ἐλὸφάντα ποιεῖ* (3). Postremo sequor tritum illud vulgi proverbium, quo dicitur is recte laudare sese, cui nemo alius contigit laudator. Quamquam hic interim demiror mortalium, ingritudinem dicam an fegnitiem, quorum cum omnes me studiose colant, meamque libenter sentiant beneficentiam, nemo tamen tot jam seculis extitit, qui grata oratione Stultitiæ laudes celebrarit; cum non defuerint, qui Busirides, Phalarides, febres quartanas, muscas, calvitia, atque id genus pestes, accuratis magnaue & olei & somni jactura elucubratis laudibus vexerint. A me extemporariam quidem illam & illaboratam, sed tanto veriore audietis orationem.

(1) *Bis per omnia. i. e. maximo intervallo. Translatum à Musicis.*

(2) *Æthiopem dealbat.*

(3) *Ex Musca Elephantem facit.*

IV. ID quod nolim existimetis ad ingenii ostentationem esse confectum, quemadmodum vulgus oratorum facit. Nam ii, sicuti nostis, cum orationem totis triginta annis elaboratam, nonnunquam & alienam, proferunt, tamen triduo sibi quasi per lusum scriptam aut etiam dictatam esse dejerant. Mihi porro semper gratissimum fuit, ὃ, *τι ἀν ἐπὶ γλῶτταν ἔλθοι* (1) dicere. At ne quis jam a nobis expectet, ut juxta vulgarium istorum Rhetorum consuetudinem, me ipsam finitione explicem, porro ut dividam, multo minus. Nam utrumque ominis est inauspicati, vel fine circumscribere eam, cujus numen tam late pateat, vel secare, in cujus cultum omne rerum genus ita consentiat. Tametsi quorsum tandem attinet mei velut umbram atque imaginem finitione repræsentare, cum ipsam me coram præsentem præsentem oculis intueamini? Sum etenim, uti videtis, vera illa largitrix

(1) *Quicquid in linguam venerit.*

ἰάων (1), quam Latini *Stultitiam*, Græci *Μωρίαν* appellant.

V. QUANQUAM quid vel hoc opus erat dicere, quasi non ipso ex vultu fronteque, quod aiunt, satis quæ sim præ me feram, aut quasi, si quis me Minervam aut Sophiam esse contendat, non statim solo possit obtutu coargui, etiamsi nulla accedat oratio, minime mendax animi speculum. Nullus apud me fucis locus; nec aliud fronte simulo, aliud in pectore premo. Sumque mei undique simillima, adeo ut nec ii me dissimulare possint, qui maxime Sapientiæ personam ac titulum sibi vendicant καὶ ἐν τῇ πορφύρᾳ πίθηκοι, καὶ ἐν τῇ λεοντῇ ὄνοι (2) obambulant. Quamvis autem sedulo fingant, tamen aliunde prominentes auriculæ Midam produnt. Ingratum me hercle & hoc hominum genus, qui, cum maxime sint nostræ factionis, tamen apud vulgum

(1) Bonorum.

(2) Et in purpura Simia, & in Leontinâ pelle Asini.

cognominis nostri sic pudet, ut id passim aliis magni probri vice objiciant. Proinde istos, cum sint *μαρότατοι* (1) re, cæterum Sophi ac Thales videri velint, nonne jure optimo *μωροτόφως* (2) illos appellabimus?

VI. VISUM est enim hac quoque parte nostri temporis Rhetores imitari, qui plane Deos esse sese credunt, si hirudinum ritu bilingues (3) appareant, ac præclarum facinus esse ducunt, latinis orationibus subinde græculas aliquot voculas, velut emblemata (4) intertexere, etiamsi nunc non erat his locus. Porro si defunt exotica, e putribus chartis quatuor aut quinque prisca verba eruunt, quibus tenebras offundant lectori: videlicet, ut qui intelligunt, magis ac magis sibi

(1) *Stultissimi.*

(2) *Stulto-sapientes.*

(3) Sanguifugis bifulca lingua, juxta Plinium. *Lyfser.*

(4) i. e. Tessellas, ut in opere musivo, vel pavimento variegato.

placeant:

placeant : qui non intelligunt , hoc ipso magis admirentur , quo minus intelligunt. Quandoquidem est sane & hoc nostratium voluptatum genus non inelegans , quam maxime peregrina maxime suspicere. Quod si qui paulo sunt ambitiosiores ; arrideant tamen & applaudant , atque asini exemplo , τὰ ὦτα κινῶσι (1) , quo cæteris probe intelligere videantur : καὶ ταῦτα δὲ μὲν ταῦτα (2). Nunc ad institutum recurro.

VII. NOMEN igitur habetis , Viri : quid addam epitheti , quid nisi stultissimi ? nam quo alio honestiore cognomine Mystas suos compellet Dea Stultitia ? Sed quoniam non perinde multis notum est , quo genere prognata sim , id jam Musis bene juvantibus exponere conabor. Mihi vero neque Chaos , neque Orcus , neque Saturnus , neque Japetus , aut alius id

(1) Aures moveant.

(2) Et hæc quidem hæc , ut in Pluto Aristophanis.

genus obsoleutorum ac putrium deorum
 quispiam pater fuit. Sed Πλῆτος (1) ipse
 unus, vel invitis Hesiodo & Homero,
 atque ipso adeo Jove, πατὴρ ἀνδρῶν τε
 θεῶν τε (2). Cujus unius nutu, ut olim,
 ita nunc quoque sacra profanaque omnia
 fursum ac deorsum miscentur. Cujus ar-
 bitrio bella, paces, imperia, consilia,
 judicia, comitia, connubia, pacta, fœ-
 dera, leges, artes, ludicra, feria, (jam
 spiritus me deficit), breviter publica pri-
 vataque omnia mortalium negotia admi-
 nistrantur. Citra cujus opem, totus ille
 poëticorum Numinum populus, dicam
 audacius, ipsi quoque Dii selecti, aut om-
 nino non essent, aut certè δεικόςιτοι (3)
 fane quam frigide victitarent. Quem quis-
 quis iratum habuerit, huic ne Pallas qui-
 dem fati auxilii tulerit: contra, quisquis
 propitium, is vel summo Jovi cum suo
 fulmine mandare laqueum possit, τέτις

(1) Deus divitiarum.

(2) Pater hominumque Deūmque.

(3) Demi-cœnantes. Vid. Lucian. de Sacrific.

πατὴρ εὐχομαι εἶναι (1). Atque hic quidem me progenuit non e cerebro suo, quemadmodum tetricam illam ac torvam Palladem Jupiter, verum ex Neotete (2) Nympha, multo omnium venustissima pariter ac festivissima. Neque rursus id tristi illi alligatus conjugio, quomodo Faber ille claudus (3) natus est, verum, quod non paulo suavius, ἐν φιλότῃ μιχθεὶς (4), quemadmodum noster ait Homerus. Genuit autem, ne quid erretis, non Aristophanicus ille Plutus, jam capularis (5), jam oculis captus, sed quondam integer adhuc calidusque juvenis, neque juvenis solum, verum multo magis nectare, quod tum forte in Deorum convivio largius ac meracius hauserat.

VIII. QUOD si locum quoque nata-

(1) *Hujus patris esse gloriator.* Homer.

(2) *Juventute.*

(3) *Vulcanus.*

(4) *In amore mixtus.*

(5) *Decrepitus.*

lem requiritis , (quandoquidem id hodie vel in primis ad nobilitatem interesse putant , quo loco primos edideris vagitus) ego nec in erratica Delo , nec in undoso mari , nec ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι (1) sum edita , sed in ipsis Insulis Fortunatis , ubi ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα (2) omnia proveniunt : in quibus neque labor , neque fenum , neque morbus est ullus , nec usquam in agris Asphodelus , Malva , Squilla , Lupinumve , aut Faba , aut aliud hoc genus nugarum conspicitur ; sed passim oculis , simulque naribus adblandiuntur Moly , Panace , Nepenthes (3) , Amarcus , Ambrosia , Lotus , Rosa , Viola , Hyacinthus , Adonidis hortuli. Atque in his quidem nata delitiis , nequaquam a fletu sum auspicata vitam , sed protinus blandè arrisi matri. Jam vero non invideo τῷ ὑπάτῳ κρονίῳ (4) , capram altri-

(1) *In specubus cavis.* Homer.

(2) *Infeminata & inarata.* Ibid.

(3) *Herbæ fabulosæ.* De Moly. *Odyss.* 6.

(4) *Summo [Saturnio] Jovi.*

tem, cum me duæ lepidissimæ Nymphæ
fuis aluerint mammis, Methe (1) Baccho
progenita, & Apædia (2) Panos filia;
quas hic quoque in cæterarum comitum
ac pedisequarum mearum consortio vide-
tis. Quarum me Hercle nomina, si vo-
letis cognoscere, ex me quidem non nisi
Græce audietis.

IX. HÆC nimirum quam sublati su-
perciliis conspiciamini, φιλαυτία (3) est.
Huic, quam velut aridentibus oculis, ac
plaudentem manibus videtis Κολακία (4)
nomen. Hæc semisomnis ac dormitanti
similis Λήθη (5) vocatur. Hæc cubito utro-
que innitens, confertisque manibus, Μι-
σοπονία (6) dicitur. Hæc, roseo revincta
ferto, & undique delibuta unguentis,

(1) Temulentia.

(2) Imperitia.

(3) Amor sui ipsius.

(4) Adulatio.

(5) Oblivio.

(6) Odium laboris, pigritia.

Ἡδονή (1). Hæc lubricis & huc atque illuc errantibus luminibus, Ἀγνοία (2) dicitur : hæc nitida cute, probeque faginato corpore Τρυφή (3) nomen habet. Videtis & Deos duos puellos admixtos, quorum alterum Κῶμον (4) vocant, alterum νήγερτον Ὑπνον (5). Hujus, inquam, famulitii fidelibus auxiliis, genus omne rerum meæ subjicio ditioni, ipsis etiam imperans imperatoribus.

X. GENUS, educationem, & comites audistis. Nunc ne cui sine causa videar mihi Deæ nomen usurpare, quantis commoditatibus Deos simul & homines adficiam, quamque late meum pateat numen, arrectis auribus accipite. Etenim si non inscite scripsit quidam, hoc demum esse Deum, juvare mortales, & si me-

(1) Voluptas.

(2) Amentia.

(3) Delitiæ.

(4) Deus convivalis.

(5) Altissimum Somnus.

rito in Deorum senatum asciti sunt , qui vinum , aut frumentum , aut unam aliquam hujusmodi commoditatem mortalibus ostenderunt , cur non ego jure deorum omnium ἄλφα dicar habearque , quæ una omnibus largior omnia ?

XI. PRINCIPIO quid esse potest vita ipsa vel dulcius vel pretiosius ? At hujus exordium cui tandem acceptum ferri convenit , nisi mihi ? Neque enim aut ὄρεμοπάτης (1) hasta Palladis , aut νεφεληγερέτης (2) Jovis ægis hominum genus vel progignit , vel propagat. Verum ipse *Deum pater atque hominum rex* , qui totum nutu tremefacit olympum , fulmen illud trifidum ponat oportet , & vultum illum Titanicum , quo , cum lubet , Deos omnes territat , planeque histrionum more , aliena sumenda misero persona , si quando velit id facere , quod nunquam non fa-

(1) Potente patre prognata.

(2) Nubes cogentis.

cit, hoc est, παιδοποιεῖν (1). Jam vero Stoici se Diis proximos autumant. At date mihi terque quaterque, aut, si libet, sexcenties Stoicum, tamen huic quoque, si non barba, insigne sapientiæ, etiamsi cum hircis commune, certe supercilium erit ponendum, explicanda frons, abjicienda dogmata illa adamantina, ineptiendum ac delirandum aliquantisper. In summa me me, inquam, sapiens ille accerfat oportet, si modo pater esse velit. Et cur non apertius meo more vobiscum fabuler? Quæso, num caput, num facies, num pectus, num manus, num auris, quæ partes honestæ putantur, progenerant Deos aut homines? Non opinor: imo ea pars adeo stulta, adeoque ridicula, ut nec nominari citra risum possit, humani generis est propagatrix. Is demum est sacer ille fons unde vitam hauriunt omnia verius, quam ille Pythagoricus quaternio (2).

(1) Liberorum procreationi operam dare.

(2) Pythagoras ex quatuor principiis omnia constare putabat.

Age vero , qui vir , obsecro , matrimonii capistro velit præbere os , si quemadmodum isti sapientes facere consueverunt , prius ejus vitæ incommoda secum perpenderit ? Aut quæ tandem mulier virum admissura sit , si partûs periculosos labores , si educationis molestiam , vel norit , vel cogitarit ? Porro si conjugis debetis vitam , conjugium autem debetis ἀνοία (1) pedisequæ , mihi nimirum quid debeatis intelligitis ? Tum quæ semel hæc experta , denuo repetere velit , nisi λήθης (2) præfens numen adfuerit ? Neque vero id Venus ipsa , vel reclamante Lucretio , unquam inficias iverit , sine nostri numinis accessione , suam vim mancam atque irritam esse. Itaque ex nostro illo temulento ridiculoque lusu proveniunt & superciliosi Philosophi , in quorum locum nunc succedere , quos vulgus Monachos appellat , & purpurei Reges , & pii Sacerdotes , &

() Amentia.

() Oblivionis.

ter sanctissimi Pontifices ; postremo totus etiam ille Deorum Poëticorum coetus , adeo frequens , ut turbam vix jam ipse capiat olympus , tametsi spatiosissimus.

XII. At sanè parum sit mihi vitæ seminarium ac fontem deberi , nisi quicquid in omni vita commodi est , id quoque totum ostendero mei muneris esse. Quid autem vita hæc , num omnino vita videtur appellanda , si voluptatem detraxeris ? Applausistis. Equidem sciebam neminem vestrum ita sapere , vel desipere magis ; imo sapere potius , ut in hac esset sententia. Quanquam ne Stoici quidem isti voluptatem aspernantur , tametsi sedulo dissimulant , milleque conviciis eam apud vulgus dilacerant , nimirum ut deterritis aliis , ipsi prolixius fruantur. Sed dicant mihi per Jovem , quæ tandem vitæ pars est non tristes , non infestiva , non invenusta , non insipida , non molesta , nisi voluptatem , id est , stultitiæ condimentum adjunxeris ? Cujus rei cum satis ido-

neus testis esse possit ille nunquam satis laudatus Sophocles, cujus extat pulcherrimum illud de nobis elogium, ἐν τῷ Φρονεῖν γὰρ μὲν, ἡδίστος βίῃ (1), tamen age, rem omnem singulatim aperiamus.

XIII. PRINCIPIO quis nescit primam hominis ætatem multo lætissimam multoque omnibus gratissimam esse? Quid est enim illud in infantibus, quod sic exosculamur, sic amplectimur, sic fovemus, ut hostis etiam huic ætati ferat opem, nisi stultitiæ lenocinium, quod data opera prudens natura recens natis adjunxit, ut aliquo voluptatis velut auctoramento, & educantium labores delinire queant, & tumentium favores eblandiantur? Deinde quæ succedit huic adolescentia, quàm est apud omnes gratiosa, quam illi candide favent omnes, quam studiose provehunt, quam officiose porrigunt auxiliares manus! At unde, quæso, ista juventæ gratia, unde,

(1) In nihil sapiendo vita jucundissima.

nisi ex me , cujus beneficio quam minimum sapit , atque ob id quam minime ringitur ? Mentior , nisi , mox ubi grandiores facti per rerum usum ac disciplinas virile quiddam sapere cœperint , continuo deflorescit formæ nitor , languescit alacritas , frigescit lepos , labascit vigor ; quoque longius a me subducitur , hoc minus minusque vivit , donec succedat τὸ χαλῆ-
πὸν γέρας , id est , molesta senectus , non jam aliis modo , verum etiam sibimet invisita . Quæ quidem prorsum nulli mortali-
um foret tolerabilis , nisi rursus tantorum miserta laborum dextra adesset , &
quemadmodum Dii poëtarum solent per-
euntibus aliqua metamorphosi succurrere ,
itidem ego quoque jam capulo proximos
denuo , quoad licet , ad pueritiam revo-
carem . Unde non abs re vulgus eos πα-
λίμψαιδας (1) appellare consuevit . Porro ,
si quis transformandi rationem requirat ,
ne id quidem celarim . Ad Lethes nostræ

(1) Iterum pueros .

fontem , (nam in Insulis Fortunatis oritur , siquidem apud inferos tenuis modo rivulus labitur) , eos produco , ut simul atque illic longa potarint oblivia , paulatim dilutis animi curis repubescant. At isti jam delirant , inquiunt , jam desipiunt. Esto sane. Sed istuc ipsum est repuerascere. An vero aliud est puerum esse , quam delirare , quam desipere ? An non hoc vel maxime in ea delectat ætatē , quod nihil sapit ? Quis enim non ceu portentum oderit , atque excretur puerum virili sapientia ? Astipulatur & vulgo jactatum proverbium : *Odi puerulum præcoci sapientiâ*. Quis autem sustineret habere commercium aut consuetudinem cum eo fene , qui ad tantam rerum experientiam , parem animi vigorem , iudicii que acrimoniam adjunxisset ? Itaque delirat senex meo munere. Sed tamen delirus iste meus interim miseris illis curis vacat , quibus sapiens ille distorquetur. Interim non illepidus est compotor ; non sentit vitæ tædium , quod robustior ætas vix tolerat.

Nonnunquam cum Sene Plautino ad tres illas literas (1) revertitur, infelicissimus si sapiat. At interim meo beneficio felix, interim amicis gratus, ne congerro quidem infestivus. Quandoquidem & apud Homerum e Nestoris ore fluit oratio melle dulcior, cum Achillis sit amarulenta, & apud eundem fenes in mœnibus considentes, τὴν λειριόεσσαν (2) vocem edunt. Quo quidem calculo ipsam etiam superant pueritiam, suavem quidem illam, sed infantem ac præcipuo vitæ oblectamento, puta garrulitate, carentem. Adcite huc, quod pueris quoque gaudeant impensius fenes, ac pueri vicissim senibus delectantur: ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγχι θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον (3). Quid enim inter illos non convenit, nisi quod hic rugosior & plures numerat natales? Alioqui capillorum albor, os edentulum, corporis modus minor, lactis appetentia, balbuties;

(1) a, m, o.

(2) Floridam, festivam. Iliad. 3.

(3) Ut semper similem ducit Deus ad similem. Ibid. 5.

garrulitas, ineptia, oblivio, incogitantia, breviter omnia cætera congruunt. Quo- que magis accedunt ad senectam, hoc propius ad pueritiæ similitudinem redeunt, donec puerorum ritu, citra vitæ tædium, citra mortis sensum emigrant e vita.

XIV. EAT nunc, qui volet, & hoc meum beneficium reliquorum Deorum metamorphosi comparet: qui quid irati faciant, non libet commemorare, sed quibus quam maxime propitii sunt, eos solent in arborem, in avem, in cicadam aut etiam in serpentem transformare; quasi vero non illud ipsum sit perire, aliud fieri. Ego vero hominem eundem optimæ ac felicissimæ vitæ parti restituo. Quod si mortales prorsus ab omni sapientiæ commercio temperarent, ac perpetuo mecum ætatem agerent, ne esset quidem ullum senium, verum perpetua juventa fruerentur felices. An non videtis tetricos istos & vel Philosophiæ studiis, vel feriis & arduis addictos nego-

tiis , plerumque , priusquam plane juvenes sint , jam consenuisse , videlicet curis , & assidua acrique cogitationum agitatione sensim spiritus & succum illum vitalem exhauriente ? Cum contra Moriones mei pinguiculi sint , & nitidi , & bene curata cute , plane *χοῖροι* , quod aiunt , *ἀναγνώριος* (1) , nunquam profecto senectutis incommodum ullum sensuri , nisi nonnihil , ut fit , sapientium contagio inficerentur. Adeo nihil patitur hominum vita , omni ex parte beatum esse. Accedit ad hæc vulgati proverbii non leve testimonium , quo dictitant : Stultitiam unam esse rem , quæ & juventam alioqui fugacissimam remoretur , & improbam senectam procul arceat. Ut non temere de Brabantis populari sermone jactatum sit : cum cæteris hominibus ætas prudentiam adferre soleat , hos quo propius ad senectam accedunt , hoc magis atque magis stultescere. Atqui hac gente non est

(1) *Porci Acarnanii.*

alia , vel ad communem vitæ consuetudinem festivior , vel quæ minus sentiat senectutis tristitiam. His quidem , ut loco , ita & vitæ instituto , confines sunt Hollandi mei : cur enim non meos appellem , usque adeo studiosos mei cultores , ut inde vulgo cognomen emeruerint ? cujus illos adeo non pudet , ut hinc vel præcipue sese jactitent. Eant nunc stultissimi mortales , & Medæas , Circes , Veneres , Auroras , & fontem nescio quem requirant , quo sibi juventam restituant , cum id sola præstare & possim & soleam. Apud me succus est ille mirificus , quo Memnonis filia Tithoni avi sui juventam prorogavit. Ego sum Venus illa cujus favore Phaon ille repubuit , ita ut a Sapphone tantopere deamaretur. Meæ sunt herbæ , si quæ sunt , mea precamina , meus ille fons , qui non solum revocat elapsam adolescentiam , sed , quod est optabilius , perpetuam servat. Quod si omnes huic sententiæ subscribitis , adolescentia nihil esse melius , senectute detestabilius , quantum mihi de-

beatis videtis, opinor, quæ tantum bonum retineam, tanto excluso malo.

XV. SED quid adhuc de mortalibus loquor? Cælum omne lustrate, & mihi meum nomen opprobret, licebit, quicumque volet, si quem omnino deorum repererit non insuavem & aspernabilem, nisi meo numine commendetur. Etenim cur semper ephebus & comatus Bacchus? Nempe quia vecors ac temulentus, convivii, saltationibus, choreis, lusibus vitam omnem transigens, ne tantulum quidem habet cum Pallade commercii. Denique tantum abest, ut sapiens haberi possit, ut ludibriis ac jocis coli gaudeat. Neque proverbio offenditur, quod illi *fatui* cognomentum attribuit, id est hujusmodi, *μωρόχῳ μωρότερος* (1). Porro Morycho nomen verterunt, quod illum pro templi foribus sedentem, musto ficisque recentibus, agricolarum lascivia confue-

(1) *Morycho stultior*. Vid. Chiliad.

verit oblinere. Tum autem quid non scom-
matum in hunc vetus jactat Comœdia? O
insulsum, inquiunt, Deum, & dignum
qui ex inguine (1) nasceretur! At quis
non malit hic fatuus & insulsus esse, sem-
per festivus, semper pubescens, semper
omnibus lusus ac voluptatem adferens,
quam vel ἀγκυλομήτης (2) ille Jupiter om-
nibus formidabilis, vel Pan suis tumulti-
bus (3) omnia senio vitians, vel favillis
oppletus Vulcanus ac semper officinæ la-
boribus squalidus, aut Pallas etiam ipsa
sua Gorgone & hasta terribilis, καὶ ἀεὶ ἐνο-
ρῶσα δεινὴ (4)? Cur semper puer Cupi-
do? Cur? nisi quia nugator est, καὶ μη-
θεὶν ὕγιες (5) neque facit, neque cogitat?
Cur aureæ Veneri semper vernat sua for-
ma? Nimirum, quia mecum habet affini-
tatem, unde & patris mei colorem vultu

(1) Seu femore Jovis.

(2) Profundi consilii.

(3) Terreribus dictis vulgo *Panicis*.

(4) Semper aspiciens torve.

(5) Nihil sanum.

refert, atque hac de causa est apud Homerum, χρυσὴ ἀφροδίτη (1). Deinde perpetuo ridet, si quid modo Poëtis credimus, aut horum æmulis Statuariis. Quod numen unquam religiosius coluere Romani, quam Floræ, omnium voluptatum parentis? Quanquam si quis etiam tetricorum deorum vitam diligentius requirat ab Homero, reliquisque poëtis, reperiet Stultitiæ plena omnia. Quid enim attinet reliquorum facta commemorare, cum Jovis ipsius fulminatoris amores ac lusus probè noritis? cum severa illa Diana, oblita sexus, nihil aliud quam venetur (2), Endymionem interim deperiens. Verum illi sua facinora à Momo audiant malim, a quo sæpius quondam audire solebant. Sed hunc nuper irati una cum Ate (3) in terras præcipitem dederunt, quod sapientia sua felicitati deorum importunus obstreperet.

(1) *Aurea Venus.*

(2) *Tantum venetur. Sic Quintil.* Nihil aliud quam flebat.

(3) *Noxa.* Hanc Homerus fingit a Jove in terram deturbatam, & hujus opera inter mortales dissidia nasci,

Neque mortalium ullus exulem dignatur hospitio, tantum abest ut illi in principum aulis sit locus, in quibus tamen mea κολακία (1) primas tenet, cui cum Momo non magis convenit, quam cum agno lupis. Itaque sublato illo, jam multo licentius ac suavius nugantur Dii, vere ῥᾶον ἄγοντες (2), ut inquit Homerus, nullo videlicet censore. Quos enim non præbet jocos ficulnus ille Priapus? Quos non ludos exhibet furtis ac præstigiis suis Mercurius? Quin & Vulcanus ipse in deorum conviviiis γελοιοποιῶν (3) agere consuevit, ac modo claudicatione, modo cavillis, modo ridiculis dictis exhilarare computationem. Tum & Silenus ille senex amator, τὴν κόρδακα (4) saltare solitus, una cum Polyphemo τὴν θρεττανελὸν (5), Nym-

(1) Adulatio.

(2) Beate viventes.

(3) Morionem.

(4) Genus saltationis.

(5) Vox ficta, qua repræsentatur saltatio Polyphemi, Cyclopi, cujus meminit Aristophanes in *Pluto*.

phis τὴν γυμνοπόδιον (1) saltantibus. Satyri femicapri Atellanas (2) agitant. Pan infusa quapiam cantiuncula risum omnibus movet, quem ita malunt, quam ipsas audire Mufas, præcipue cum jam nectare cœperint madere. Porro quid ego nunc commemorem, quæ probe poti Dii post convivium agitent, adeo mehercle stulta, ut ipsa nonnunquam a risu temperare nequeam? At fatius est in his Harpocratidis (3) meminisse, ne forte nos quoque Corycæus (4) aliquis Deus auscultet, ea narrantes, quæ ne Momus quidem impune proloquutus est.

XVI. SED jam tempus est ut, ad Homericum exemplar, relictis cœlitibus, vicissim in terram demigremus, quanquam ibi nihil lætum, aut felix, nisi meo munere dispiciamus. In primis videtis quanta

(1) Saltationis genus nudis pedibus.

(2) Choreas ab Atella urbe.

(3) Qui silentio præerat.

(4) Corycæi dicti Græcis qui clanculum auscultabant aut explorabant.

providentia Natura parens, & humani generis opifex, illud caverit, ne usquam deesset stultitiæ condimentum. Etenim, cum Stoicis definitioribus nihil aliud sit sapientia, quam duci ratione; contra stultitia, affectuum arbitrio moveri: ne plane tristis ac tetrica esset hominum vita, Jupiter quanto plus indidit affectuum quam rationis! quasi semiunciam compares ad assem (1). Præterea rationem in angustum capitis angulum relegavit, reliquum omne corpus perturbationibus reliquit. Deinde duos quasi tyrannos violentissimos uni opposuit: iram, quæ præcordiorum arcem obtinet, atque adeo ipsum vitæ fontem; cor & concupiscentiam, quæ ad imam usque pubem latissimè imperium occupat. Adversus has geminas copias quantum valeat ratio, communis hominum vita satis declarat; cum illa, quod unum licet, vel usque ad ravim (2) reclamat, & honesti

(1) i. e. vigesimam quartam partem ad totum.

(2) ad raucedinem.

dictat formulas. Verum hi laqueum regi suo remittunt, multoque odiosius obstrepunt, donec jam is quoque fessus ultro cedit ac manus dat.

XVII. CÆTERUM quoniam viro administrandis rebus nato, plusculum de rationis unciola erat aspergendum, ut huic quoque pro virili consuleret, me hic sicut in cæteris in consilium adhibuit, moxque consilium dedi me dignum: nempe uti mulierem adjungeret, animal videlicet stultum quidem illud atque ineptum, verum ridiculum & suave, quo convictu domestico, virilis ingenii tristitiam sua stultitia condiret atque edulcaret. Nam quod Plato dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animantium, an brutorum, nihil aliud voluit, quam insignem ejus sexûs stultitiam indicare. Quod si qua forte mulier sapiens haberi voluerit, ea nihil aliud egerit quam ut bis stulta sit, perinde quasi bovem aliquis ducat ad ce-

roma (1), invita reluctanteque, ut aiunt, Minerva. Conduplicat enim vitium, quisquis contra naturam virtutis fucum inducit, atque alio deflectit ingenium. Quemadmodum, juxta Græcorum proverbium, simia semper est simia, etiam si purpura vestiatur; ita mulier semper mulier est, hoc est stulta, quamcunque personam induerit. Neque vero mulierum genus usque adeo stultum arbitror, ut eam ob rem mihi succenseant, quod illis, & ipsa mulier & Stultitia, stultitiam attribuam. Etenim si rem recta reputent via, hoc ipsum stultitiæ debent acceptum ferre, quod sint viris multis calculis fortunatiores. Primum formæ gratiam, quam illæ merito rebus omnibus anteponunt, cujus nempe præsidio in tyrannos etiam ipsos tyrannidem exercent! Alioqui undenam horror ille formæ, hispida cutis, & barbæ sylvæ, planè senile quiddam in viro, nisi a prudentiæ vitio, cum fœminarum semper læves malæ,

(1) Unguentum quo ungebatur Athletæ.

vox semper exilis, cutis mollicula, quasi perpetuam quandam adolescentiam imitentur? Deinde quid aliud optant in hac vita, quam ut viris quam maxime placeant? Nonne huc spectant tot cultus, tot fuci, tot balnea, tot compturæ, tot unguenta, tot odores, tot componendi, pingendi, fingendi vultus, oculos, & cutem, artes? Jam num alio nomine viris magis commendatæ sunt, quam stultitiæ? Quid enim est, quod illi mulieribus non permittunt? At quo tandem auctoramento, nisi voluptatis? Delectant autem fœminæ non alia re, quam stultitia. Id esse verum non ibit inficias, quisquis secum reputarit, quas vir cum muliere dicat ineptias, quas agat nugas, quoties fœminea voluptate decreverit uti. Habetis igitur primum & præcipuum vitæ oblectamentum, quo fonte proficiscatur.

XVIII. SED sunt nonnulli, cum primis autem senes, bibaces quidem illi magis quam mulierosi, qui summam volupta-

tem in computationibus constituunt. Equidem an sit ullum lautum convivium, ubi mulieres non adsint, viderint alii. Illud certe constat, citra stultitiæ condimentum, nullum omnino suave esse. Adeo ut si desit, qui seu vera, seu simulata stultitia risum moveat, γελωτοποιον (1) quempiam vel mercede conductum accersant, aut ridiculum aliquem parasitum adhibeant, qui ridendis, hoc est, stultis dicteriis, silentium ac tristitiam computationis discutiat. Quorsum enim attinebat tot bellariis, tot lautitiis, tot cupediis onerare ventrem, nisi & oculi pariter & aures, nisi totus animus, risu, joci, leporibus pasceretur? At istiusmodi tragematum (2) ego sum architectrix unica. Quanquam illa ipsa, jam in conviviis solennia, regem fortiri talis, lusitare tesseris, philotesiis (3) invitare, certare συμπεριφοραῖς (4), ad myr-

(1) Lætitiae datorem, excitatorem.

(2) Bellariorum, seu secundæ mensæ delictiarum.

(3) Propinare vicissim.

(4) Circulationibus poculorum in orbem.

tum (1) canere, saltare, gesticulari, non a septem Græciæ Sophis, verum a nobis ad humani generis salutem reperta sunt. Atqui omnium hujusmodi rerum ea natura est, ut quo plus habeant stultitiæ, hoc plus conferant vitæ mortalium, quæ si tristis sit, ne vita quidem appellanda videatur. Tristis autem evadat oportet, nisi cognatum tædium hoc genus oblectamenti absterferis.

XIX. SED erunt fortassis, qui hoc quoque voluptatis genus negligent, & in amicorum charitate & consuetudine acquiescant, amicitiam dictitantes unam rebus omnibus anteponendam, quippe rem usque adeo necessariam, ut nec aër, nec ignis, nec aqua magis; rursum adeo jucundam, ut qui hanc de medio sustulerit, solem sustulerit; adeo denique honestam, si quid tamen hoc ad rem pertinet, ut

(1) i. e. Myrteum ramum gerente qui canere jubebatur, quem finita cantione tradebat illi quem vellet post se canere.

nec ipsi Philosophi vereantur eam inter præcipua bona commemorare. Sed quid si doceo me hujus quoque tanti boni & puppim esse & proram? Docebo autem non Crocodilitis, aut Soritis, Ceratinis (1), aut aliis id genus dialecticorum argutiis; sed pingui, quod aiunt, Minerva, rem digito præpemodum ostendam. Age, connivere, labi, cæcutire, hallucinari in amicorum vitiis, quædam etiam insignia vitia pro virtutibus amare, mirarique, an non stultitiæ videtur affine? Quid cum alius exosculatur nævum in amica, alium delectat polypus Agnæ (2); cum filium strabonem (3) appellat pœtum (4) pater,

(1) *Crocodilites*, genus Sophismatis quod Dialectici fingunt Crocodilum proposuisse mulieri cujus filium rapuerat: *Si dixeris*, inquit, *quod sum facturus*, reddam tibi filium. Illa respondit, *non reddes*; & petebat sibi reddi quia verum dixerat. Imò, inquit Crocodilus, *si reddidero*, non dixeris verum. -- *Sorites*, Syllogismus quem Cicero vocat *acervalem*, quod cumulandis paulatim singulis fallat. -- *Ceratinum*, i. e. cornutum dilemma, e duobus quidquid responderis, in te retorquet.

(2) Amicæ.

(3) Oculis distortis deformem.

(4) Oculis mobilioribus seu paulum obliquis haud ingrato utentem.

quid , inquam , hoc est , nisi mera stultitia ? Clament terque quaterque stultitiam esse : atqui hæc una stultitia & *jungit , junctos & servat amicos* (1). De mortalibus loquor , quorum *nemo sine vitiis nascitur , & optimus ille est , qui minimis urgetur* : cum interim inter sapientes istos Deos , aut omnino non coalescit amicitia , aut tetrica quædam & insuavis intercedit , nec ea nisi cum paucissimis , nam cum nullis dicere religio est ; propterea quod maxima pars hominum desipit , imo nullus est , qui non multis modis deliret , & non nisi inter similes cohæret necessitudo. Quod si quando inter severos istos coierit mutua benevolentia , ea certe haud quaquam stabilis est , nec admodum duratura , nimirum inter morosos & plus satis oculatos , ut qui in amicorum vitiis tam cernunt acutum , quam aut aquila , aut serpens Epidaurius ; at ipsi in propriis vitiis quam lipiunt , & quam non vident manticam in

(1) Horat.

tergo pendentem ! Itaque cum ea sit hominum natura , ut nullum ingenium repariatur non magnis obnoxium vitiis : adde tantam animorum ac studiorum dissimilitudinem , tot lapsus , tot errata , tot casus vitæ mortalis , quo pacto vel horam constabit inter Argos istos amicitiae jucunditas , nisi accesserit ea , quam mire Græci εὐθείαν (1) appellant , hanc seu stultitiam , seu morum facilitatem vertas licebit ? Quid autem ? an non Cupido ille omnis necessitudinis auctor & parens , prorsum oculis captus est , cui quemadmodum τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται (2) , itidem inter vos quoque efficit , ut suum cuique pulchrum videatur , ut cascus cascam (3) , perinde ut pupus pupam (4) , deamet ? Hæc passim & fiunt & ridentur , sed tamen hæc ridicula jucundam vitæ glutinant copulantque societatem.

(1) *Amentiam, simplicitatem.*

(2) *Non pulchra pulchra videntur.*

(3) *Vetulus vetulam.*

(4) *Puer puellam.*

XX. PORRO quod de amicitia dictum est, id multo magis de conjugio sentiendum, quod quidem nihil est aliud, quam individua vitæ conjunctio. Deum immortalem! quæ non divortia, aut etiam divortiis deteriora passim acciderent, nisi viri foeminaeque domestica consuetudo, per adulationem, per jocum, per facilitatem, errorem, dissimulationem, meum utique satellitium, fulciretur, alereturque! Papæ, quam pauca coirent matrimonia, si sponsus prudenter exquireret, quos lusus delicata illa, sicuti videtur, ac pudens virguncula, jam multo ante nuptias luserit! Tum quanto pauciora cohærerent inita, nisi plurima uxorum facta per viri vel negligentiam, vel stuporem laterent! Atque hæc quidem merito stultitiæ tribuuntur: verum ea interim præstat, ut marito jucunda sit uxor, uxori jucundus maritus, ut tranquilla domus, ut maneat affinitas. Ridetur, cuculus, curruca (1), & quid non

(1) Nomina maritis uxorum castitatis haud integræ, ad opprobrium addita.

vocatur,

vocatur, cum mœchæ lachrymas labellis exorbet. At quanto felicius sic errare, quam zelotypiæ diligentia cum sese conficere, tum omnia miscere tragœdiis?

XXI. IN summa usque adeo nulla vitæ conjunctio sine me vel jucunda, vel stabilis esse potest, ut nec populus principem, nec servum herus, nec heram pedisequa, nec discipulum præceptor, nec amicus amicum, nec maritum uxor, nec locator conductorem, nec contubernalis contubernalem, nec victor victorem diutius ferat, nisi vicissim inter sese nunc errent, nunc adulentur, nunc prudentes conniveant, nunc aliquo stultitiæ melle sese deliniant. Jam hæc scio videri maxima, sed audietis majora.

XXII. QUÆSO num quemquam amabit, qui ipse semet oderit? Num cum alio concordabit, qui secum ipse dissidet? Num ulli voluptatem adferet, qui sibimetipsi sit gravis ac molestus? Illud opinor nemo

D

dixerit , nisi qui sit ipsa stultior stultitia. Atqui si me excluderis , adeo nemo poterit alterum ferre , ut ipse etiam sibi quisque puteat , sua cuique sordeant , sibi quisque sit invisus. Quandoquidem id mali natura , non paucis in rebus noverca magis quam parens , mortalium ingeniis insecvit , præcipue paulo cordatiorum , ut sui quemque pœniteat , admiretur aliena. Quo fit ut omnes dotes , omnis elegantia , decorque vitæ vitietur pereatque. Quid enim proderit forma , præcipuum deorum immortalium munus , si putiditatis vitio contaminetur ? Quid juvenia , si senilis tristitiæ fermento corrumpatur ? Denique quid in omni vitæ munere vel tecum , vel apud alios acturus es cum decore (est enim non artis modo , verum etiam omnis actionis caput , decere quod agas) , nisi adsit dextera hæc Philautia , quæ mihi merito germanæ est vice , adeo strenue meas ubique partes agit ? Quid autem æque stultum , atque tibi ipsi placere , teipsum admirari ? At rursum quid venustum , quid gratiosum ,

quid non indecorum erit , quod agas , ipse tibi displicens ? Tolle hoc vitæ condimentum , & protinus frigebit cum sua actione Orator , nulli placebit cum suis numeris Musicus , explodetur cum sua gesticulatione Histrion , ridebitur una suis cum Musis Poëta , fordebit cum arte Pictor , esuriet cum pharmacis Medicus. Postremo pro Nireo Thersites (1), pro Phaone Nestor (2), pro Minerva sus , pro facundo infans , pro urbano rusticus videberis. In tantum necesse est , ut sibi quoque quisque blandiatur , & assentatiuncula quapiam sibi prius commendetur , quam aliis possit esse commendatus. Denique cum præcipua felicitatis pars sit , ut quod sis esse velis , nimirum totum hoc præstat compendio mea Philautia , ut neminem suæ formæ , neminem sui ingenii , neminem generis , neminem loci , neminem instituti , neminem

(1) Nireus pulcherrimus , Thersites turpissimus omnium qui ad Trojam venerunt.

(2) Phaon , beneficio Veneris , e sene juvenis factus : Nestor senex trium sæculorum.

patriæ pœniteat , adeo ut nec Irlandus cum Italo , nec Thrax cum Atheniensi , nec Scythæ cum Insulis fortunatis cupiat permutare. Et o singularem naturæ sollicitudinem , ut in tanta rerum varietate paria fecit omnia ! Ubi dotibus suis nonnihil detraxit , ibi plusculum Philautiæ solet addere ; quanquam hoc ipsum stulte profecto dixi , cum hæc ipsa dos sit vel maxima. Ut ne dicam interim , nullum egregium facinus adiri , nisi meo impulsu , nullas egregias artes , nisi me auctore , fuisse repertas.

XXIII. AN non omnium laudatorum facinorum seges ac fons est Bellum ? Porro quid stultius , quam ob causas nescio quas certamen ejusmodi suscipere , unde pars utraque semper plus aufert incommodi , quam boni ? Nam eorum qui cadunt , veluti Megarensium , ὁδὲς λόγῳ (1). Dein cum jam utrimque constitere ferratæ acies , & rauco crepuerunt cornua cantu , quis ,

(1) Nulla ratio habetur,

oro, sapientum istorum usus, qui studiis exhausti, vix tenui frigidoque sanguine spiritum ducunt: crassis ac pinguibus opus est, quibus quam plurimum adsit audaciæ, mentis quam minimum. Nisi si quis Demosthenem militem malit, qui Archilochi sequutus consilium, vix conspectis hostibus, abjecto clypeo fugit, tam ignavus miles, quam orator sapiens. Sed consilium, inquit, in bellis plurimum habet momenti. Equidem fateor in duce, verum id quidem militare, non philosophicum; alioqui parasitis, lenonibus, latronibus, sicariis, agricolis, stupidis, obærat, & hujusmodi mortalium fece res tam præclara geritur, non philosophis lucernariis.

XXIV. QUI quidem quam sint ad omnem vitæ usum inutiles, vel Socrates ipse unus Apollinis oraculo sapiens, sed minime sapienter judicatus, documento esse potest, qui nescio quid publice conatus agere, summo cum omnium risu discessit. Quanquam vir is in hoc non usquequaque

desipit , quod sapientis cognomen non agnoscit , atque ipsi Deo rescribit , quodque censet sapienti a Republica tractanda abstinendum esse , nisi quod potius monere debuerat , a sapientia temperandum ei , qui velit in hominum haberi numero. Deinde quid eundem accusatum ad cicutam bibendam adegit , nisi sapientia ? Nam dum nubes & ideas philosophatur , dum pulicis pedes metitur , dum culicum vocem miratur (1) , quæ ad vitam communem attinent , non didicit. Sed adest præceptor de capite periclitanti discipulus Plato , egregius scilicet patronus , qui turbæ strepitu offensus , vix dimidiatam illam periodum pronunciare potuit. Jam quid dicam de Theophrasto , qui progressus in concionem protinus obmutuit , perinde quasi repente lupo conspecto ? Quî militem animasset in bello ? Isocrates , ob ingenii timiditatem , nec hiscere unquam est ausus. M. Tullius eloquentiæ Romanæ pa-

(1) Hæc de eo fingit Aristophanes in *Nubibus* , Comœd.

rens, semper indecora trepidatione, perinde quasi puer singultiens, exordiri consuevit; idque Fabius interpretatur cordati oratoris & periculum intelligentis argumentum. Verum, cum hoc dicit, an non palam fatetur sapientiam obstare ad rem probe gerendam? Quid isti facient, cum res ferro geritur, qui tum metu exanimantur, cum nudis verbis est decertandum? Et post hæc celebratur, si diis placet, præclara illa Platonis sententia: *Beatas fore Respublicas, si aut imperent Philosophi, aut philosophentur Imperatores.* Imo si consules historicos, reperies nimirum nullos reipublicæ pestilentiores fuisse principes, quam si quando in philosophastrum aliquem aut literis addictum inciderit imperium. Cujus rei satis, opinor, faciunt fidem Catones: quorum alter insanis delationibus Reipublicæ tranquillitatem vexavit, alter libertatem Populi Romani, dum nimium sapienter vindicat, funditus subvertit. Adde his Brutos, Cassios, Gracchos, ac Ciceronem etiam ipsum, qui non minus pesti-

lens fuit Romanorum Reipub. quam Demosthenes Atheniensium. Porro M. Antoninus, ut donemus bonum imperatorem fuisse, (nam idipsum extorquere possim:) fuit hoc ipso nomine gravis, atque in-
 visus civibus, quod tam Philosophus es-
 set. Sed tamen ut donemus fuisse bonum,
 at certe pestilentior fuit Reipublicæ tali
 relicto filio, quam fuerat sua administra-
 tione salutaris. Quandoquidem solet hoc
 hominum genus, qui se sapientiæ studio
 dederunt, cum cæteris in rebus, tum
 præcipue in liberis propagandis infelicissi-
 mum esse, providente, opinor, natura, ne
 malum hoc sapientiæ inter mortales latius
 ferpat. Itaque Ciceroni degenerem fuisse
 filium constat, & sapiens ille Socrates li-
 beros habuit matri similiores quam patri,
 ut non omnino pessime scripsit quidam,
 id est, stultos.

XXV. SED utcunque ferendum, si tantum
 ad publica munia forent ὄντοι πρὸς λύεσθαι (1),

(1) *Asini ad lyram. i. e. inepti.*

nisi ad omnem prorsus vitæ functionem nihilo essent dexteriores. Ad convivium adhibe sapientem, aut tristi silentio, aut molestis quæstiunculis obturbabit. Ad choream advoca, camelum saltare dices. Ad publicos ludos trahe, ipso vultu populi voluptatibus obstabit, & cogetur è theatro migrare sapiens Cato, quandoquidem supercilium non potest ponere. In colloquium inciderit, repente lupo in fabula (1), Si quid emendum, si contrahendum, breviter si quid eorum agendum, sine quibus hæc quotidiana vita transigi non potest, stipitem dicas sapientem istum, non hominem. Usque adeo neque sibi neque patriæ, neque suis usquam usui esse potest, propterea quod communium rerum sit imperitus, & a populari opinione, vulgaribusque institutis longe lateque discrepet. Qua quidem ex re odium quoque consequatur necessum est, nimi-

(1) Proverbii instar dictum de subito silentio, medio in sermone, facto.

rum ob tantam vitæ atque animorum dissimilitudinem. Quid enim omnino geritur inter mortales non stultitiæ plenum, idque a stultis & apud stultos? Quod si quis unus universis velit obstrepere, huic ego suaserim, ut, Timonem imitatus, in solitudinem aliquam demigret, atque ibi solus sua fruatur sapientia.

XXVI. VERUM ut ad id, quod institueram, revertar, quæ vis faxeos, quernos, & agrestes illos homines in civitatem coëgit, nisi adulatio? Nihil enim aliud significat illa Amphionis & Orphei cithara. Quæ res plebem Romanam jam extremamolientem, in concordiam civitatis revocavit? Num oratio philosophica? Minime. Imo ridiculus ac puerilis Apologus de ventre, reliquisque corporis membris confictus. Idem valuit Themistoclis apologus consimilis de Vulpe & Erinacio (1). Quæ

(1) Themistocles populum Atheniensem, ægre ferentem avaritiam Magistratus, hacce fabula deterruit a rebus novandis. » VULPECULA sitibunda, sole fervente, dum fof-

fapientis oratio tantumdem potuiffet, quantum commentitia illa Cerva Sertorii (1) potuit, quantum Laconis (2) illius de duobus canibus, deque vellendis equinæ caudæ pilis ridendum modo dicti Sertorii commentum? Ut ne quid dicam de Minoë, deque Numa, quorum uterque fabulosis inventis ftultam multitudinem rexit. Hujusmodi nugis commovetur ingens ac potens illa bellua, populus.

XXVII. AT rursum, quæ civitas unquam Platonis, aut Aristotelis leges, aut Socratis dogmata recepit? Tum autem quæ res Deciis perfuasit, ut ultro sese Diis Manibus devoverent? Quid Q. Curtium

» sam ingreffa aquam quærit, luto inhæsit, ibique Mufcæ
 » totum Vulpeculæ corpus obsidentes, fanguinem ejus ex-
 » fugebant. Quod Erinacius (un *Hériffon*) foffæ ripam forte
 » fortuna prætergrediens confpicatus, Vulpeculæ volens
 » fuppetias ferre, Mufcas fpinis fuis abigere parabat. Ibi
 » vero Vulpecula obfecrans ne Mufcas abigeret, dixit:
 » Iftæ nunc fanguine faturæ funt, quas fi abegeris, aliæ
 » famelicæ in harum locum fuccedentes, quidquid fanguinis
 » reliquum fuerit, prorfus ebibent «.

(1) Plutarch. in Sertorii vita.

(2) Lycurgi, Spartæ legiflatoris.

in specum traxit, nisi inanis gloria, dulcissima quædam Siren, sed mirum quam a sapientibus istis damnata? Quid enim stultius, inquiunt, quam supplicem candidatum blandiri populo, congiariis (1) favorem emere, venari tot stultorum applausus, acclamationibus sibi placere, in triumpho veluti signum aliquod populo spectandum circumferri, æneum in foro stare? Adde his nominum & cognominum adoptiones. Adde divinos honores homuncioni exhibitos; adde publicis ceremoniis in Deos relatos etiam sceleratissimos tyrannos. Stultissima sunt hæc, & ad quæ ridenda non unus sufficiat Democritus. Quis negat? Atqui hoc fonte nata sunt fortium Heroum facinora, quæ tot eloquentium virorum literis in cælum tolluntur. Hæc stultitia parit civitates; hæc constant imperia, magistratus, religio, consilia, judicia, nec aliud omnino est vita humana, quam stultitiæ lusus quidam.

(1) Largitionibus.

XXVIII. JAM vero ut de artibus dicam, quid tandem mortalium ingenia ad excogitandas prodendasque posteris, tot egregias, ut putant, disciplinas excitavit, nisi gloriæ sitis? Tantis vigiliis, tantis sudoribus, famam nescio quam, qua nihil esse potest inanius, redimendam putarunt homines vere stultissimi. Sed interim stultitiæ tot tam egregia vitæ commoda debetis, quodque est longe dulcissimum, aliena fruimini infania.

XXIX. ERGO posteaquam mihi fortitudinis & industriæ laudem vindicavi, quid si prudentiæ quoque vindicem? Sed dixerit aliquis, eadem opera ignem aquæ misceas, licebit. Verum hoc quoque successurum arbitror, si vos modo, quod antehac fecistis, auribus atque animis faveritis. Principio si rerum usu constat prudentia, in utrum magis competet ejus cognominis honos, in sapientem, qui partim ob pudorem, partim ob animi timiditatem, nihil aggreditur, an in stultum,

quem neque pudor, quo vacat, neque periculum, quod non perpendit, ab ulla re deterret? Sapiens ad libros veterum confugit, atque hinc meras vocum argutias edificat. Stultus, adeundis cominusque periclitandis rebus, veram (ni fallor) prudentiam colligit. Id quod vidisse videtur Homerus, etiamsi cæcus, cum ait *ῥεχθὲν εἰς τὴν νήπιος ἔγνω* (1). Sunt enim duo præcipua ad cognitionem rerum parandam obstacula, pudor qui fumum offundit animo, & metus qui ostenso periculo dehortatur ab adeundis facinoribus. At his magnifice liberat stultitia. Pauci mortales intelligunt ad quam multas alias quoque commoditates conducat, nunquam pudesce, & nihil non audere. Quod si prudentiam accipere malunt eam, quæ rerum judicio constat, audite, obsecro, quam procul absint ab hac, qui hoc nomine sese venditant. Principio constat res omnes humanas, velut Alcibiadis Sile-

(1) Factum etiam stultus cognovit.

nos (1), binas habere facies nimium inter se dissimiles : adeo ut quod prima , ut aiunt , fronte mors est , si interius inspicias , vita sit ; contra quod vita , mors : quod formosum , deforme : quod opulentum , id pauperrimum : quod infame , gloriosum : quod doctum , indoctum : quod robustum , imbecille : quod generosum , ignobile : quod lætum , triste : quod prosperum , adversum : quod amicum , inimicum : quod salutare , noxium : breviter omnia repente versa reperiēs , si Silenum aperueris. Id si cui forte nimis philosophice dictum videtur , age pinguiore , quemadmodum dici solet , Minerva planius faciam. Quis Regem non & opulentum & dominum fatetur ? Atqui nullis animi bonis instructus est , atqui nihil illi satis est : jam videlicet pauperrimus est. Tum animum habet plurimis addictum vitiis : jam turpiter servus est. Ad eundem modum in

(1) i. e. Sileni statuas quibus Alcibiades in *Convivio Platonis* Socratem comparat , quod is foris bardus ac stupidus , intus autem merum numen videretur.

cæteris quoque philosophari liceret ; sed hoc exempli vice posuisse satis sit. At quorsum hæc , inquiet aliquis ? Audite quo rem deducamus. Si quis histrionibus in scena fabulam agentibus personas detrahere conetur , ac spectatoribus veras nativasque facies ostendere , nonne is fabulam omnem perverterit , dignusque habeatur , quem omnes e theatro velut lymphatum faxis ejiciant ? Exorietur autem repente nova rerum species , ut qui modo mulier , nunc vir : qui modo juvenis , mox senex : qui paulo ante Rex , subito Dama (1) : qui modo Deus , repente homunculus appareat. Verum eum errorem tollere , est fabulam omnem perturbare. Illud ipsum figmentum & fucus est , quod spectatorum oculos detinet. Porro mortalium vita omnis quid aliud est , quam fabula quæpiam , in qua alii aliis obrecti personis procedunt aguntque suas quisque partes , donec Choragus (2) educat e proscenio ? Qui sæpe

(1) i. e. obscurus & ignobilis , apud Horat. & Persium.

(2) Dux Chœoræ , Actor primarius.

tamen

tamen eundem diverso cultu prodire jubet, ut qui modo regem purpuratum egerat, nunc servulum pannosum gerat. Adumbrata quidem omnia, sed hæc fabula non aliter agitur. Hic si mihi sapiens aliquis cœlo delapsus, subito exoriat, clamatque: Hunc quem omnes ut Deum ac dominum suspiciunt, nec hominem esse, quod pecudum ritu ducatur affectibus, servum esse infimæ fortis, quod tam multis, tamque fœdis dominis sponte serviat; rursum alium, qui parentem extinctum luget; ridere jubeat, quod jam demum ille vivere cœperit, cum alioqui vita hæc nihil aliud sit quam mors quædam; porro alium stemmatis gloriantem, ignobilem ac nothum appellet, quod a virtute longe absit, quæ sola nobilitatis sit fons, atque ad eundem modum de cæteris omnibus loquatur; quæso, quid is aliud egerit, nisi ut demens ac furiosus omnibus esse videatur? Ut nihil est stultius præpostera sapientia, ita perversa prudentia nihil imprudentius. Siquidem perverse facit, qui sese non

E

accommodat rebus præsentibus, foroque nolit uti, nec saltem legis illius convivalis meminerit, ἢ πῖθι, ἢ ἀπιθι (1), postuletque ut fabula jam non sit fabula. Contra, vere prudentis est, cum sis mortalis, nihil ultra sortem sapere velle, cumque universa hominum multitudine vel connivere libenter, vel comiter errare. At istud ipsum, inquit, stultitiæ est. Haud equidem inficias iverim, modo fateantur illi vicissim hoc esse, vitæ fabulam agere.

XXX. CÆTERUM illud, o Dii immortales, eloquarne, an sileam? Cur autem sileam, cum sit vero verius? Sed præstiterit fortassis in re tanta Musas ex Helicone accersere, quas poetæ sæpius obmeras nugas advocare solent. Adeste igitur paulisper, Jovis filiæ, dum ostendo nec ad egregiam illam sapientiam ac felicitatis, ut ipsi vocant, arcem, aditum esse cuiquam, nisi stultitia duce. Jam primum

(1) Aut bibe, aut abi.

illud in confesso est, affectus omnes ad stultitiam pertinere: quandoquidem hac nota a stulto sapientem discernunt, quod illum affectus, hunc ratio temperat; eo-que Stoici perturbationes omnes ceu morbos a sapiente semovent. Verum affectus isti non solum pædagogorum vice funguntur ad sapientiæ portum properantibus, verum etiam in omni virtutis functione, ceu calcaria stimuli-que quidam adesse solent, velut ad bene agendum exhortatores. Quanquam hic fortiter reclamat bis Stoicus Seneca, qui prorsum omnem affectum adimit sapienti. Verum cum id facit, jam ne hominem quidem relinquit, sed novum potius Deum quendam *δημιουργὸν* (1), qui nusquam nec extitit unquam, nec extabit: imo, ut apertius dicam, marmoreum hominis simulacrum constituit, stupidum, & ab omni prorsus humano sensu alienum. Proinde si libet, ipsi suo sapiente fruantur, citraque rivalem

(1) *Creator.*

ament licet, cumque eo vel in civitate Platonis, vel si malint, in Idearum regione, vel in Tantaliiis inhabitent hortis; Quis enim non istiusmodi hominem ceu portentum ac spectrum fugitet horreatque, qui ad omnes naturæ sensus obscuruerit; qui nullis affectibus, nec amore, nec misericordia magis commoveatur, quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes (1); quem nihil fugiat, qui nihil erret, sed ceu Lynceus quispiam nihil non perspiciat, nihil non ad amussim perpendat, nihil ignoscat; qui solus seipso sit contentus, solus dives, solus sanus, solus Rex, solus liber, breviter omnia solus, sed suo solius iudicio; qui nullum moretur amicum, ipse amicus nemini; qui Diis quoque ipsis non dubitet mandare laqueum; qui quicquid in omni vita geritur, velut insanum damnet, rideatque? Atqui huiusmodi animal est absolutus ille sapiens. Quæso, si res agatur suffragiis, quæ ci-

(1) *Æneid*, IV.

Vitas istiusmodi magistratum sibi velit, aut quis exercitus talem optet ducem? Imo quæ mulier id genus maritum, quis convivator ejusmodi convivam, quis servus talibus moribus dominum vel optet, vel ferat. Quis autem non malit vel unum quemvis de media stultissimorum hominum plebe, qui stultus stultis vel imperare possit, vel parere; qui sui similibus placeat, sed quam plurimis; qui comis sit in uxorem, jucundus amicis, bellus conviva, convictor facilis, postremo qui nihil humani a se alienum putet? Sed me quidem jam dudum istius sapientis piget. Quare ad reliqua commoda sese recipiat oratio.

XXXI. AGEDUM, si quis velut e sublimi specula circumspiciat, ita ut Jovem interdum poetæ facere prædicant, quot calamitatibus hominum vita sit obnoxia, quam misera, quam sordida nativitas, quam laboriosa educatio, quot injuriis exposita pueritia, quot sudoribus adacta juvenitus, quam gravis senectus, quam dura

mortis necessitas ; deinde in omni vita , quot morborum agmina infestent , quot immineant casus , quot ingruant incommoda , quam nihil usquam non plurimofelle tinctum ; ut ne commemorem ista quæ homini ab homine inferuntur mala , quod genus sunt , paupertas , carcer , infamia , pudor , tormenta , insidiæ , proditio , convitia , lites , fraudes [sed ego jam plane τὴν ἄμμον ἀναμετρεῖν (1) aggredior] ; porro quibus admissis ista commeruerint homines , aut quis Deus iratus eos in has miseras nasci coegerit , non est mihi fas in præsentia proloqui : verum ista qui secum perpendat , nonne Milesiarum virginum (2) probabit exemplum , etiamsi miserandum ? At quinam potissimum sibi vitæ tædio fatum accersivere ? Nonne sapientiæ confines ? Inter quos , ut interim Diogenes , Xenocrates , Catones , Cas-

(1) *Arenam numerare.*

(2) Quas dira quædam mortis spontaneæ libido quondam invasit , ut refert Aul. Gellius.

sios, ac Brutos sileam, Chiron ille (1) cum immortalem esse liceret, ultro mortem præoptavit (2). Videtis, opinor, quid futurum sit, si passim sapiant homines: nempe altero luto, altero figulo Prometheo opus fore. Verum ego partim per ignorantiam, partim per incogitantiam, nonnunquam per oblivionem malorum, aliquando spem bonorum, aliquoties nonnihil mellis voluptatibus aspergens, ita tantis in malis succurro, ut ne tum quidem libeat vitam relinquere, cum exacto Parcarum stamine, ipsa jam dudum eos relinquit vita, quoque minus sit causæ cur in vita manere debeant, hoc magis juvet vivere, tantum abest ut ullo vitæ tædio tangantur. Mei nimirum muneris est, quod passim Nestorea senectæ senes videtis, quibus jam ne species quidem hominis superest, balbos, deliros, edentulos, canos, calvos, vel ut magis Aristo-

(1) Educator Achillis.

(2) Lucian. in Dialog. Mort. XXVI.

phanicis eos describam verbis, ῥυπαῖντας, κυφῆς, ἀθλίους, ῥυσυγῆς, μαδῶντας, γωδῆς, καὶ ψωλῆς (1), tamen usque adeo vita delectari, adeoque νεανίζειν (2), ut alius tingat canos, alius apposititia coma calvitium dissimulet, alius dentibus utatur mutuo fortassis a sue quopiam sumptis, hic in puellam aliquam misere depereat, & amatoris ineptiis quemvis etiam superet adolescentulum. Nam ut capulares jam, meraque silicernia, teneram aliquam juvenculam ducant uxorem, eamque & indotatam, & aliis usui futuram, id adeo frequens, ut propemodum & laudi detur. Sed multo etiam suavius, si quis animadvertat anus, longo jam senio mortuas, adeoque cadaverosas, ut ab inferis reddisse videri possint, tamen illud semper in ore habere, φῶς ἀγαθὸν (3): adhuc cattullire (4), atque, ut Græci dicere solent,

(1) Squalidos, incurvos, arumnosos, rugosos, glabros, ænermī geniciva, apellas seu recutitos.

(2) Juvenes agere.

(3) Lumen bonum, i. e. vita bona est.

(4) More catellarum lascivire.

κατὰρ (1), & magna mercede conductum aliquem Phaonem inducere, fucis assidue vultum oblinere, nusquam a speculo discedere, infimæ pubis sylvam vellere, vietas ac putres ostentare mammas, tremuloque gannitu languentem sollicitare cupidinem, potitare, misceri puellarum choris, literulas amatorias scribere. Ridentur hæc ab omnibus, tanquam, uti sunt, stultissima: at ipsæ sibi placent, & in summis interim versantur delitiis, totasque sese melle perungunt, meo videlicet beneficio felices. Porro quibus hæc deridicula videntur, illud secum expendant velim, utrum satius ducant hujusmodi stultitiâ vitam plane mellitam exigere, an trabem, ut aiunt, suspendio quærere. Porro quod hæc vulgo putantur infamiæ obnoxia, istud nihil ad stultos meos, qui malum hoc aut non sentiunt, aut si quid sentiunt, facile negligunt. Si faxum in caput incidat, id vere malum sit: cæterum pudor, in-

(1) *Hircorum more libidinari.*

famia , probrum , maledicta , tantum adferunt noxæ , quantum sentiuntur. Si sensus absit , ne mala quidem sunt. Quid lædit , si totus populus in te sibilet , modotute tibi plaudas ? Atque ut id liceat , sola Stultitia præstat.

XXXII. SED mihi videor audire reclamantes Philosophos : Atqui hoc ipsum est , inquiunt , miserum , stultitia teneri , errare , falli , ignorare. Imo hoc est hominem esse. Porro miserum cur vocent , non video , quandoquidem sic nati estis , sic instituti , sic conditi , ea est communis omnium fors. Nihil autem miserum , quod in suo genere constat , nisi forte quis hominem deplorandum existimet , qui neque volare possit cum avibus , neque quaternis ingredi pedibus cum reliquo pecudum genere , neque cornibus sit armatus , quemadmodum tauri. Verum is , eadem opera , equum etiam bellissimum infelicem vocabit , quod neque grammaticam didicerit , neque placentis vescatur ; taurum mise-

rum, quod ad palæstricam sit inutilis. Igitur ut equus, imperitus grammaticæ, miser non est, ita nec homo stultus infelix, propterea quod hæc cum illius natura cohærent. Verum rursus urgent Logodædali (1): Est, inquiunt, homini peculiariter addita disciplinarum cognitio, quarum administriculis id quod natura diminutum est, ingenio penset. Quasi vero ullam veri faciem habeat, Naturam, quæ in culicibus, atque adeo in herbis ac flosculis tam sollicitè vigilaverit, in uno homine dormitasse, ut disciplinis opus esset, quas Theutus (2), ille humano generi infensus genius, in summam perniciem excogitavit, adeo non utiles ad felicitatem, ut illi quoque ipsi officiant, ad quod proprie reperiæ dicuntur, ut eleganter arguit apud Platonem (3) Rex ille (4) prudentissimus de

(1) Arguti disputatores qui torquent syllogismos.

(2) Deus Ægyptiorum.

(3) In Phædro.

(4) Thamus.

literarum invento. Igitur disciplinæ cum reliquis humanæ vitæ pestibus irrepserunt, iisdem auctoribus, a quibus omnia flagitia proficiscuntur, puta Dæmonibus, quibus hinc nomen etiam inventum, quasi δαίμονας, hoc est, scientes appelles. Siquidem simplex illa aurei seculi gens, nullis armata disciplinis, solo naturæ ductu instinctuque vivebat. Quorsum enim opus erat Grammatica, cum eadem esset omnibus lingua, nec aliud sermone petebatur, nisi ut alius alium intelligeret? Quis usus Dialectices, ubi nulla erat pugnantium inter se sententiarum dimicatio? Quis Rhetoricæ locus, cum nullus alteri negotium facefferet? Quorsum requireretur Legum prudentia, cum abessent mali mores, ex quibus haud dubie bonæ leges prognatæ sunt? Porro religiosiores erant quam ut, impia curiositate, arcana naturæ, siderum mensuras, motus, effectus, abditas rerum causas scrutarentur: nefas esse rati, si homo mortalis, ultra sortem suam sapere conaretur. Jam quid extra cœlum

esset, inquirendi dementia ne in mentem quidem veniebat. At labente paulatim ætatis aureæ puritate, primum a malis, ut dixi, geniis inventæ sunt artes, sed paucae, atque hæ quidem a paucis receptæ. Postea sexcentas addidit Chaldæorum superstitio, & Græcorum otiosa levitas, meras ingeniorum cruces, adeo ut vel una Grammatica abunde satis sit ad perpetuam vitæ carnificinam.

XXXIII. QUANQUAM inter has ipsas disciplinas, hæ potissimum in pretio sunt, quæ ad sensum communem, hoc est, ad stultitiam, quam proxime accedunt. Esuriunt Theologi, frigent Physici; ridentur Astrologi, negliguntur Dialectici. Solus *ιατρός γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιός ἄλλων* (1). Atque in hoc ipso genere, quo quis indoctior, audacior, incogitantiorque, hoc pluris fit etiam apud torquatos istos principes. Atqui medicina, præfer-

(1) *Medicus multis æquivalet aliis.*

tim ut nunc a compluribus exercetur, nihil aliud est quam assentationis particula, non minus profecto quam Rhetorica. Secundum hos, proximus datur locus Leguleiis (1), & haud scio an primus, quorum professionem, ne quid ipsa pronunciem, velut asininam philosophi magno consensu ridere solent. Sed tamen horum asinorum arbitrio maxima minimaque negotia transiguntur. His latifundia crescunt, cum Theologus interim, excussis totius divinitatis scriniis, lupinum arrodit, cum cimicibus ac pediculis assidue bellum gerens. Ut igitur feliciores sunt artes, quæ majorem habent cum stultitia affinitatem, ita longe felicissimi sunt hi, quibus prorsus licuit ab omnium disciplinarum commercio abstinere, solamque naturam ducem sequi, quæ nulla sui parte manca est, nisi forte mortalis fortis pomœria (2) transilire velimus. Odit natura fucos, multo-

(1) Rubricariis.

(2) Terminos.

que felicius provenit, quod nulla sit arte violatum.

XXXIV. AGEDUM, an non videtis ex unoquoque reliquorum animantium genere ea felicissime degere, quæ sunt a disciplinis alienissima, nec ullius magisterio nisi naturæ ducuntur? Quid Apibus aut felicius, aut mirabilius? At his ne corporis quidem omnes sensus adsunt. Quid simile in extruendis ædificiis reperiat architectura? Quis unquam Philosophus similem instituit rempublicam? Rursum Equus, quoniam humanis sensibus affinis est, & in hominum contubernium demigravit, humanarum item calamitatum est participes; quippe qui non raro, dum vinci pudet in certaminibus, ducit ilia, & in bellis, dum ambit triumphum, confoditur, simulque cum fessore terram ore momordit. Ut ne commemorem interim lupata frena, aculeata calcaria, stabuli carcerem, scuticas, fustes, vincula, fessorem, breviter omnem illam servitutis tragœ-

diam , cui se ultro addixit , dum fortes viros imitatus , impensius hostem ulcisci studet (1). Quanto optabilior muscarum & avicularum vita , ex tempore soloque naturæ sensu degentium , modo per hominum insidias liceat ! Quæ si quando caveis inclusæ affluescant humanas sonare linguas , mirum quam a nativo illo nitore degenerent. Adeo modis omnibus lætius est , quod natura condidit , quam quod fucavit ars. Proinde nunquam satis laudarim gallum illum Pythagoram , qui cum unus omnia fuisset , philosophus , vir , mulier , Rex , privatus , piscis , equus , rana , opinor , etiam sponsia (2) , tamen nullum animal judicavit calamitosius homine , propterea quod cætera omnia naturæ finibus essent contenta , solus homo fortis suæ limites egredi conaretur.

XXXV. R U R S U M inter homines ,

(1) Fabula Stesichori apud Horatium , Sermon. L. III. Sermon. X. & Phædrum. L. IV. Fab III.

(2) Plinius plane credit spongas esse animalia.

idiotas multis partibus anteponit doctis ac magnis. Et Gryllus ille non paulo plus sapuit, quam πολυμήτης Ὀδυσσεύς (1), qui maluerit in hara grunnire, quam cum illo tot miseris objici casibus. Ab his mihi non dissentire videtur Homerus, nugarum pater, qui cum mortales omnes subinde δειλὸς καὶ μοχθηρὸς (2) appellat, tum Ulysem illum suum, sapientis exemplar, sæpe numero δύσηνον (3) vocat, Paridem nusquam, nec Ajacem, nec Achillem. Quam obrem id tandem? Nisi quod ille vafer & artifex nihil non Palladis consilio agebat, nimiumque sapiebat, a naturæ ductu quam longissime recedens. Ut igitur inter mortales, ii longissime absunt a felicitate, qui sapientiæ student, nimirum hoc ipso bis stulti, quod homines nati cum sint, tamen obliti conditionis suæ, Deorum immortalium vitam affectant, & Gigantum exemplo, disciplinarum machinis, Naturæ bel-

(1) Multi consilii Ulysses.

(2) Miseros & calamitosos.

(3) Graviter suspirantem.

lum inferunt : ita quam minime miseri videntur ii , qui ad brutorum ingenium stultitiamque quam proxime accedunt , neque quicquam ultra hominem moliuntur. Age experiamur , num hoc quoque non Stoicis enthymematis , sed crasso quopiam exemplo queamus ostendere. Ac per Deos immortales , estne quicquam felicius isto hominum genere , quos vulgo moriones , stultos , fatuos , ac bliteos (1) appellant , pulcherrimis , ut equidem opinor , cognominibus ? Rem dicam prima fronte stultam fortassis atque absurdam , sed tamen unam multo verissimam. Principio vacant mortis metu , non mediocri , per Jovem , malo. Vacant conscientiae carnificina. Non territantur manium fabulamentis. Non expavescunt spectris ac lemuribus ; non torquentur metu impendentium malorum ; non spe futurorum bonorum distenduntur. In summa non dilacerantur millibus cura-

(1) *Bliton* , Græce *Betam* sonat , herbam quidem insipidam & vilem.

rum, quibus hæc vita obnoxia est. Non pudeſcunt, non verentur, non ambiunt, non invident, non amant. Denique ſi propius etiam ad brutorum animantium inſipientiam acceſſerint, ne peccant quidem auctoribus Theologis. Hic mihi jam expendas velim, ſtultiſſime ſapiens, quot undique ſolicitudinibus noctes dieſque diſcrucietur animus tuus: congeras in unum acervum univerſa vitæ tuæ incommoda; atque ita demum intelliges, quantis malis meos fatuos ſubduxerim. Adde huc, quod non ſolum ipſi perpetuo gaudent, ludunt; cantillant, rident, verum etiam cæteris omnibus, quocunque ſeſe verterint, voluptatem, jocum, luſum, riſumque adferunt, velut in hoc ipſum a Deorum indulgentia dati, ut humanæ vitæ triſtitiam exhilarent. Unde fit, ut cum aliis in alios varius ſit affectus, hos omnes ex æquo tanquam ſuos agnoſcant, expetant, paſcant, foveant, complectantur, ſuccurrant, ſi quid acciderit, impune permittant, quicquid vel dixerint, vel fecerint.

Adeoque nemo illis nocere cupit, ut feræ quoque belluæ ab illorum injuria temperent, sensu quodam innocentiae naturali. Sunt enim vere sacri Diis, præcipue mihi; ideoque non injuria hunc honorem omnes illis habent.

XXXVI. QUID, quod summis etiam regibus adeo sunt in delitiis, ut nonnulli sine his neque prandere, nec ingredi, nec omnino vel horam durare possint. Neque vero paulo intervallo hos bliteos suis illis tetricis sophis anteponunt, quos tamen ipsos aliquot honoris gratia solent alere. Cur autem anteponant, nec obscurum arbitrator, nec mirum videri debet: cum sapientes illi nil nisi triste soleant adferre principibus, suaque doctrina freti, non vereantur aliquoties *auriculas teneras mordaci radere vero* (1); moriones autem id præstant, quod unum undecunque principes modis omnibus aucupantur, jocos,

(1) Perf. Sat. I.

rifus, cachinnos, delitias. Jam accipite & hanc non aspernamdam stultorum dotem, quod soli simplices ac veridici sunt. Quid autem veritate laudatius? Quanquam enim Alcibiadeum apud Platonem (1) proverbium, veritatem vino pueritiæque tribuit, tamen omnis ea laus mihi peculiariter debetur, vel Euripide teste, cujus extat illud celebre de nobis dictum, *μωρὰ γὰρ μωρὸς λέγει* (2). Fatuus quicquid habet in pectore, id & vultu præ se fert, & oratione promit. At sapientum sunt duæ illæ linguæ, ut idem meminit Euripides, quarum alterâ verum dicunt, alterâ, quæ pro tempore judicarint oportuna. Horum est nigrum in candida vertere, & eodem ex ore frigidum pariter & calidum efflare, longèque aliud conditum habere in pectore, aliud fermone fingere. Porro in tanta felicitate, tamen hoc nomine principes mihi videntur infelicissimi, quod deest,

(1) In Symposio.

(2) *Stultus stulta loquitur.* In Bacchis.

a quo verum audiant, & assentatores pro amicis habere coguntur. Sed abhorrent a vero principum aures, dixerit aliquis, & hac ipsa de causa sapientes istos fugitant, quod vereantur, ne quis forte liberior existat, qui vera magis quam jucunda loqui audeat. Ita quidem res habet, invisa regibus veritas. Sed tamen hoc ipsum mire in fatuis meis usu venit, ut non vera modo, verum etiam aperta convitia cum voluptate audiantur; adeo ut idem dictum, quod si a sapientis ore proficiscatur, capitale fuerat futurum, a morione profectum, incredibilem voluptatem pariat. Habet enim genuinam quandam delectandi vim veritas, si nihil accedat quod offendant; verum id quidem solis fatuis Diu dederunt. Iisdem ferme de causis hoc hominum genere mulieres gaudere solent impensius, utpote ad voluptatem & nugas natura propensiores. Proinde quicquid cum hujusmodi factitarint, etiamsi nonnunquam ferium nimis, illæ tamen jocus ac lusus interpretantur, ut est

ingeniosus, præsertim ad prætexenda commissa sua, sexus ille.

XXXVII. IGITUR ut ad fatuorum felicitatem redeam, multa cum jucunditate peracta vita, nullo mortis vel metu, vel sensu, recta in campos Elysios demigrant, & illic pias atque otiosas animas lusibus suis delectaturi. Eamus nunc, & quemvis etiam sapientem cum hujus morionis sorte conferamus. Finge, quod huic opponas exemplar sapientiæ, hominem qui totam pueritiam atque adolescentiam in perdiscendis disciplinis contriverit, & suavissimam vitæ partem, perpetuis vigiliis, curis, sudoribus perdiderit, ne in reliqua quidem omni vita vel tantillum voluptatis degustarit, semper parcus, pauper, tristis, tetricus, sibi ipsi iniquus ac durus, aliis gravis, & invisus pallore, macie, valetudine, lippitudine, confectus senio, canitieque multo ante diem contracta, ante diem fugiens e vita. Quanquam quid refert quando moriatur istiusmodi,

qui nunquam vixerit ? Habetis egregiam illam sapientis imaginem.

XXXVIII. ΑΤ hic rursus obganniunt mihi οἱ ἐκ τῆς εἰσῆς βέλτεροι (1) : Nihil , inquit , miserius infania. Sed insignis stultitia , vel infaniæ proxima est , vel ipsa potius infania. Quid enim aliud est insanire , quam errare animo ? Sed isti tota errant via. Age hunc quoque syllogismum dissipemus , Musis bene fortunantibus. Argute quidem isti , verum quemadmodum apud Platonem docet Socrates (2) , ex una Venere secta duas & ex uno Cupidine dissecto duos faciens , itidem & istos dialecticos decebat insaniam ab infania distinguere , si modo ipsi sani videri velent. Neque enim protinus omnis infania calamitosa est. Alioqui non dixisset Horatius :

An me ludit amabilis infania.

(1) *Rana Stoica.*

(2) In Symposio Platonis.

Neque Plato (1) poetarum, vatum, & amantium furorem inter præcipua vitæ bona collocasset: nec vates illa (2) laborem Æneæ vocasset infanum. Verum est duplex insanix genus: alterum quod ab inferis diræ Ultrices submittunt, quoties immissis anguibus, vel ardorem belli, vel inexplebilem auri sitim, vel dedecorofum ac nefarium amorem, vel parricidium, incestum, sacrilegium, aut aliam id genus pestem aliquam in pectora mortalium invehunt; sive cum nocentem & conscium animum, furiis ac terriculorum facibus agunt. Est alterum huic longe dissimile, quod videlicet a me proficiscitur, omnium maxime exoptandum. Id accidit quoties jucundus quidam mentis error, simul & anxiiis illis curis animum liberat, & multijuga voluptate delibutum reddit. Atqui hunc mentis errorem, ceu magnum quoddam Deorum munus, ad Atticum

(1) In Phædro Platonis.

(2) Sibylla, Æneid. L. VI.

scribens, optat Cicero, nimirum quo tantorum malorum sensu carere posset. Neque perperam sensit Argivus ille, qui hactenus insaniebat, ut totos dies solus consideret in theatro, ridens, plaudens, gaudens, quod crederet illic miras agi tragœdias, cum nihil omnino ageretur, cum in cæteris vitæ officiis probe sese gereret, jucundus amicis, *Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis, Et signo læsæ non insanire lagenæ* (1). Hunc ubi cognatorum opera, datis pharmacis, morbo levasset, sibi que jam totus esset redditus, hunc in modum cum amicis exostulans: *Pol, me occidistis, amici, Non servastis, ait, cui sic extorta voluptas, Et demptus per vim mentis gratissimus error.* Et merito quidem: errabant enim ipsi, atque elleboro magis opus habebant, qui tam felicem ac jucundam insaniam, ceu malum aliquod, existimarent potionibus expellendam. Quanquam illud equidem nondum

(1) Horat. L. IV. Serm. II.

statui, num quivis sensus, aut mentis error, insaniam nomine sit appellandus. Neque enim si cui lippienti mulus asinus esse videatur; aut si quis indoctum carmen veluti doctissimum admiretur, is continuo videbitur insanire. Verum si quis non sensu tantum, sed animi iudicio fallatur, idque præter usitatum morem ac perpetuo, is demum insaniam censebitur affinis esse: veluti si quis quoties asinum audierit rudentem, arbitretur sese miros symphoniscos audire, aut si quis pauperculus infimo loco natus, Cræsum Lydorum regem esse se credat. Sed hoc insaniam genus, si, quemadmodum fere fit, vergat ad voluptatem, non mediocrem delectationem adfert, tum iis qui eo tenentur, tum illis quibus est hoc animadversum, nec tamen eodem insaniunt. Nam hæc insaniam species multo latius patet, quam vulgus hominum intelligit. Sed vicissim insanus insanum ridet, ac mutuam sibi voluptatem invicem ministrant. Neque raro fieri videbitis, ut maior insanus vehementius rideat minorem.

XXXIX. VERUM hoc quisque felicior, quo pluribus desipit modis, Stultitia iudice, modo in eo genere insaniam maneat, quod nobis est peculiare; quod quidem usque adeo late patet, ut haud sciam, an ex universa mortalium summa quempiam liceat reperire qui omnibus horis sapiat, quique non aliquo insaniam genere teneatur. Quanquam hoc tantum interest: qui cucurbitam cum videt, mulierem esse credit, huic infano nomen ponunt, propterea quia perpaucis id usu veniat. Verum ubi quis uxorem suam, quam cum multis habet communem, eam plusquam Penelopen esse dejerat, sibi que maiorem in modum plaudit, feliciter errans, hunc nullus insanum appellat, propterea quod passim maritis hoc accidere videant.

AD hunc ordinem pertinent & isti, qui præ venatu ferarum omnia contemnunt, atque incredibilem animi voluptatem percipere se prædicant, quoties fœdum illum cornuum cantum audierint, quoties canum ejulatus. Opinor etiam cum excre-

menta canum odorantur , illis cinnamomum videri. Deinde quæ suavitas , quoties fera lanianda est ? Tauros & verveces humili plebi laniare licet , feram nisi a generoso secari nefas. Is nudo capite , inflexis genibus , gladio ad id destinato , neque enim quovis idem facere fas est , certis gestibus , certa membra , certo ordine religiose secat. Miratur interim , perinde ut in re nova , circumstans tacita turba , tametsi spectaculum hoc plus millies viderit. Porro cui contigerit e bellua nonnihil gustare , is vero existimat sibi non parum nobilitatis accedere. Itaque cum isti , assidua ferarum insectatione atque esu , nihil aliud assequantur , nisi ut ipsi propemodum in feras degenerent , tamen interea regiam vitam agere se putant. Et his simillimum genus eorum , qui insatiabili ædificandi studio flagrant , nunc rotunda quadratis , nunc quadrata rotundis permutantes. Neque vero finis ullus , neque modus , donec ad extremam redactis inopiam , nec ubi habitent , nec quid

edant , supersit. Quid tum postea ? Interim annos aliquot summa cum voluptate peregerunt. Ad quos mihi quidem proxime videntur accedere , qui novis & arcanis artibus , rerum species vertere moluntur , ac terra marique quintam quandam essentiam venantur. Hos adeo lactat mellita spes , ut neque laborum , neque impensarum unquam pigeat , miroque ingenio semper aliquid excogitent , quo sese denuo fallant , sibi que ipsis gratam faciant imposturam , donec absumptis omnibus , non sit quo jam fornaculam instruant. Non desinunt tamen jucunda somniare somnia , cæteros pro viribus ad eandem felicitatem animantes. Cumque jam prorsus omni spe destituuntur , superest tamen , una sententia , abunde magnum solatium , *In magnis & voluisse sat est.* Ac tum vitæ brevitatem incusant , ut quæ magnitudini negotii non suffecerit.

PORRO Aleatores nonnihil addubitanum in nostrum collegium sint admittendi. Sed tamen stultum omnino ridiculumque

spectaculum est , quories videmus nonnullos usque adeo addictos , ut simul atque strepitum talorum audierint , protinus illis cor saliat , palpitetque. Deinde cum semper illiciente vincendi spe omnium facultatum naufragium fecerint , in aleæ scopulum illisa nave , non paulo formidabiliorē Malea (1) , vixque nudi emerferint , quosvis potius fraudant quam victorem , ne scilicet viri parum graves habeantur. Quid ! cum senes jam & cæcutientes , vitreis etiam oculis lusitant. Postremo cum jam iusta chiragra contudit articulos , vicarium etiam mercede conducunt , qui pro se talos in pyrgum (2) mittat. Suavis quidem res , nisi quod hic ludus plerumque solet in rabiem evadere , jamque ad Furias , non ad me pertinere.

XL. CÆTERUM illud hominum genus haud dubie totum est nostræ farinæ ,

(1) Promontorium Laconiae præter-navigantibus periculosissimum.

(2) In tabulam lusoriam.

qui miraculis ac prodigiosis gaudent mendaciis, vel audiendis vel narrandis; nec ulla fatietas talium fabularum, cum portentosa quædam de spectris, de lemuri-
bus, de larvis, de inferis, de id genus millibus miraculorum commemorantur: quæ quo longius absunt a vero, hoc & creduntur lubentius, & jucundiore pruritu titillant aures. Atque hæc quidem non modo ad levandum horarum tædium mire conducunt, verum etiam ad quæstum pertinent, præcipue sacrificiis & concionatoribus. His rursus adfines sunt ii, qui sibi stultam quidem, sed tamen jucundam persuasionem induerunt, futurum ut, si ligneum aut pictum aliquem Polyphemum Christophorum aspexerint, eo die non sint perituri; aut qui sculptam Barbaram præscriptis verbis salutarit, sit incolumis e prælio rediturus; aut si quis Erasmus certis diebus, certis cereolis, certisque preculis convenerit, brevi sit dives evasurus. Jam vero Georgium etiam Herculem invenerunt, quemadmodum & Hippolytum

polytum alterum. Hujus equum phaleris ac bullis religiosissime adornatum tantum non adorant, ac subinde novo quopiam munusculo demerentur, & per hujus æream galeam dejerare, plane regium habetur. Nam quid dicam de iis, qui sibi fictis scelerum condonationibus, suavissime blandiuntur, ac Purgatorii spatia veluti clepsydris metiuntur; secula, annos, menses, dies, horas, tanquam e tabula Mathematica, citra ullum errorem, dimetientes? aut de iis, qui magicis quibusdam notulis ac preculis, quas pius aliquis impostor, vel animi causa, vel ad quæstum excogitavit, freti, nihil sibi non pollicentur, opes, honores, voluptates, futuritates, valetudinem perpetuo prosperam, vitam longævam, senectam viridem, denique proximum Christo apud superos confessum, quem tamen nolint, nisi admodum fero, contingere: hoc est, cum hujus vitæ voluptates, invitos eos ac mordicus retinentes, tamen deseruerint, tum succedant illæ cœlitum delitiæ? Hic

mihi puta negociator aliquis, aut miles, aut iudex, objecto ex tot rapinis unico nummulo, universam vitæ Lernam semel expurgatam putat, totque perjuria, tot libidines, tot ebrietates ac rixas, tot cædes, tot imposturas, tot perfidias, tot proditiones existimat velut ex pacto redimi, & ita redimi, ut jam liceat ad novum scelerum orbem de integro reverti. Quid autem stultius iis, imo quid felicius, qui, septem illis sacrorum Psalmorum versiculis quotidie recitatis, plusquam summam felicitatem sibi promittunt! Atque hos magicos versiculos Dæmon quispiam, facetus quidem ille, sed futilis magis quam callidus, Divo Bernardo creditur indicasse; sed arte circumventus miser. Et hæc tam stulta, ut me ipsam propemodum pudeat, tamen approbantur, idque non a vulgo modo, verum etiam a religionis professoribus. Quid jam? nonne eodem fere pertinet, cum singulæ regiones suum aliquem peculiarem vindicant Divum, cumque in singulos singula quædam

partiuntur, singulis suos quosdam culturæ ritus attribuunt, ut hic in dentium cruciatu succurrat, ille parturientibus dexter adsit, alius rem furto sublatam restituat, hic in naufragio prosper affulgeat, ille gregem tueatur, atque item de cæteris: nam omnia percensere longissimum fuerit. Sunt qui singuli pluribus in rebus valeant, præcipue Deipara Virgo, cui vulgus hominum plus prope tribuit, quam Filio.

XLI. VERUM ab his Divis quid tandem petunt homines, nisi quod ad stultitiam attinet? Agedum inter tot anathemata (1), quibus templorum quorundam parietes omnes, ac testudinem ipsam refertam conspicitis, vidistisne unquam qui stultitiam effugerit, qui vel pilo sit factus sapientior? Alius enatavit incolumis. Alius ab hoste perfoffus vixit. Alius e prælio, pugnantibus cæteris, non minus feliciter

(1) Donaria suspenfa in templis, ac monumenta dicata Divis.

quam fortiter aufugit. Alius in crucem subactus, favore Divi cujuspiam, furibus amici, decedit, ut nonnullos etiam male divitiis onustos pergeret exonerare. Alius perfracto carcere fugit. Alius irato medico a febre revaluit. Alii potum venenum, alvo soluta, remedio non exitio fuit, idque non admodum læta uxore, quæ operam & impensam luserit. Alius, everso plauastro, equos incolumes domum abegit. Alius oppressus ruina vixit. Alius a marito deprehensus elusit. Nullus pro depulsa stultitia gratias agit. Adeo suavis quædam res est nihil sapere, ut omnia potius deprecentur mortales, quam Moriam. Sed quid ego hoc superstitionum pelagus ingredior?

*Non mihi si linguæ centum sint, oraque centum,
Ferreæ vox, omnes fatuorum evolvere formas,
Omnia stultitiæ percurrere nomina possim (1):*

usque adeo omnis omnium Christianorum

(1) Æneid. L. VI.

vita istiusmodi delirationibus undique scattet, quas ipsas tamen Sacrifici non gravatim & admittunt & alunt, non ignari quantum hinc lucelli soleat accrescere. Inter hæc, si quis odiosus sapiens exoritur, succinatque id, quod res est: »NON
 » male peribis, si bene vixeris. Peccata re-
 » dimis, si nummulo addideris odium malefactorum, tum lachrymas, vigilias, precationes, jejunia, ac totam vitæ rationem commutaris. Divus hic tibi favebit,
 » si vitam illius æmulaberis». Hæc, inquam, atque id genus alia, si sapiens ille obgan-
 niat, vide a quanta felicitate repente mortalium animos in quem tumultum retraxerit? Ad hoc collegium pertinent, qui vivi, qua funeris pompa velint efferri, tam diligenter statuunt, ut nominatim etiam præscribant, quot tædas, quot pullatos (1), quot cantores, quot luctus histriones velint adesse, perinde quasi futurum sit, ut aliquis hujus spectaculi sensus ad ipsos sit rediturus, aut ut pudefcant defuncti, nisi

(1) Veste funerea indutos.

cadaver magnifice defodiatur , haud alio studio , quam si *Ædiles* creati , ludos aut epulum edere studeant.

XLII. *EQUIDEM* tametsi propero , tamen haud possum istos silentio prætercurrere , qui cum nihil ab infimo cerdone differant , tamen inani nobilitatis titulo mirum quam sibi blandiuntur. Alius ad *Æneam* , alius ad *Brutum* , alius ad *Arthurum* genus suum refert. Ostendunt undique sculptas & pictas majorum imagines. Numerant proavos atque atavos , & antiqua cognomina commemorant , cum ipsi non multum absint a muta statua , pene iis ipsis , quæ ostentant , signis deteriores. Et tamen hac tam suavi philautia felicem prorsum vitam agunt ; neque defunt æque stulti , qui hoc belluarum genus , perinde ut *Deos* , fuspiciunt. Sed quid ego de uno aut altero genere loquor , quasi vero non passim hæc philautia plurimos ubique miris modis felicissimos efficiat ? Cum hic quavis simia defor-

mior, sibi plane Nireus (1) videtur; alius simul atque treis lineas circino duxerit, prorsum Euclidem fese putat; hic ὄνος πρὸς λύραν (2), & quo deterius nec ille sonat, quo mordetur gallina marito (3), tamen alterum Hermogenem (4) esse se credit. Est autem illud longe suavissimum infaniæ genus, quo nonnulli quicquid ulli suorum dotis adest, eo non aliter atque suo gloriantur. Qualis erat ille bis beatus apud Senecam dives, qui narraturus historiolam quampiam, servos ad manum habebat, qui nomina suggererent, non dubitaturus vel in pugilum certamen descendere: homo alioqui adeo imbecillus, ut vix viveret, hac re fretus, quod multos haberet domi servos egregie robustos. Porro de artium professoribus, quid attinet commemorare? quando peculiaris est

(1) Post Achillem, Græcorum formosissimus, apud Homer. Iliad. L. II.

(2) *Asinus ad lyram.*

(3) Gallus. Juvenal. Sat. III.

(4) Rhetorem celeberrimum.

horum omnium philautia , adeo ut reparias citius , qui velit agello paterno , quam *ingenio cedere* (1) ; verum præcipue histrionum , cantorum , oratorum , ac poetarum , quorum quo quisque est indoctior , hoc sibi placet insolentius , hoc sese magis jactat ac dilatat. Et inveniunt similes labra lactucas : imo quo quisque est ineptior , hoc plures admiratores nanciscitur , ut pessima quæque semper plurimis arident , propterea quod maxima pars hominum , ut diximus , Stultitiæ obnoxia est. Proinde , si quis est imperitior , & sibi ipsi multo jucundior est , & pluribus admirationi , quid est quod is veram eruditionem malit , primum magno constaturam , deinde reddituram & putidiorem & timidiorem , postremo multo paucioribus placituram ?

XLIII. JAM vero video Naturam , ut singulis mortalibus suam , ita singulis na-

(1) Martial. Ep. XVIII. L. VIII.

tionibus, ac pene civitatibus communem quandam inesse philautiam, atque hinc fieri, ut Britanni, præter alia, formam, musicam, & lautas mensas proprie sibi vindicent; Scoti, nobilitate & regiae affinitatis titulo, neque non dialecticis argutiis, sibi blandiantur; Galli morum civilitatem sibi sumant; Parisienses, Theologicæ scientiæ laudem, omnibus prope submotis, sibi peculiariter arrogent; Itali bonas literas & eloquentiam asserant, atque hoc nomine sibi suavissime blandiantur omnes, quod soli mortalium barbari non sint. Quo quidem in genere felicitatis, Romani primas tenent, ac veterem illam Romam adhuc jucundissime somniant. Veneti nobilitatis opinione sunt felices. Græci, tanquam disciplinarum auctores, veteribus illis laudatorum heroum titulis sese venditant. Turca, totaque illa vere barbarorum colluvies, etiam religionis laudem sibi vindicat, Christianos perinde uti superstitiosos irridens. Ac multo etiam suavius Judæi etiam dum Mes-

siam suum constanter expectant, ac Mo-
sen suum hodieque mordicus tenent. His-
pani bellicam gloriam nulli concedunt.
Germani corporum proceritate, & magiæ
cognitione sibi placent.

XLIV. A c ne singula persequar, vi-
detis, opinor, quantum ubique voluptatis
pariat singulis & universis mortalibus Phi-
lautia, cui prope par est Assentatio, so-
ror. Nihil enim aliud philautia, quam cum
quis ipse sibi palpatur: idem si alteri fa-
cias, *κολακεία* fuerit. At hodie res quædam
infamis est adulatio, sed apud eos qui,
rerum vocabulis magis, quam rebus ipsis
commoventur. Existimant cum adulatione
fidem male cohærere, quod multo secus
fese habere, vel brutorum animantium
exemplis, poterant admoneri. Quid enim
cane adulantius, at rursus quid fidelius?
Quid sciuro blandius, at hoc quid est ho-
mini magis amicum? nisi forte vel asperi
leones, vel immites tigres, vel irritabiles
pardi, magis ad vitam hominum conducere

videntur. Quanquam est omnino pernicioſa quædam adulatio, qua nonnulli perfidiosi & irriſores, miſeros in perniciem adigunt. Verum hæc mea, ab ingenii benignitate, candoreque quodam proficiſcitur, multoque virtuti vicinior eſt, quam ea quæ huic opponitur, aſperitas, ac moroſitas inconcinna, ut ait Horatius, graviſque. Hæc dejectiores animos erigit, demulcet tristes, extimulat languentes, expergefâcit ſtupidos, ægrotoſ levat, feroceſ mollit, amoreſ conciliat, conciliatoſ retinet. Pueritiâ ad capeſcenda ſtudia literarum allicit, ſeneſ exhilarat, principes citra offenſam, ſub imagine laudis, & admonet & docet. In ſumma, facit ut quiſque ſibi ipſe ſit jucundior & charior, quæ quidem felicitatiſ pars eſt vel præcipua. Quid autem officioſius, quam cum mutuum muli ſcabunt? Ut ne dicam interim hanc eſſe magnam illiſ laudatæ eloquentiæ partem, majorem medicinæ, maximam poeticæ, denique eſſe totius humanæ conſuetudiniſ mel & condimentum.

XLV. SED falli, inquiunt, miserum est: imo non falli, miserrimum. Nimum enim desipiunt, qui in rebus ipsis felicitatem hominis sitam esse existimant; ex opinionibus ea pendet. Nam rerum humanarum tanta est obscuritas, varietasque, ut nihil dilucide sciri possit, quemadmodum recte dictum est ab Academicis meis, inter philosophos quam minimum insolentibus. Aut si quid sciri potest, id non raro officit etiam vitæ jucunditati. Postremo sic sculptus est hominis animus, ut longe magis fucis, quam veris, capiat. Cujus rei si quis experimentum expositum & obvium quærat, conciones ac templa petat, in quibus si quid serium narratur, dormitant, oscitant, nauseant omnes. Quod si clamator ille, (lapsa sum, declamator dicere volebam), ita, ut sæpe faciunt, anilem aliquam fabellam exordiat, expergiscuntur, eriguntur, inhiant omnes. Item si quis sit Divus fabulosior & poeticus, [quod si exemplum requiris, finge hujus generis Georgium

aut Christophorum , aut Barbaram] , videbitis hunc longe religiosius coli , quam Petrum , aut Paulum , aut ipsum etiam Christum : verum hæc non hujus sunt loci. Jam quanto minoris constat hæc felicitatis accessio , quandoquidem res ipsas aliquoties magno negotio pares oportet , vel levissimas , uti grammaticen ! At opinio facillime sumitur , quæ tamen tantumdem aut amplius etiam ad felicitatem conducit. Age , si quis putribus vescatur fæculentis , quorum alius nec odorem ferre possit , & tamen huic ambrosiam sapiant , quæso , quid interest ad felicitatem ? Contra si accipenser (1) alicui nauseam sapiat , quid referet ad vitæ beatitudinem ? Si cui sit uxor egregie deformis , quæ tamen marito , vel cum ipsa Venere certare posse videatur , nonne perinde fuerit , ac si vere formosa foret ? Si quis tabulam , minio lutoque male oblitam , suspectet ac demiretur , persuasum habens , Apellis aut

(1) Piscis delicatior , forte l'Esurgeon.

Zeuxidis esse picturam , nonne felicior etiam fuerit eo , qui eorum artificum manum magno emerit , fortassis minus ex eo spectaculo voluptatis percepturus ? Novi ego quendam mei nominis , qui novæ nuptæ gemmas aliquot adulterinas dono dedit , persuadens , ut erat facundus nugator , eas non modo veras ac nativas esse , verum etiam singulari atque inæstimabili pretio. Quæso , quid intererat puellæ , cum vitro non minus jucunde pasceret & oculos & animum , nugas , perinde ut eximium aliquem thesaurum , conditas apud sese servaret ? Maritus interim & sumptum effugiebat , & uxoris errore fruebatur , nec eam tamen sibi minus habebat devinctam , quam si magno emptâ donasset. Num quid interesse censetis inter eos , qui in specu (1) illo Platonico variarum rerum umbras & simulacra demirantur , modo nihil desiderent , neque minus sibi placeant , & sapientem illum , qui

(1) *Vid. Platon. Reip. Lib. VII.*

specum egressus, veras res aspicit. Quod si Mycillo Lucianico dives illud & aureum somnium perpetuo somniare licuisset, nihil erat cur aliam optaret felicitatem. Aut nihil igitur interest, aut si quid interest, potior etiam stultorum conditio: primum quod iis sua felicitas minimo constat, id est, sola persuasiuncula; deinde, quod ea fruuntur cum plurimis communiter.

XLVI. PORRO nullius boni jucunda, sine socio, possessio. Quis enim nescit quanta sapientum paucitas, si modo quisquam inveniatur? Quanquam ex tot seculis Græci septem omnino numerant, quos, mehercle, si quis accuratius excutiat, dispeream si vel semisapientem inveniet, imo si vel trientem viri sapientis. Proinde, cum inter multas Bacchi laudes, illud habeatur, ut est, *primarium*, quod animi curas eluat, idque ad exiguum modo tempus (nam simul atque villum edormieris, protinus albis, ut aiunt, *quadrigis*

recurrunt animi molestiæ), quanto meum beneficium cum plenius, tum præsentius, quæ, perpetua quadam ebrietate, mentem gaudiis, delitiis, tripudiis, expleo, idque nullo negotio! Neque quemquam omnino mortalem mei muneris expertem esse sino, cum reliquæ numinum dotes aliæ ad alios perveniant. Non ubivis nascitur *generosum & lene* merum, *quod curas abigat, quod cum spe divite manet* (1). Paucis contigit formæ gratia, Veneris munus; paucioribus eloquentia, Mercurii donum. Non ita multis obtigerunt opes, dextro Hercule. Imperium non cuivis concedit Jupiter Homericus. Sæpenumero Mavors neutris favet copiis. Complures ab Apollinis tripode tristes discedunt. Sæpe fulminat Saturnus. Phœbus aliquando jaculis pestem immittit. Neptunus plures extinguit quam servat. Ut interim Vejoves istos, Plutones, Atas (2), Pœnas, Febres, atque id genus, non Deos, sed carnifices, non commemorem.

(1) Horat. Ep. XV. L. I.

(2) Noxas, malefica numina.

Ego sum una illa Stultitia , quæ omnes ex æquo tam parata beneficentia complector.

XLVII. NEC vota moror , nec irascor , exposcens piamina , si quid cæremoniarum fuerit prætermissum. Nec cælum terræ misceo , si quis , reliquis invitatis Diis , me domi relinquat , nec admittat ad nidorem illum victimarum. Nam cæterorum Deorum tanta in his est morositas , ut prope majus sit operæ pretium , atque adeo tutius , illos negligere quam colere. Quemadmodum sunt & homines nonnulli tam difficiles , & ad lædendum irritabiles , ut præstiterit eos prorsum alienissimos habere , quam familiares. At nemo , inquiunt , Stultitiæ sacrificat , neque templum statuit. Equidem demiror , ut dixi , nonnihil hanc ingratitudinem. Verum hoc quoque pro mea facilitate boni consulo , quanquam ne hæc quidem desiderare possim. Quid enim est cur thusculum , aut molam , aut hircum , aut suem requiram , cum mihi mortales omnes ubi-

que gentium eum cultum perfolvant, qui vel a Theologis maxime probari solet? Nisi forte Dianæ debeam invidere, quod illi humano sanguine litatur. Ego me tum religiosissime coli puto, cum passim, ut faciunt omnes, animo complectuntur, moribus exprimunt, vita repræsentant; qui quidem Divorum cultus, nec apud Christianos admodum frequens est. Quanta turba eorum, qui Deiparæ Virgini cereolum affigunt, idque in meridie, cum nihil est opus? Rursum, quam pauci qui eandem vitæ castimonia, modestia, cœlestium rerum amore, studeant æmulari? Nam is demum verus est cultus, longæque cœlitibus gratissimus. Præterea cur templum desiderem, cum orbis hic universus templum mihi sit, ni fallor, pulcherrimum? Neque vero defunt mystæ, nisi ubi defunt homines. Nec jam usque adeo stulta sum, ut faxeas ac coloribus fucatas imagines requiram, quæ cultui nostro nonnunquam officiunt, cum a stupidis & pinguibus istis signa pro Divis

ipsis adorantur. Nobis interim usu venit , quod solet iis , qui a vicariis suis extruduntur. Mihi tot statuas erectas puto , quot sunt mortales , vivam mei imaginem præ se ferentes , etiam si nolint. Itaque nihil est quod reliquis Diis invideam , si aliis in angulis terrarum alii colantur , idque statis diebus : quemadmodum Rhodi Phæbus , in Cypro Venus , Argis Juno , Athenis Minerva , in Olympo Jupiter , Tarenti Neptunus , Lampfaci Priapus ; modo mihi communiter orbis omnis longe potiores victimas assidue præbeat.

XLVIII. **ATQUI** si cui videor hæc audacius quam verius dicere , agedum paulisper ipsas hominum vitas inspiciamus , quo palam fiat , & quantum mihi debeant , & quanti me faciant maximi pariter ac minimi. At non quorumlibet vitam recensebimus , nam id quidem perlongum , verum insignium tantum , unde reliquos facile sit æstimare. Quid enim attinet de vulgo , plebeculaque commemorare , quæ citra

controversiam tota mea est? Tot enim undique stultitiæ formis abundat, tot in dies novas comminiscitur, ut nec mille Democriti ad tantos risus suffecerint: quamquam illis ipsis Democritis rursus alio Democrito foret opus. Quin etiam incredibile sit dictu, quos risus, quos ludos, quas delitias, homunculi quotidie præbeant superis. Nam hi quidem horas illas sobrias, & antemeridianas, jurgiosis consultationibus ac votis audiendis impertiunt. Cæterum ubi jam nectare madent, neque lubet quicquam serium agere, tum qua parte cælum quam maxime prominet, ibi consident, ac pronis frontibus, quid agitent homines, speculantur; nec est aliud spectaculum illis suavius. Deum immortalem! quod theatrum est illud! Quam varius stultorum tumultus! Nam ipsa nonnunquam in Deorum poeticorum ordinibus considerare soleo. Hic deperit mulierculam, & quo minus adamatur, hoc amat impotentiùs. Ille dotem ducit, non uxorem. Ille sponsam suam prostituit. Alius zelotypus,

velut Argus, observat. Hic in luctu, papæ ! quam stulta dicit facitque, conductis etiam velut histrionibus, qui luctus fabulam peragant ! Ille flet ad novercæ tumultum. Hic quicquid undecunque potest corradere, id totum ventriculo donat, paulo post fortiter esuriturus. Hic somno & otio nihil putat felicius. Sunt qui alienis obeundis negotiis sedulo tumultuantur, sua negligunt. Est qui versuris, atque ære alieno divitem se esse putat, mox decocturus. Alius nihil arbitratur felicius, quam si ipse pauper hæredem locupletet. Hic ob exiguum, idque incertum lucellum, per omnia maria volitat, undis ac ventis vitam committens, nulla pecunia reparabilem. Ille mavult bello divitias quærere, quam tutum otium exigere domi. Sunt qui, captandis orbis fenibus, putant quam commodissime ad opes perveniri; neque defunt, qui idem malint deamandis beatis aniculis aucupari. Quorum utrique tum demum egregiam de se voluptatem Diis spectatoribus præbent, cum ab ipsis, quos

captant , arte deluduntur. Est omnium stultissimum ac fordidissimum Negotiatorum genus , quippe qui rem omnium fordidissimam tractent , idque fordidissimis rationibus ; qui cum passim mentiantur , pejerent , furentur , fraudent , imponant , tamen omnium primos sese faciunt , propterea quod digitos habeant auro revinctos. Nec defunt adulatores Fraterculi , qui mirentur istos , ac venerabiles palam appellent , nimirum ut ad ipsos aliqua male partorum portiuncula redeat. Alibi videas Pythagoricos quosdam , quibus usque adeo omnia videntur esse communia , ut quicquid usquam incustoditum nacti fuerint , id , velut hæreditate obvenerit , æquo animo tollant. Sunt qui votis tantum divites sunt , & jucunda quædam sibi fingunt somnia , idque ad felicitatem satis esse putant. Nonnulli foris divites haberi gaudent , domi gnaviter esuriunt. Hic festinat quicquid habet profundere ; ille per fas nefasque congerit. Hic candidatus ambit populares honores ; ille ad focum semet oblectat.

Bona pars lites nunquam finiendas agitat, & hinc atque hinc certatim contendunt, ut prorogatorem judicem, & collusorem ditent advocatum. Hic rebus novandis studet; ille magnum quiddam molitur. Est qui Hierosolymam, Romam, aut divum Jacobum adeat, ubi nihil est illi negotii, domi relictis cum uxore liberis. In summa, si mortalium innumerabiles tumultus e luna, quemadmodum Menippus olim, despicias, putes te muscarum aut culicum videre turbam inter se rixantium, bellantium, insidiantium, rapientium, ludentium, lascivientium, nascentium, cadentium, morientium. Neque fatis credi potest, quos motus, quas tragœdias cieat tantulum animalculum, tamque mox perituum. Nam aliquoties vel levis belli, seu pestilentiae procella, multa simul milia rapit ac dissipat.

XLIX. SED ipsa stultissima sim, planeque digna, quam multis cachinnis rideat Democritus, si pergam popularium

stultitiarum & insaniarum formas numerare. Ad eos accingar, qui sapientiæ speciem inter mortales tenent, & aureum illum ramum, ut aiunt, aucupantur; inter quos Grammatici primas tenent, genus hominum profecto quo nihil calamitosius, nihil afflictius, nihil æque Diis invisum foret, nisi ego miserrimæ professionis incommoda dulci quodam insaniam genere mitigarem. Neque enim *πέντε κατάρταις*, id est, quinque tantum diris obnoxii sunt isti, quemadmodum indicat Epigramma Græcum, verum sexcentis, ut qui semper famelici, sordidique in ludis illis suis, in ludis dixi, imo in *φροντιστηρίοις* (1), vel pistrinis potius ac carnificinis, inter puerorum greges, consenescant laboribus, obsurdescant clamoribus, fœtore pædoreque contabescant; tamen meo beneficio fit, ut sibi primi mortalium esse videantur. Adeo sibi placent, dum pavidam turbam minaci vultu voceque terri-

(1) Sollicitudinis locis.

tant, dum ferulis, virgis, lorisque conscindunt miseros, dumque modis omnibus suo arbitratu sæviunt, asinum illum Cumanum (1) imitantes. Interim sordes illæ, meræ munditiæ videntur, pædor amaricinum olet, miserrima illa servitus regnum esse putatur, adeo ut tyrannidem suam nolint cum Phalaridis aut Dionysii imperio commutare. Sed longe etiam feliciores sunt, nova quadam doctrinæ persuasione. Siquidem, cum mera deliramenta pueris inculcent, tamen Dii boni! quem non illi Palæmonem, quem non Donatum (2) pro se contemnunt? Idque nescio quibus præstigiis mire efficiunt, ut stultis materculis & idiotis patribus tales videantur, quales ipsi se faciunt. Jam adde & hoc voluptatis genus, quoties istorum aliquis Anchisæ matrem, aut vocolam vulgo incognitam, in putri quapiam charta

(1) Is repertam leonis pellem adaptarat corpori suo, sicque personatus metum injiciebat; donec, ex aurium prominentium indicio, quidam sensit Asinum esse.

(2) Palæmon, Donatus, eruditissimi Grammatici.

deprehenderit , puta *bubsequam* (1) , *bovinatorem* (2) , aut *manticulatorem* (3) ; aut si quis vetusti saxi fragmentum , mutilis notatum literis , alicubi effoderit , o Jupiter ! quæ tum exultatio , qui triumphus , quæ encomia , perinde quasi vel Africam devicerint , vel Babylona ceperint ! Quid autem ? cum frigidissimos & infulsissimos versiculos suos passim ostentant , neque defunt qui mirentur , jam plane Maronis animam in suum pectus demigrasse credunt. At nihil omnium suavius quam cum ipsi inter sese , mutua talione , laudant ac mirantur , vicissimque scabunt. Quod si quis alius verbulo lapsus sit , idque forte fortuna hic oculatiorprehenderit , Ἡρώκλεις (4) ! quæ protinus tragœdiæ , quæ digladiationes , quæ convitia , quæ investivæ ! Male propitios habeam omnes Grammaticos , si quid mentior. Novi quemdam

(1) Qui sequitur boves. *Apuleio.*

(2) Tergiversatorem , apud *A. Gellium.*

(3) Furem clandestinum. *Festus.*

(4) Ὁ *Hercules !*

πολυτεχνότατον, Græcum, Latinum, Mathematicum, Philosophum, Medicum, καὶ ταῦτα βασιλικὸν (1), jam sexagenarium, qui, cæteris rebus omissis, annis plus viginti se torquet ac discruciat in Grammatica, prorsus felicem se fore ratus, si tam diu liceat vivere, donec certo statuatur quomodo distinguendæ sint octo partes orationis, quod hætenus nemo Græcorum aut Latinorum ad plenum præstare valuit. Perinde quasi res sit bello quoque vindicanda, si quis conjunctionem faciat dictionem ad adverbiorum jus pertinentem. Et hac gratia, cum totidem sint grammaticæ quot grammatici, imo plures [quandoquidem Aldus meus unus, plus quinquies grammaticam dedit], hic nullam omnino, quantumvis barbaram aut moleste scriptam, prætermittit, quam non evolvat, excutiatque, nemini non invidens, si quid, quantumlibet inepte, molia-
tur in hoc genere, misere timens, ne quis

(1) Et regis felicitatem æquantem.

forte gloriam hanc præripiat, & pereant tot annorum labores. Utrum insaniam hanc vocare mavultis, an stultitiam? Nam mea quidem haud magni refert, modo fateamini meo beneficio fieri, ut animal omnium alioqui longe miserrimum, eo felicitatis evehatur, ut fortem suam neque cum Persarum regibus cupiat permutare.

L. MINUS mihi debent Poetæ, tametsi vel ex professo meæ sunt factionis, quippe liberum genus, ut habet proverbium, quorum omne studium non alio pertinet, quam ad demulcendas stultorum aures, idque meris nugamentis, ac ridiculis fabulis. Et tamen his freti, dictu mirum ut cum sibi polliceantur immortalitatem, & Diis parem vitam, tum aliis eandem promittant! Huic ordini præ cæteris familiares *φιλαυτία καὶ κολακεία* (1), nec ab ullo mortalium genere color neque simplicius, neque constantius. Porro Rhetores, quan-

(1) *Amor sui ipsius, & adulatio.*

quam nonnihil illi quidem prævaricantur , colluduntque cum Philosophis , tamen hos quoque nostræ factionis esse , cum alia multa , tum illud in primis arguit : quod præter alias nugas , tam accurate , tam multa de jocandi ratione conscripserunt ; atque adeo stultitiam ipsam , inter facetiarum species , numerat , quisquis is fuit , qui ad Herennium dicendi artem conscripsit ; quodque apud Quintilianum , hujus ordinis longe principem , caput est *de Risu* vel Iliade prolixius. Tantum denique stultitiæ tribuunt , ut sæpenumero quod nullis argumentis dilui possit , risu tamen eludatur ; nisi si quis hoc arbitretur ad stultitiam non pertinere , ridiculis dictis excitare cachinnos , idque arte. Hujus farinae sunt & isti , qui libris edendis famam immortalem aucupantur. Hic cum omnes mihi plurimum debent , tum præcipue qui meras nugas chartis illinunt. Nam qui erudite ad paucorum doctorum judicium scribunt , quique nec Persium , nec Lælium judicem recusant , mihi qui-

dem miserandi magis , quam beati videntur , ut qui sese perpetuo torqueant. Addunt , mutant , adimunt , reponunt , repetunt , recidunt , ostendunt , nonum in annum premunt , nec unquam sibi satisfaciunt ; ac futile præmium , nempe laudem , eamque perpaucorum , tanti emunt , tot vigiliis , somnique rerum omnium dulcissimi tanta jactura , tot sudoribus , tot crucibus. Adde nunc valetudinis dispendium , formæ perniciem , lippitudinem , aut etiam cæcitatem , paupertatem , invidiam , voluptatum abstinentiam , senectutem præproperam , mortem præmaturam , & si qua sunt alia ejusmodi. Tantis malis sapiens ille redimendum existimat , ut ab uno aut altero lippo probetur. At meus ille scriptor , quanto delirat felicius , dum nulla lucubratione , verum utcunque visum est animo , quicquid in calamum incidit , vel somnia sua statim literis prodit , levi duntaxat chartarum jactura , non ignarus futurum , ut quo nugaciores nugas scripserit , hoc a pluribus , id est , stultis

& indoctis omnibus probetur. Quid enim est negotii, tres illos doctos, si tamen ea legerint, contemnere? Aut quid valebit, tam paucorum sapientum calculus in tam immensa reclamantium turba? Sed magis etiam sapiunt, qui aliena pro suis edunt, & alieno magnoque partam labore gloriam, verbis in se transmovent; hoc videlicet freti, quod arbitrentur futurum ut, etiam si maxime coarguantur plagii, tamen aliquanti temporis usuram sint interim lucrifacturi. Videre est operæ pretium, quam hi sibi placeant, cum vulgo laudantur, cum digito ostenduntur in turba, ἔτος ἐστὶν ὁ θεὸς ἐκείνος (1), cum apud Bibliopolas prostant, cum in omnium paginarum frontibus leguntur tria nomina, præsertim peregrina, ac magicis illis similia. Quæ, per Deum immortalem, quid aliud sunt quam nomina? Deinde quam a paucis cognoscenda, si mundi vastitatem respicias: tum a quanto paucioribus

(1) Hic est admirandus ille.

laudanda, ut sunt etiam indoctorum diversa palata! Quid, quod ea ipsa nomina non raro confinguntur, aut e priscorum libris adoptantur: cum alius sese Telemachum, alius Sthelenum aut Laertem; hic Polycratem, ille Thrasimachum sese nominari gaudet, ut nihil jam referat, etiam si chamæleonti aut cucurbitæ, sive, quemadmodum solent philosophi loqui, alpha aut beta librum inscribas. Illud autem lepidissimum, cum mutuis epistolis, carminibus, encomiis sese vicissim laudant, stulti stultos, indoctos indocti. Hic illius suffragio discedit Alcæus, ille hujus, Callimachus; ille huic est M. Tullio superior, hic illi Platone doctior. Nonnunquam etiam antagonistam quærunt, cujus æmulatione famam augeant. Hinc *Scinditur incertum studia in contraria vulgus* (1), donec uterque dux, re bene gesta, victor discedit, uterque triumphum agit. Rident hæc sapientes, ut, veluti sunt, stul-

(1) Æneid. L. II.

tissima. Quis enim negat ? Sed interim meo beneficio suavem vitam agunt , ne cum Scipionibus quidem suos triumphos commutaturi. Quanquam docti quoque interim , dum hæc magna cum animi voluptate rident , & aliena fruuntur infania , non paulum mihi debent & ipsi , quod inficiari non possunt , nisi sint omnium ingratisimi.

LI. INTER eruditos Jureconfulti sibi vel primum vindicant locum , neque quisquam alius æque sibi placet , dum Sisyphi faxum assidue volvunt , ac sexcentas leges eodem spiritu contexunt , nihil refert quam ad rem pertinentes , dumque glossematis glossemata , opiniones opinionibus cumulantes , efficiunt ut studium illud omnium difficillimum esse videatur. Quicquid enim laboriosum , idem protinus & præclarum existimant. Adjungamus his Dialecticos ac Sophistas , hominum genus quovis ære Dodonæo loquacius , ut quorum unusquisque cum vicinis delectis mu-

lieribus garrulitate decertare possit ; feliciores tamen futuri , si tantum linguaces essent , non etiam rixosi , adeo ut de lana caprina pertinacissime digladiantur , & nimium altercando plerumque veritatem amittant. Hos tamen sua philautia beatos reddit , dum , tribus instructi syllogismis , incunctanter audent quavis de re cum quovis manum conferere. Cæterum pertinacia reddit invictos , etiamsi Stentorem (1) opponas.

LII. SUB hos prodeunt Philosophi , barba pallioque verendi , qui se solos sapere prædicant , reliquos omnes mortales , *umbras volitare* (2). Quam vero suaviter delirant , cum innumerabiles ædificant mundos ; dum solem , dum lunam , stellas , orbes , tanquam pollice filove metiuntur ; dum fulminum , ventorum , eclipsum , ac cæterarum inexplicabilium rerum

(1) Clamosissimum e Græcis. *Iliad.* XVIII.

(2) Vox Homerica , *Odyss.* L. X.

causas reddunt, nihil usquam hæsitantes, perinde quasi naturæ rerum architectrici fuerint a secretis, quasive e deorum consilio nobis advenerint! Quos interim natura, cum suis conjecturis, magnifice rideat. Nam nihil apud illos esse comperti, vel illud satis magnum est argumentum, quod singulis de rebus inexplicabilis inter ipsos est digladiatio. Ii cum nihil omnino sciant, tamen omnia se scire profitentur; cumque seipsos ignorent, neque fossam aliquoties, aut faxum obvium videant, vel quia lippiunt plerique, vel quia peregrinantur animi, tamen ideas, universalis, formas separatas, primas materias, quidditates, ecceitates, formalitates videre se prædicant, res adeo tenues, ut neque Lynceus, opinor, possit perspicere. Tum vero præcipue prophanum vulgus aspernantur, quoties triquetris & tetragonis circulis, atque huiusmodi picturis mathematicis, aliis super alias inductis, & in labyrinthi speciem confusis, præterea literis velut in acie dispositis, ac

subinde alio atque alio repetitis ordine ,
tenebras offundunt imperitioribus. Neque
desunt ex hoc genere qui futura quoque
prædicant consultis astris , ac miracula
plus quam magica polliceantur , & in-
veniunt homines fortunati , qui hæc quo-
que credant.

LIII. PORRO Theologos silentio tran-
sire fortasse præstiterit , καὶ ταύτην τὴν Κα-
μαρίναν ὃ κινεῖν (1) , nec hanc Anagyrim (2)
tangere , utpote genus hominum mire fu-
perciliosum atque irritabile , ne forte tur-
matim sexcentis conclusionibus adorian-
tur , & ad palinodiam adigant ; quod si
recusent , protinus hæreticam clamitent.
Nam illico solent hoc terrere fulmine , si
cui sunt parum propitii. Sane quanquam
non alii sunt , qui minus libenter agnos-
cant meam in se beneficentiam , tamen hi

(1) *Et hanc Camarinam non movere.* Proverbium de iis
quæ non sine periculo tractari possunt.

(2) *Anagyris* , frutex odore admodum gravi. *Dioscorid.*
L. III.

quoque non mediocribus nominibus ob-
 stricti sunt, dum felices sua philautia, per-
 inde quasi ipsi tertium incolant cœlum,
 ita reliquos mortales omnes, ut humi
 reptantes pecudes, e sublimi despiciunt,
 ac prope commiserantur, dum tanto ma-
 gistralium definitionum, conclusionum,
 corollariorum, propositionum explicita-
 rum & implicitarum agmine septi sunt,
 tot exuberant *κρησφυγέτοις* (1), ut nec
 Vulcaniis vinculis sic possint irretiri, quin
 elabantur distinctionibus, quibus nodos
 omnes adeo facile fecant, ut non Tene-
 dia bipennis melius, tot nuper excogita-
 tis vocabulis, ac prodigiosis vocibus sca-
 tent. Præterea, dum arcana mysteria suo
 explicant arbitrato: »QUA ratione conditus
 ac digestus sit mundus; per quos canales
 labes illa peccati in posteritatem derivata
 sit; quibus modis, qua mensura, quan-
 tulo tempore in Virginis utero sit absolu-

(1) *Subterfugiis*, a *Creta* & *fuga* composita dictione.
Vid. Suidam.

tus Christus; quemadmodum in Synaxi (1) accidentia subsistant, sine domicilio »; sed hæc protrita. Illa demum magnis, & illuminatis, ut vocant, Theologis digna putant; ad hæc, si quando incidunt, expurgantur: » NUM quod infans in generatione divina? Num plures in Christo filiationes? Num possibilis propositio, *Pater Deus odit filium*? Num Deus potuerit *suppositare* mulierem, num diabolum, num asinum, num cucurbitam, num siliicem? Tum quemadmodum cucurbita fuerit concionatura, editura miracula, figenda cruci? Et quid consecrasset Petrus, si consecrasset eo tempore, quo corpus Christi pendebat in cruce? Et, num eodem tempore Christus homo dici potuerit? Et, num post resurrectionem edere aut bibere fas sit futurum, jam nunc famem sitimque præcavescentes? Sunt innumerabiles *λεπτολεσχίαι* (2), his quoque

(1) *Conjunctione*. Sic, apud Dionysium, *Eucharistia*.

(2) *Subtilia nugamenta*.

multo subtiliores, de notionibus, relationibus, instantibus, de formalitatibus, de quidditatibus, eccitatibus, quas nemo possit oculis assequi, nisi tam Lynceus, ut ea quoque per altissimas tenebras videat, quæ nusquam sunt. Adde nunc his γνώμας illas adeo παραδόξας (1), ut illa Stoicorum oracula, quæ Paradoxa vocant, crassissima præ his videantur & circumforanea, velut » LEVIUS esse crimen, homines mille jugulare, quam semel in die dominico calceum pauperi consuere; & potius esse committendum, ut universus orbis pereat, una cum victu & vestitu, quod aiunt, suo, quam unicum quantumlibet leve mendacium dicere ». Jam has subtilissimas subtilitates subtiliores etiam reddunt tot Scholasticorum viæ, ut citius e labyrinthis temet explices, quam ex involucris Realium, Nominalium, Thomistarum, Albertistarum, Occanistarum, Scotistarum; & nondum omnes dixi sec-

(1) Sententias inopinatas.

tas , sed præcipuas duntaxat. In quibus omnibus tantum est eruditionis , tantum difficultatis , ut existimem ipsis Apostolis alio spiritu opus fore , si cogantur hisce de rebus cum hoc novo Theologorum genere conferere manus. Paulus fidem præstare potuit : at idem cum ait , *Fides est substantia rerum sperandarum , argumentum non apparentium* , parum magistraliter definivit. Idem , ut charitatem optime præstitit , ita parum dialectice vel dividit , vel finit , in priore ad Corinthios epistola , capite decimo tertio, Ac pie quidem illi consecrabant Synaxim ; & tamen rogati de termino a quo & termino ad quem , de Transsubstantiatione , de modo quo corpus idem sit in diversis locis , de differentia , qua corpus Christi est in cœlo , qua fuit in cruce , qua in sacramento Synaxeos , quo puncto fiat Transsubstantiatio , cum oratio per quam ea fit , ut quantitas discreta , sit in fluxu , non pari , sicut opinor , respondissent acumine , quo Scotistæ differunt hæc ac definiunt. No-

verant illi Jesu matrem, sed quis eorum tam philosophice demonstravit, quo modo fuerit ab Adæ macula præservata, quam nostri Theologi? Petrus accepit claves, & accepit ab eo qui non committat indigno, & tamen an intellexerit, nescio: certe nusquam attigit subtilitatem, quomodo scientiæ clavem habeat is quoque, qui scientiam non habeat. Baptizabant illi passim, & tamen nusquam docuerunt, quæ sit causa formalis, materialis, efficiens, & finalis Baptismi, nec characteris debilis & indebilis apud hos ulla mentio. Adorabant quidem illi, sed in spiritu, nihil aliud sequentes, quam illud Evangelicum, *Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare*. Verum haud apparet eis tum fuisse revelatum, una eademque adoratione adorandam imagunculam carbone delineatam in pariete, & Christum ipsum, si modo duobus sit porrectis digitis, intonsa coma, & in umbone, qui adhæret occipitio, tres habeat notas. Quis

enim hæc percipiat, nisi triginta sex annos totos in physicis, & ultra-mundanis Aristotelis & Scoticis contriverit? Idem inculcant Apostoli gratiam, at iidem nusquam distinguunt, quid intersit inter gratiam gratis datam, & gratiam gratificantem. Hortantur ad bona opera, nec discernunt opus operans & opus operatum. Passim inculcant charitatem, nec fecernunt infusam ab acquisita, nec explicant, accidens ne sit, an substantia, creata res an increata. Detestantur peccatum; at emoriar, si potuerunt scientifice definire, quid sit illud, quod peccatum vocamus, nisi forte Scotistarum spiritu fuerunt edocti. Nec enim adduci possum, ut credam Paulum, e cujus unius eruditione licet omnes æstimare, toties damnaturum fuisse quæstiones, disceptationes, genealogias, &, ut ipse vocat, *λογομαχίας* (1), si eas percalluisset argutias; præsertim cum omnes illius tem-

(1) *Disceptationes de verbis.*

poris contentiones , pugnaeque rusticanæ fuerint & crassæ , si cum magistrorum nostrorum plusquam Chrysippeis subtilitatibus conferantur. Quanquam homines modestissimi , si quid forte scriptum sit ab Apostolis indolatus parumque magistraliter , non damnant quidem , sed commodè interpretantur : hoc videlicet honoris , partim antiquitati , partim Apostolico nomini deferentes. Et hercle parum æquum erat , res tantas ab illis requirere , de quibus , ex præceptore suo , ne verbum quidem unquam audissent. Idem si eveniat in Chrysostomo , Basilio , Hieronymo , tum fat habent adscribere , *non tenetur*. Et illi quidem confutarunt Ethnicos Philosophos ac Judæos , suapte natura pertinacissimos , sed vita magis ac miraculis quam syllogismis , tum eos quorum nemo fuerit idoneus , vel unicum Scoti Quodlibetum ingenio consequi. Nunc quis Ethnicus , quis Hæreticus non continuo cedat tot tenuissimis subtilitatibus , nisi tam crassus , ut non assequatur , aut tam

impudens, ut exhibilet, aut iisdem instructus laqueis, ut jam par sit pugna, perinde quasi magnum cum magno committas, aut si gladio fortunato pugnet aliquis cum eo, cui gladius sit fortunatus? Tum enim nihil aliud quam tela Penelopes retexteretur. Ac meo quidem iudicio saperent Christiani, si, pro pinguibus istis militum cohortibus, per quas jam olim anticipite Marte belligerantur, clamosissimos Scotistas, & pertinacissimos Occanistas, & invictos Albertistas, una cum tota Sophistarum manu mitterent in Turcas & Saracenos: spectarent, opinor, & conflictum omnium lepidissimum, & victoriam non ante visam. Quis enim usque adeo frigidus, quem istorum non inflammant acumina? Quis tam stupidus, ut tales non excitent aculei? Quis tam oculatus, ut hæc illi non maximas offundant tenebras? Verum hæc omnia videor vobis propemodum joco dicere. Nec mirum fane, cum sint & inter ipsos Theologos melioribus instituti literis, qui ad has fri-

volas , ut putant , Theologorum argutias
nauseent. Sunt qui velut sacrilegii genus
execrentur , summamque ducant impieta-
tem , de rebus tam arcanis , & adorandis
magis quam explicandis , tam illoto ore
loqui , tam prophanis Ethnicorum argu-
tiis disputare , tam arroganter definire , ac
divinæ Theologiæ majestatem tam frigi-
dis , imo sordidis verbis simul & senten-
tiis , conspurcare. At interim ipsi felicis-
sime sibi placent , imo plaudunt , adeo ut
his suavissimis nœniis , nocte dieque oc-
cupatis , ne tantulum quidem otii super-
sit , ut Evangelium , aut Paulinas Episto-
las vel semel liceat evolvere. Atque in-
terim , dum hæc nugantur in scholis , exis-
timant sese universam Ecclesiam , alioquã
ruituram , non aliter syllogismorum fulcire
tibicinibus , quam Atlas cœlum humeris
sustinet apud Poetas. Jam illud quantæ
felicitatis esse putatis , dum arcanas lite-
ras , perinde quasi cereæ sint , pro libi-
dine formant ac reformant ; dum conclu-
siones suas , quibus jam aliquot scholastici

subscripserunt , plusquam Solonis leges videri postulant , & vel Pontificiis decretis anteponendas ; dumque , veluti censores orbis , ad palinodiam trahunt , si quid usquam cum explicitis & implicitis illorum conclusionibus , non ad amussim quadrarit , ac non secus atque ex oraculo pronunciant : *Hæc propositio scandalosa est ; hæc parum reverentialis ; hæc hæresim olet ; hæc male tinnit* , ut jam nec Baptismus , nec Evangelium , nec Paulus aut Petrus , nec sanctus Hieronymus , aut Augustinus , imo nec ipse Thomas Αἰσιοτελικά-
 ται (1) , Christianum efficiat , nisi Bacalauriorum calculus accesserit : tanta est in judicando subtilitas ! Quis enim sensurus erat , eum Christianum non esse , qui diceret has duas orationes , *matula putes* , & *matula putet* , item *olla fervere* , & *ollam fervere* , pariter esse congruas , nisi sapientes illi docuissent ? Quis tantis errorum tenebris liberasset Ecclesiam , quos

(1) Aristoteli addictissimus.

ne lecturus quidem unquam quisquam fuerat, nisi magnis sigillis isti prodidissent? Verum an non felicissimi, dum hæc agunt? Præterea, dum inferorum res omnes sic examussim depingunt, tanquam in ea Republica complures annos sint versati; præterea, dum pro arbitrio novos orbes fabricantur, addito denique latissimo illo pulcherrimoque, ne scilicet deesset ubi felices animæ commode vel spatari, vel convivium agitare, vel etiam pila ludere possent. His atque id genus his mille nugis horum capita adeo distenta differtaque sunt, ut arbitrer nec Jovis cerebrum æque gravidum fuisse, cum ille Palladem parturiens Vulcani securim imploraret. Quare nolite mirari, si videtis caput illorum tot fasciis tam diligenter obvinctum in publicis disputationibus, alioquin enim plane dissilirent. Illud ipsa quoque nonnunquam ridere soleo, cum ita demum maxime sibi videntur Theologi, si quam maxime barbare spurceque loquantur, cumque adeo balbutiunt, ut a nemine

nisi balbo possint intelligi, & acumen appellant, quod vulgus non assequatur. Negant enim e dignitate sacrarum literarum esse, si grammaticorum legibus parere cogantur. Mira vero majestas Theologorum, si solis illis fas est mendose loqui, quanquam hoc ipsum habent cum multis cerdonibus commune. Postremo jam Diis proximos sese ducunt, quoties quasi religiose magistri nostri salutantur, in quo quidem nomine tale quiddam subesse putant, quale est apud Judæos *τι-τραγράμματον* (1). Itaque nefas aiunt esse, MAGISTER NOSTER, secus quam majusculis scribere literis. Quod si quis præpos-tere *Noster magister* dixerit, is simul omnem Theologici nominis perverterit majestatem.

LIV. AD horum felicitatem proxime accedunt, ii qui se vulgo Religiosos ac Monachos appellant, utroque falsissimo

(1) Quatuor literarum ineffabile Jehovah.

cognomine,

cognomine , cum & bona pars istorum longissime absit a religione , & nulli magis omnibus locis sint obvii. Iis non video quid possit esse miserius , nisi ego multis modis succurrerem. Etenim cum hoc hominum genus omnes sic execrentur , ut fortuitum etiam occursum ominosum esse persuasum sit , tamen ipsi sibi magnifice blandiuntur. Primum , summam existimant pietatem , si usque adeo nihil attigerint literarum , ut ne legere quidem possint. Deinde , cum Psalmos suos , numeratos quidem illos , at non intellectos , asininis vocibus in templis derudunt , tum vero se putant Divorum aures multa voluptate demulcere. Et sunt ex his nonnulli , qui sordes ac mendicitatem magno vendunt , proque foribus magno mugitu panem efflagitant ; imo in nullis diversoriis , vehiculis , navibus non obturbant , non mediocri profecto reliquorum mendicorum jactura. Atque ad eum modum homines suavissimi , fordibus , inscitia , rusticitate , impudentia , Apostolos , ut aiunt , nobis referunt. Quid

autem jucundius , quam quod omnia faciunt ex præscripto , quasi mathematicis utentes rationibus , quas præterire piaculum sit : Quot nodos habeat calceus ; quo colore cingula ; vestis quot discriminibus varieganda ; qua materia , quotque culmis latum cingulum ; qua specie & quot modiorum capax cucullus ; quot digitis latum capillitium ; quot dormiendum horas. Atque hæc quidem æqualitas in tanta corporum & ingeniorum varietate , quam sit inæqualis , quis non perspicit ? Et tamen his nugis non alios modo præ se nauci faciunt , verum invicem alii alios contemnant , atque homines Apostolicam charitatem professi , ob aliter cinctam vestem , ob colorem paulo fusciorum , omnia miris tragædiis miscent. Ex his videas quosdam adeo rigide religiosos , ut summa veste , non nisi Cilicina (1) , utantur ; intima , Milesia (2) : alios contra , qui superne linei

(1) *Asperrima* , nempe ex villis caprarum , apud Cilices , facta.

(2) *Mollissima* , Mileti texta.

sint, intime lanei; rursus alios qui pecuniæ contactum, ceu aconitum, horreant, nec a vino interim, nec a mulierum contactu temperantes. Denique mirum omnibus studium, ne quid in ratione vitæ conveniat. Nec illud studio est, ut Christo similes sint, sed ut inter se dissimiles. Porro magna felicitatis pars est in cognomentis, dum hi *Funigeros* appellari se gaudent, & inter hos alii *Coletas*, alii *Minores*, alii *Minimos*, alii *Bullistas*: rursus hi *Benedictinos*, illi *Bernardinus*, hi *Brigidenses*, illi *Augustinenses*, hi *Guilhelmitas*, illi *Jacobitas*, quasi vero parum sit dici Christianos. Horum magna pars in tantum suis nititur cæremoniis & hominum traditiunculis, ut putet unum cælum parum dignum esse tantis meritis præmium, haud cogitantes futurum ut Christus, contemptis his omnibus, suum illud sit exacturus præceptum, nempe charitatis. Alius ostentabit aqualiculum (1), omni

(1) *Ventrem.*

piscium genere distentum. Alius Psal-
morum centum effundet modios. Alius jeju-
norum myriadas annumerabit, & toties
unico prandio pene disruptam imputabit
alvum. Alius tantum cæremoniarum acer-
vum proferet, quantus vix septem one-
rariis navibus vehi possit. Alius gloriabi-
tur sexaginta annos nunquam attactam pe-
cuniam, nisi digitis duplici chirotheca mu-
nitis. Alius cucullam ingeret, adeo for-
didam & crassam, ut nullus nauta suo di-
gnetur corpore. Commemorabit alius se
plusquam undecim lustris spongiæ vitam
egisse, semper eidem affixum loco. Alius
raucam assiduo cantu vocem adducet.
Alius lethargum solitudine contractum;
alius linguam jugi silentio torpentem. At
Christus, interpellatis, nunquam alioqui
finiendis, gloriis: » *UNDENAM* hoc, in-
quiet, » novum Judæorum genus? Uni-
» cam ego legem vere meam agnosco,
» de qua sola nihil audio. Et olim palam,
» nulloque parabolarum utens involucro,
» paternam hæreditatem pollicitus sum,

» non cucullis, preculis, aut inediis, sed
» fidei & charitatis officiis. Nec eos agnos-
» co, qui sua facta nimis agnoscunt. Isti
» qui me quoque sanctiores videri vo-
» lunt, Abraxasiorum (1) cœlos, si li-
» bet, occupent, aut ab his sibi no-
» vum extrui cœlum jubeant, quorum
» traditiunculas meis præceptis antepo-
» fuerunt «. Cum hæc audient, & vide-
bunt nautas & aurigas sibi præferri, qui-
bus putatis vultibus sese mutuo contue-
buntur? Sed interim spe sua felices sunt,
non absque meo beneficio. Atque hos
quidem, quanquam a republica semotos,
nemo tamen audet contemnere, præcipue
mendicantes, propterea quod omnia om-
nium arcana teneant, ex confessionibus,
quas vocant; quæ tamen prodere nefas
habent, nisi si quando poti, fabulis amœ-
nioribus delectare se volunt, sed conjec-
turis modo rem indicant, tacitis interim

(1) Basilidianorum Hæreticorum, qui trecentos sexaginta
quinque cœlos somniaverant.

nominibus. Quod si quis hos crabrones (1) irritarit, tum in popularibus concionibus probe ulciscuntur sese, & obliquis dictis hostem notant, adeo teſte, ut nemo non intelligat, nisi qui nihil intelligit; nec prius oblatrandi finem faciunt, quam in os offam objeceris. Age vero, quem tu mihi comœdum, quem circulatorum ſpectare malis, quam illos in concionibus ſuis Rhetorizantes omnino ridicule, ſed tamen ſuaviſſime imitantes ea quæ Rhetores de dicendi ratione tradiderunt? Deum immortalem! ut geſticulantur, ut apte commutant vocem, ut cantillant, ut jaſtant ſeſe, ut ſubinde alios atque alios vultus induunt, ut omnia clamoribus miſcent! Atque hanc orandi artem, ceu rem arcanam, Fraterculus Fraterculo per manus tradit. Eam tametsi mihi non eſt fas ſcire, tamen utcunque conjecturis ſequar. Primo loco invocant, id quod a poetis mutuo ſumpſerunt: deinde

(1) Fucos, ignavum pecus, vulgo *Frêlons*.

dicturi de charitate, a Nilo Ægypti fluvio sumunt exordium; aut crucis mysterium enarraturi, a Babylonio dracone Bel feliciter auspicantur; aut de jejunio disputaturi, a duodecim zodiaci signis principium faciunt; aut de fide verba facturi, diu de quadratura circuli præloquuntur. Audivi ipsa quemdam eximie stultum, [erravi, doctum volebam dicere], qui in concione celeberrima divinæ Triadis mysterium explicaturus, quo & doctrinam suam non vulgarem ostentaret, & Theologicis satisfaceret auribus, nova prorsus ingressus est via, nimirum a literis, syllabis, & oratione, tum a concordia nominis & verbi, adjectivi nominis & substantivi, mirantibus jam plerisque, ac nonnullis Horatianum illud apud se mussitantibus, *Quorsum hæc tam putida tendunt?* Tandem huc rem deduxit, ut in grammaticorum rudimentis sic expressum ostenderet totius Triadis simulacrum, ut nemo mathematicorum in pulvere posset evidentius depingere. Atque in hac oratione

Θεολογώτατος (1) ille totos octo menses ita defudarat, ut hodie quoque magis cæcutiat quam talpa, nimirum tota luminum acie ad ingenii cuspidem avocata. Verum haud pœnitet hominem cæcitatibus, ac parvo quoque putat emptam eam gloriam. Auditus est a nobis alius quidam octogenarius, adeo Theologus, ut in hoc Scutum ipsum renatum putes. Is explicaturus mysterium nominis Jesu, mira subtilitate demonstravit in ipsis literis latere, quicquid de illo dici possit. Etenim quod tribus duntaxat inflectitur casibus, id manifestum esse simulacrum divini ternionis. Deinde quod prima vox *Jesus* desinat in s, secunda *Jesum* in m, tertia *Jesu* in u, in hoc ἄρρητον (2) subesse mysterium; nempe tribus literulis indicantibus, eum esse summum, medium, & ultimum. Restabat mysterium his quoque retrusius, mathematica ratione: *Jesus* sic in duas

(1) Architheologus.

(2) Arcanum & ineffabile.

æquales diffidit portiones, ut scilicet pentemimeres (1) in medio resideret. Deinde docuit eam literam apud Hebræos esse *ו*, quam illi *Syn* appellent; porro *Syn*, Scotorum, opinor, lingua, peccatum sonat; atque hinc palam declarari, Jesum esse qui peccata tolleret mundi. Hoc tam novum exordium sic inhiantes admirati sunt omnes, præcipue Theologi, ut parum abfuerit, quin illis acciderit, quod olim Niobæ, cum mihi prope modum evenerit, quod ficulno illi Priapo (2), qui, magno suo malo, Canidiæ Saganæque nocturna sacra spectavit; nec injuria profecto. Nam quando similem *ἔφοδον* (3) commentus est Demosthenes ille Grajus, aut Cicero Latinus? Illis vitiosum habebatur proœmium, quod a re foret alienius: quasi vero non ad istum

(1) Medium de quinque partibus: a *πέντε* quinque, *ἡμισ* dimidium, & *μέρος* pars.

(2) Is præ metu crepitum ventris emisit. *Horat. Sat. VII. Liv.*

(3) *Insinuationem.*

modum exordiantur & Subulci (1), natura videlicet magistra. At hi docti *præambulum* suum, sic enim vocant, ita demum eximie Rhetoricum fore ducunt, si nusquam quicquam habeat cum reliquo argumento confine, ut auditor interim admirans, illud secum murmuret, *quo nunc se proripit ille?* Tertio loco, ceu narrationis vice, nonnihil ex Evangelio, sed cursum ac veluti obiter interpretantur, cum id solum fuerit agendum. Quarto loco, jam nova sumpta persona, quæstionem movent Theologalem aliquoties ἔτι γῆς, ἔτι ὕψους ἀπτομένην (2), atque id quoque ad artem arbitrantur pertinere. Hic demum Theologicum attollunt supercilium, Doctores solennes, Doctores subtiles, Doctores subtilissimos, Doctores seraphicos, Doctores cherubicos, Doctores sanctos, Doctores irrefragabiles, magnifica nomina auribus inculcantes. Tum syllo-

(1) Porcorum custodes.

(2) Neque terram, neque cælum attingentem.

gissimos majores, minores, conclusiones, corollaria, suppositiones, frigidissimas ac plusquam scholasticas nugas, apud imperitum vulgus jactitant. Supereſt jam quintus actus, in quo ſummum artificem præſtare convenit. Hic mihi ſtultam aliquam & indoctam fabulam, ex *Speculo*, opinor, *Hiſtoriali*, aut Geſtis Romanorum, in medium adferunt, & eandem interpretantur allegorice, tropologice, & anagogice. Atque ad hunc quidem modum Chimæram ſuam abſolvunt, qualem nec Horatius unquam aſſequi potuit, cum ſcriberet: *Humano capiti*, &c. Sed audierunt a nescio quibus, ingreſſum orationis ſedatum, minimeque clamorū eſſe oportere. Itaque principio ſic exordiuntur, ut nec ipſi vocem propriam exaudiant, quaſi referat dici, quod nullus intelligat. Audierunt, nonnunquam, ad concitandos affectus, exclamationibus utendum eſſe: proinde preſſe alioqui loquentes, ſubinde repente vocem tollunt, furioſo plane clamore, etiam cum nihil opus. Jures elle-

boro homini opus esse, perinde quasi nihil referat, ubi clames. Præterea, quoniam audierunt, oportere sermonem in progressu fervere, in singulis partibus, principiis utcunque sane recitatis, mox mira vocis contentione utuntur, etiam si res sit frigidissima, atque ita denique desinunt, ut spiritu defectos credas. Postremo didicerunt, apud Rhetores (1) de Risu fieri mentionem, eoque student & ipsi jocos quosdam aspergere, [ὦ φίλη ἀφροδίτη (2), quam plenos gratiarum, quamque in loco!] ut plane ὄνον πρὸς τὴν λύραν (3) esse dicas. Mordent quoque nonnunquam, sed ita ut titillent magis quam vulnerent; nec unquam verius adulantur, quam cum maxime παρρησιάζεσθαι (4) videri student. Denique tota actio est ejusmodi, ut jures eos a fori circulatoribus didicisse, a quibus longe vincuntur. Quan-

(1) Quintil. Instit. Orat. L. VI.

(2) O amica Venus.

(3) Asinum ad lyram.

(4) Libere loqui.

quam utrique alteris usque adeo sunt similes, ut nemo dubitet, quin aut hi ab illis, aut illi ab his Rhetorice suam didicerint. Et tamen inveniunt hi quoque, mea nimirum opera, qui cum hos audiunt, Demosthenes meros ac Cicerones audire se putant. Quod genus sunt præcipue mercatores ac mulierculæ: quorum auribus unice placere student, quod illi nonnullam prædæ portiunculam de rebus male partis soleant impertiri, si commode fuerint palpati; illæ cum aliis multis de causis huic ordini favent, tum præcipue, quod in horum sinus soleant effundere, si quid in maritos stomachantur. Videtis, opinor, quantopere mihi debeat hoc hominum genus, qui cum cæremoniis & nugis deridiculis, clamoribusque tyrannidem quandam inter mortales exercent, Paulos atque Antonios sese credunt.

LV. VERUM ego istos histriones tam ingratos beneficiorum meorum dissimulatores, quam improbos simulatores pie-

tatis, libenter relinquo. Jamdudum enim juvat de Regibus ac Principibus aulicis (a quibus simplicissime color), & , ut dignum est ingenuis , ingenuè nonnihil attingere. Qui quidem si vel semunciam fani cordis haberent , quid esset horum vita tristius , aut æque fugiendum ? Neque enim existimabit vel perjurio parricidioque parandum imperium , quisquis secum perpenderit , quam ingens onus sustineat humeris , qui vere Principem agere velit : eum qui rerum gubernacula susceperit , publicum non privatum negotium gerere ; nihil nisi de commodis publicis oportere cogitare ; a legibus , quarum ipse & auctor & exactor est , nec latum digitum discedere ; officialium omnium & magistratuum integritatem sibi præstandam esse ; sese esse unum omnium oculis expositum , qui vel , ceu sidus salutare , morum innocentia , maximam rebus humanis salutem possit adferre , vel , veluti cometa letalis , summam perniciem invehere ; aliorum vitia neque perinde sentiri , neque tam late

manare ; Principem eo loco esse , ut si quid vel leviter ab honesto deflexerit , gravis protinus ad quam plurimos homines vitæ pestis serpat. Tum quod multa secum adferat principum fortuna , quæ soleant a recto deducere (quod genus , delitiæ , libertas , adulatio , luxus) , hoc acrius enitendum , ac sollicitius advigilandum , necubi vel deceptus cesset in officio. Postremo , (ut insidias , odia , cæteraque , vel pericula , vel metus , omit- tam) capiti imminere verum illum regem , qui paulo post ab eo sit etiam de minimo quoque commisso rationem exacturus , idque tanto severius , quanto præstantius gessit imperium. Hæc , inquam , atque hujusmodi plurima , si Princeps secum perpenderet (perpenderet autem , si sciret) , is nec somnum , nec cibum , opinor , jucunde capere posset. At nunc meo munere , has omnes curas Diis permittunt , ipsi se molliter curant , neque quemquam ad aurem admittunt , nisi qui jucunda loqui norit , ne quid animo sol-

licitudinis oboriatur. Se probe Principis partes omnes impleſſe credunt, ſi venentur aſſidue, ſi bellos alant caballos, ſi ſuo commodo vendiderint magiſtratus ac præfecturas, ſi quotidie novæ rationes excogitentur, quibus civium opes attenuent & in ſuum convertant fiſcum, verum id aſſoſite repertis titulis, ut, etiaſi ſit iniſſimum, aliquam tamen æquitatis ſpeciem præ ſe ferat. Addunt data opera nonnihil adulationis, quo populares animos utcunque ſibi devinciant. Fingite mihi nunc, quales ſunt nonnunquam, hominem legum ignarum, publicorum commodorum pene hoſtem, privatis intentum commoditatibus, addiſſum voluptatibus, oſorem eruditionis, oſorem libertatis ac veri, nihil minus quam de Reipublicæ ſalute cogitantem, ſed omnia ſua libidine, ſuiſque utilitatibus metientem. Deinde addite huic torquem auream, omnium virtutum cohærentium conſenſum indicantem; tum coronam gemmis inſignitam, quæ quidem admoneat eum heroicis omnibus

omnibus virtutibus oportere cæteris antecellere ; præterea sceptrum , justitiæ & undecunque incorrupti pectoris symbolum ; postremo purpuram , eximiæ cujusdam in Rempublicam charitatis indicium. Hæc gestamina si Princeps cum sua vita conferret , equidem futurum arbitror , ut plane pude scat ornatus sui , vereaturque , ne quis nasutus interpres totum hunc tragicum cultum , in risum jocumque vertat.

LVI. JAM quid de proceribus aulicis commemorem , quorum plerisque cum nihil sit addictius , servilius , insulsius , abjectius , tamen omnium rerum primos sese videri volunt ? Hac una in re tamen modestissimi , quod contenti aurum , gemmas , purpuram , reliquaque virtutum ac sapientiæ insignia corpore circumferre , rerum ipsarum studium omne concedunt aliis. Hoc abunde felices sibi videntur , quod Regem *herum* vocare liceat ; quod tribus verbis salutare didicerint ; quod norint civiles titulos subinde inculcare , *Sere-*

nitatem, Dominationem, & Magnificentiam; quod egregie perfricuerint faciem; quod festiviter adulentur. Nam hæ sunt artes, quæ vere nobilem & aulicum deceant. Cæterum si vitæ rationem omnem propius inspicias, nimirum meros Phæacas (1) invenies, sponfos Penelopes (2): reliquum carmen agnoscitis, quod Echo vobis melius referet quam ego. Dormitur in medios dies: ibi sacrificulus mercenarius ad lectum paratus, qui propemodum cubantibus adhuc sacrum expedite peragat. Mox ad jentaculum, quo vix peracto, jam interpellat prandium. Sub id alea, laterunculi, sortes, scurræ, moriones, scorta, lusus, inficetiæ. Interim una aut altera merenda. Rursum cœna, post hanc repotia, non una per Jovem. Atque ad hunc modum, citra ullum vitæ tædium elabuntur horæ, dies, menses, anni,

(1) Ignavos & inertes homines. *Odyss.* L. VIII.

(2) Sponsi Penelopes, *nebulones*, *Alcinoique*, &c. *Horat.* Ep. II. L. I.

secula. Ipsa nonnunquam faginatior abeo , si quando viderim illos *μεγαλορρέντας* (1), dum inter nymphas una quæque hoc sibi videtur Diis propior , quo caudam longiorem trahit ; dum procerum alius alium cubito protrudit , quo Jovi vicinior esse videatur ; dum sibi quisque hoc magis placet , quo graviorem catenam collo bajulat , ut robur etiam , non opes tantum , ostendet.

LVII. Ac Principum quidem institutum , summi Pontifices , Cardinales , & Episcopi jampridem gnaviter æmulantur , ac prope superant. Porro si quis perpendat , quid linea vestis admoneat , niveo candore insignis , nempe vitam undequeque inculpatam ; quid sibi velit mitra bicornis , utrumque fastigium eodem cohibente nodo , puta Novi pariter ac Veteris Instrumenti absolutam scientiam ; quid manus chirothecis communitæ , duram & ab omni rerum humanarum contagio im-

(1) *Magnificantes se.*

munem sacramentorum administrationem; quid pedum, nimirum crediti gregis vigilantissimam curam; quid præclara crux, videlicet omnium humanorum affectuum victoriam: hæc, inquam, atque id genus alia multa, si quis perpendat, nonne tristem ac sollicitam vitam egerit? At nunc belle faciunt, cum sese pascunt. Cæterum ovium curam aut ipsi Christo mandant, aut in fratres, quos vocant, ac vicarios rejiciunt. Neque vel nominis sui recordantur, quid sonet Episcopi vocabulum, nempe laborem, curam, sollicitudinem; verum in irretiendis pecuniis, plane Episcopos agunt, ἐδ' ἀλασκοπιή (1).

LVIII. AD eundem modum Cardinales, si cogitent sese in Apostolorum locum successisse, eadem ab ipsis requiri, quæ illi præstiterunt; deinde non dominos esse, sed administratores spiritualium dotium, de quibus omnibus sint paulo post

(1) Neque cæca Speculatio. Hemist. Homericum.

exactissime reddituri rationem : imo , si vel in cultu paulisper philosophentur , atque ita secum cogitent , quid sibi vult hic vestitus candor , nonne summam & extremam vitæ innocentiam ? Quid interior purpura , nonne flagrantissimum in Deum amorem ? Quid rursus exterior sinuosa capacitate diffluens , ac totam etiam reverendissimi complectens mulam , quanquam una vel camelo contegendo suffecerit , nonne charitatem latissime sese pandentem ad subveniendum omnibus , hoc est , ad docendum , exhortandum , consolandum , increpandum , admonendum , componenda bella , resistendum improbis principibus , & vel sanguinem libenter impendendum gregi Christiano , non solum opes ? Quanquam , quorsum omnino opes pauperum Apostolorum vicem gerentibus ? Hæc si perpenderent , inquam , nec eum locum ambirent , & libenter relinquerent , aut certe vitam plane laboriosam atque sollicitam agerent , cujusmodi veteres illi vixerunt Apostoli.

LIX. JAM Summi Pontifices, qui Christi vices gerunt, si conentur ejusdem vitam æmulari, nempe paupertatem, labores, doctrinam, crucem, vitæ contemptum; si vel *Papæ*, id est, patris nomen, vel *Sanctissimi* cognomen cogitent, quid erit in terris afflictius, aut quis eum locum omnibus emat facultatibus, emptum, gladio, veneno, omnique vi tueatur? Quantum his abstulerit commoditatum, si semel incessiverit sapientia, (Sapientia, dixi?) imo vel mica falis illius, cujus meminit Christus: tantum opum, tantum honorum, tantum victoriarum, tot officia, tot dispensationes, tot vectigalia, tot indulgentias, tantum equorum, mulorum, fatellitum, tantum voluptatum.... videtis quantas nundinas, quantam messem, quantum bonorum pelagus paucis sim complexa. In quorum locum inducet vigilias, jejunia, lachrymas, orationes, conciones, studia, suspiria, milleque id genus miseros labores. Neque vero neglegendum illud, futurum ut tot scriptores,

tot copistæ , tot notarii , tot advocati ,
tot promotores , tot secretarii , tot mulo-
tribæ , tot equifones , tot mensarii , tot
lenones , [pene mollius quiddam addi-
deram , sed vereor ne durius sit auribus] ;
in summa , tam ingens hominum turba ,
quæ Romanam sedem onerat , (lapsa sum ,
honorat , sentiebam) , ad famem adigatur.
Inhumanum quidem hoc , & abominan-
dum facinus , at multo magis detestan-
dum , ipsos etiam summos Ecclesiæ prin-
cipes , ac vera mundi lumina , ad peram
& baculum revocari. At nunc fere , si
quid laboris est , id Petro & Paulo re-
linquunt , quibus abunde satis est otii. Por-
ro , si quid splendoris aut voluptatis , id
sibi sumunt. Atque ita fit , mea quidem
opera , ut nullum pene hominum genus
vivat mollius , minusque sollicitum , ut qui
abunde Christo satisfactum existiment , si
mystico ac pene scenico ornatu , cære-
moniis , Beatitudinum , Reverentiarum ,
Sanctitatum titulis , & benedictionibus ac
maledictionibus Episcopos agent. Priscum

& obsoletum, nec horum omnino temporum, miracula edere : docere populum, laboriosum : sacras interpretari literas, scholasticum : orare, otiosum : lachrymas fundere, miserum ac muliebre : egere, sordidum : vinci, turpe, parumque dignum eo, qui vix Reges etiam summos ad pedum beatorum admittit oscula; denique mori, inamabile : tolli in crucem, infame. Restant sola hæc arma, ac benedictiones dulces, quarum meminit Paulus (1), atque harum quidem quam mirum sint benigni, interdictiones, suspensiones, aggravationes, redaggravationes, anathematizationes, ultrices picturæ, ac fulmen illud terrificum, quo solo nutu mortalium animas vel ultra tartara mittunt; quod ipsum tamen sanctissimi in Christo patres, & Christi vicarii, in nullos torquent acrius, quam in eos, qui, instigante diabolo, patrimonia Petri minuere atque arrodere conantur. Cujus

(1) Ep. ad Rom. c. XXVI.

cum hæc vox sit in Evangelio : *Relinquimus omnia , & sequuti sumus te* , tamen hujus patrimonium appellant agros , oppida , vectigalia , portoria , ditiones. Pro quibus dum , zelo Christi accensi , ferro ignique dimicant , non absque plurimo Christiani sanguinis dispendio , tum demum Ecclesiam Christi sponsam sese credunt Apostolice defendere , fortiter profligatis , ut vocant , hostibus. Quasi vero ulli sint hostes Ecclesiæ perniciosiores , quam impii Pontifices qui & silentio Christum sinunt abolescere , & quæstuariis legibus alligant , & coactis interpretationibus adulterant , & pestilente vita jugulant. Porro cum Christiana Ecclesia sanguine sit condita , sanguine confirmata , sanguine aucta , nunc perinde quasi Christus perierit , qui more suo tueatur suos , ita ferro rem gerunt. Cumque bellum res sit adeo immanis , ut feras non homines deceat ; adeo infana , ut poetæ quoque fingant a Furiis immitti ; adeo pestilens , ut universam morum luem simul invehat ; adeo injusta , ut

a pessimis latronibus optime soleat administrari ; adeo impia , ut nihil cohæreat cum Christo ; tamen , omnibus omissis , hoc tantum agunt. Hic videas etiam decrepitos fenes , juvenilis animi robur præstare , nec offendi sumptibus , nec fatigari laboribus , nec deterreri quicquam , si leges , si religionem , si pacem , si res humanas omnes sursum ac deorsum misceant. Neque defunt adulatores eruditi , qui istam manifestariam insaniam , zelum , pietatem , fortitudinem appellent , excogitata via , qua fieri possit , ut quis letale ferrum stringat , adigatque in fratris sui viscera , manente nihilominus charitate illa summa , quam , ex Christi præcepto , debet proximo Christianus.

LX. EQUIDEM incerta sum adhuc utrum his rebus exemplum dederint , an potius hinc sumpserint Episcopi quidam Germanorum , qui simplicius , etiam omisso cultu , omissis benedictionibus , aliisque id genus cæremoniis , plane satrapas

agunt , adeo ut propemodum ignavum ,
parumque decorum Episcopo putent , ali-
bi , quam in acie , fortem animam Deo
reddere. Jam vero vulgus sacerdotum ne-
fas esse ducens , a præfulum suorum sanc-
timonia degenerare , euge quam militari-
ter , pro jure decimarum , ensibus , jacu-
lis , faxis , omnique armorum vi bellige-
rantur ! Quam hic oculati , si quid ex ve-
terum literis possint elicere , quo plebe-
culam territent , & plusquam decimas de-
beri convincant ! At interim non venit in
mentem , quam multa passim legantur de
officio , quod illi vicissim præstare populo
debeant. Nec saltem admonet eos vertex
rasus , sacerdotem omnibus hujus mundi
cupiditatibus liberum esse oportere , ne-
que quicquam nisi cœlestia meditari. Sed
homines suaves , se suo officio probe per-
functos aiunt , si preculas illas suas ut-
cunque permurmurarint , quas me hercle
demiror , si quis Deus vel audiat , vel in-
telligat , cum ipsi fere nec audiant , nec
intelligant , tum cum eas ore perstrepunt.

Verum hoc quidem sacerdotibus est cum prophanis commune , ut ad emolumentum messem vigilant omnes , neque quisquam ibi leges ignoret. Cæterum si quid sarcinæ , id prudenter in alienos humeros eji- ciunt , & aliis alii tanquam pilam per manus tradunt. Siquidem Laici quoque Prin- cipes , quemadmodum partes adminis- trandi regni vicariis delegant , & vicarius item vicario tradit , ita pietatis studium omne plebi , modestiæ causa , relinquunt. Plebs in eos rejicit , quos Ecclesiasticos vocant , perinde quasi ipsis cum Ecclesia nihil omnino sit commercii , quasi bap- tismi votis nihil prorsus sit actum. Rur- sum sacerdotes qui sese vocant *Secula- res* , quasi mundo initiati , non Christo , in Regulares onus hoc devolvunt , Regula- res in Monachos , Monachi laxiores in arctiores , omnes simul in Mendicantes , Mendicantes in Carthusienses , apud quos solos sepulta latet pietas , & adeo latet ut vix unquam liceat conspiciere. Iti- dem Pontifices , in messe pecuniaria dili-

gentissimi, labores illos nimium Apostolicos, in Episcopos relegant, Episcopi in Pastores, Pastores in Vicarios, Vicarii in Fratres mendicantes, hi rursus in eos re-trudunt, a quibus ovium lana tondetur. Verum non est hujus instituti, Pontificum ac Sacerdotum vitam excutere, ne cui videar satyram texere, non encomium recitare; neve quis existimet bonos Principes a me taxari, dum malos laudo. Sed hæc ideo paucis attigi, quo palam fieret, nullum esse mortalem, qui suaviter vivere possit, nisi meis initiatus sit sacris, me-que propitiam habeat.

LXI. NAM id quo pacto fieri queat, cum ipsa etiam Rhamnusia (1), rerum humanarum fortunatrix, mecum adeo consentiat, ut sapientibus istis semper fuerit inimicissima, contra stultis etiam dormientibus omnia commoda adduxerit? Agnos-

(1) Sic Nemesis a Rhamnunte Atticæ pago, ubi colatur.

citis Timotheum illum , cui hinc etiam cognomen & proverbium ὁ εὐδοντος κύρτος αἰρεῖ (1) : rursus aliud γλαυξ ἵπταται (2). Contra in sapientes quadrat illa , ἐν τετράδι γεννηθέντες (3) , & equum habet Sejanum (4) , & aurum Tolosanum. Sed desino παροιμιάζεσθαι (5) , ne videar Erasmi mei commentaria suppilasse (6). Ergo ut ad rem. Amat fortuna parum cordatos , amat audaciores , & quibus illud placet πᾶς ἐπὶ φθω κύριος (7). At sapientia timidulos reddit , ideoque vulgo videtis sapientibus istis cum paupertate , cum fame , cum fumo rem esse ; neglectos , inglorios , invisos vivere : stultos affluere nummis , admoveri Reipublicæ gubernaculis , breviter florere modis omnibus. Etenim si

(1) *Dormientis rete capit.* De felicibus absque labore.

(2) *Noctua volat.* Prov.

(3) *Quarta Luna nati.* Prov. de iis qui summis laboribus aliis multum profunt , sibi nihil.

(4) *Proverb. de extremo infortunio.*

(5) *Proverbiis uti.*

(6) i. e. *ipsiusmet Adagiorum Opus.*

(7) *Iacta est alca.*

quis beatum existimet *Principibus placuisse viris* (1), & inter aureos illos, ac gemmeos Deos versari, quid inutilius sapientia, imo quid apud hoc hominum genus damnatius? Si divitiæ parandæ sunt, quid tandem lucri facturus est negotiator, si, sapientiam secutus, perjurio offendetur; si in mendacio deprehensus erubescet; si anxios illos de furtis atque usuris sapientum scrupulos, vel tantuli faciet? Porro si quis honores, atque opes ambiat Ecclesiasticas, ad eas vel asinus, vel bubalus citius penetrabit, quam sapiens. Si voluptate ducaris, puellæ, maxima hujus fabulæ pars, stultis toto pectore sunt addictæ, sapientem haud fecus ac scorpionum horrent, fugiuntque. Deinde quicumque paulo festivius ac lætius vivere parant, sapientem inprimis excludunt, ac quodvis animal potius admittunt. Breviter quoquo te vertas, apud Pontifices, principes, judices, magistratus, amicos, hostes,

(1) Horat. Ep. XVII. L. I.

maximos , minimos , omnia praesentibus nummis parantur : quos uti contemnit sapiens , ita illum sedulo fugere consueverunt. Sed cum laudum mearum nullus sit modus , neque finis , tamen oratio aliquando finem habeat necesse est. Itaque desinam dicere , sed si prius ostendero paucis , non deesse magnos auctores , qui me literis suis pariter ac factis illustrarint , ne cui forte stulte mihi soli videar placere , neve legulei calumnientur , me nihil allegare. Ad ipsorum igitur exemplum allegabimus , hoc est , ἔδειν πρὸς ἑαυτοὺς (1).

LXII. PRINCIPIO illud omnibus vel notissimo proverbio persuasum est , ubi res abest , ibi simulationem esse optimam. Eoque recte statim traditur hic versus pueris : *Stultitiam simulare loco , sapientia summa est*. Vos jam ipsi conjicite quam ingens sit bonum stultitia , cuius etiam fallax umbra , & imitatio sola

(1.) *Nihil ad rem.*

tantum laudis meretur a doctis. Sed multo candidius pinguis ille ac nitidus *Epicuri de grege porcus* (1), *miscere stultitiam consiliis* jubet, tametsi *brevem*, non admodum scite, addidit (2). Item alibi; *Dulce est desipere in loco*. Rursum alio in loco mavult *delirus, inersque videri, Quam sapere & ringi* (3). Jam apud Homerum Telemachus, quem modis omnibus laudat poeta, subinde *νῆπιος* appellatur, atque eodem prænominе, tanquam felicitis ominis, libenter pueros & adolescentes vocare solent Tragici. Quid autem sacrum Iliadis carmen, nisi *Stultorum regum & populorum continet æstus*? Porro quam absoluta laus illa Ciceronis, *Stultorum plena sunt omnia*! Quis enim ignorat, unumquodque bonum, quo latius patet, hoc esse præstantius?

LXIII. ARQUI fortassis apud Chris-

(1) Horat. Ep. IV. L. I.

(2) Id. Od. XII. L. IV.

(3) Id. Ep. I. L. II.

tianos horum levis est auctoritas : proinde sacrarum quoque literarum testimoniis , si videtur , laudes nostras fulciamus , sive , ut docti solent , fundemus , principio veniam a Theologis præfata , ut nobis fas esse velint. Deinde quoniam arduam rem aggredimur , & fortassis improbum fuerit denuo Musas ex Helicone ad tantum itineris revocare , præsertim cum res sit alienior , fortasse magis conveniet optare , ut interim , dum Theologum ago , perque has spinas ingredior , Scoti anima paulisper ex sua Sorbona in meum pectus demigret , quovis histrice atque erinaceo spinosior , moxque remigret quo lubebit , vel *ἐἰς κόρακας* (1). Utinam & vultum alium liceat sumere , & ornatus adsit Theologicus. Verum illud interim vereor , ne quis me furti ream agat , quasi clanculum magistrorum nostrorum scrinia compilaverim , quæ tantum rei Theologicæ teneam. Sed non adeo mirum videri de-

(1) *Ad corvos* , i. e. in malam crucem.

bet, si tam diutina, quæ mihi arctissima est, cum Theologis consuetudine, non-nihil arripui, cum ficulnus etiam ille Deus Priapus nonnullas Græcas voces, legente domino, subnotarit tenueritque (1), & Gallus Lucianicus, longo hominum convictu, sermonem humanum expedite caluerit. Sed jam ad rem bonis avibus.

SCRIPSIT Ecclesiastes cap. primo: *Stultorum infinitus est numerus*. Cum numerum prædicat infinitum, nonne mortales universos complecti videtur, præter pauculos aliquot, quos haud scio, an cuiquam videre contigerit? Sed magis ingenue confitetur hoc Hieremias capite decimo: *Stultus*, inquit, *factus est omnis homo a sapientia sua*. Soli Deo tribuit sapientiam, universis hominibus stultitiam relinquens. Ac rursum paulo superius: *Ne gloriatur homo in sapientia sua*. Cur non vis hominem in sua sapientia gloriari, optime Hieremia?

(1) De hoc exstat Epigramma inter *Priapeia*, cujus initium, *Rusticus indocte*, &c.

Nimirum, inquiet, ob id, quia non habet sapientiam. Sed ad Ecclesiastem redeo. Hunc cum exclamat, *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, quid aliud sensisse creditis, nisi, quemadmodum diximus, vitam humanam nihil aliud quam stultitiæ ludicrum esse, nimirum Ciceronianæ laudi album addentem calculum, cujus optimo jure celebratur illud quod modo retulimus: *Stultorum plena sunt omnia*? Rursum sapiens ille Ecclesiasticus, qui dixit, *Stultus mutatur ut luna, sapiens permanet ut sol*, quid aliud innuit, nisi mortale genus omne stultum esse, soli Deo sapientis nomen competere? Si quidem lunam, humanam naturam interpretantur, solem omnis luminis fontem, Deum. Huic astipulatur quod ipse Christus in Evangelio negat, quemquam appellandum bonum, nisi Deum unum. Porro si stultus est, quisquis sapiens non est, & quisquis bonus, idem sapiens, auctoribus Stoicis, nimirum mortales omnes stultitia complectatur necessum est.

Iterum Salomon capite decimo quinto : *Stultitia*, inquit, *gaudium stulto* ; videlicet manifeste confitens, sine stultitia nihil in vita suave esse. Eodem pertinet illud quoque : *Qui apponit scientiam, apponit dolorem, & in multo sensu multa indignatio.* An non idem palam confitetur egregius ille Concionator, capite septimo ? *Cor sapientum, ubi tristitia est, & cor stultorum, ubi lætitia.* Eoque non satis habuit sapientiam perdiscere, nisi nostri quoque cognitionem addidisset. Quod si mihi parum habetur fidei, ipsius accipite verba, quæ scripsit capite primo : *Dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam, erroresque & stultitiam.* Quo quidem loco illud animadvertendum, ad stultitiæ laudem pertinere, quod eam posteriore posuit loco. Ecclesiastes scripsit, & hunc scitis esse ordinem Ecclesiasticum, ut qui dignitate primus sit, is locum obtineat extremum, vel hic certe memor Evangelici præcepti. Sed stultitiam præstantiorem esse sapientia, & Ecclesiasticus ille,

quisquis fuit, liquido testatur, capite quadragesimo quarto, cujus mehercle verba non prius proferam, quam εἰ εἰσαγωγὴν (1) meam commoda responsione adjuveritis, ut faciunt apud Platonem hi qui cum Socrate disputant. Utra magis convenit recondere, quæ rara sunt & pretiosa, an quæ vulgata viliaque? Quid tacetis? Etiam si vos dissimuletis, proverbium illud Græcorum pro vobis respondet, τὴν ἐπὶ θύραις ὑδρίαν (2), quod ne quis impie rejiciat, refert Aristoteles, magistrorum nostrorum Deus. An quisquam vestrum tam stultus est, ut gemmas & aurum in via relinquat? non hercle opinor. In abditissimis penetralibus, nec id satis, in munitissimorum scriniorum secretissimis angulis, ista reponitis, cœnum in propatulo relinquitis. Ergo si, quod pretiosius est, reconditur, quod vilius, exponitur, nonne palam est, sapientiam quam vetat abs-

(1) *Inductionem.*

(2) *In ostiis Hydriam*, ut de rebus vilibus, proverb. dicitur.

condi, viliorē esse stultitia quam recondi jubet? Jam ipsius testimonii verba accipite: *Melior est homo qui abscondit stultitiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.* Quid quod animi quoque candorem divinæ literæ stulto tribuunt, cum sapiens interim neminem sui similem putet? Sic enim intelligo id, quod scribit Ecclesiastes capite decimo: *Sed & in via stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos existimat.* An non illud eximii cujusdam candoris est, omnes æquare tibi ipsi, cumque nemo non magnifice de se sentiat, omnibus tamen tuas communicare laudes? Proinde nec puduit tantum regem hujus cognominis, cum ait capite trigesimo: *Stultissimus sum virorum.* Neque Paulus, ille magnus Gentium doctor, Corinthiis scribens, stulti cognomen illibenter agnoscit: *Ut insipiens, inquit, dico, plus ego;* perinde quasi turpe sit vinci stultitia. Sed interim obstrepunt mihi Græculi quidam, qui tot hujus temporis Theologorum, ceu cornicum ocu-

los student configere , dum annotationes suas , veluti fumos quosdam , aliis offundunt (cujus gregis , si non Alpha , certe Beta meus est Erasmus , quem ego sæpius honoris causa nomino) : O vere stultam , inquit , & ipsa dignam Moria citationem ! Longe diversa mens Apostoli , quam tu somnias. Nec enim hoc agit his verbis , ut cæteris stultior haberetur ; verum cum dixisset *Ministri Christi sunt , & ego* , seque , veluti jactabundus , in hac quoque parte æquasset cæteris , per correctionem adjecit ; *Plus ego* , sentiens se non modo parem reliquis Apostolis in Evangelii ministerio , verum etiam aliquanto superiorem. Idque cum ita verum videri vellet , ne tamen ut arrogantius dictum offenderet aures , præmuniit stultitiæ prætextu : *Ut minus sapiens dico* , propterea quod sciret esse stultorum privilegium , ut soli verum citra offensam proloquantur. Verum quid Paulus senserit , cum hæc scriberet , ipsis disputandum relinquo. Ego magnos , pingues , crassos , &

vulgo probatissimos Theologos sequor , cum quibus magna pars doctorum errare , *ὃν τὸν Δία* (1) malit , quam cum istis trilinguibus (2) bene sentire. Neque quisquam illorum Græculos istos pluris facit , quam graculos : præsertim cum quidam gloriosus Theologus , (cujus ego nomen prudens supprimo , ne graculi nostri continuo Græcum in illum scommata jactant , *ὁὶος λύρας* ,) magistraliter & theologaliter hunc passum enarrans , ab hoc loco , *Ut minus sapiens dico , plus ego* , novum facit caput ; & quod absque summa dialectica non poterat , novam addit sectionem , ad hunc interpretans modum , [adducam enim ipsius verba , non solum in forma , verum etiam in materia] : *Ut minus sapiens dico* , id est , si videor vobis insipiens me pseudapostolis adæquando , adhuc videbor vobis minus sapiens , me eis

(1) *Per Jovem.*

(2) Tres linguas edocuit , nempe Latinam , Græcam , & Hebraicam.

præferendo. Quanquam idem paulo post, velut oblitus fui, alio delabitur.

LXIV. SED cur anxie me unius exemplo tueor, cum hoc publicum jus sit Theologorum, cælum, hoc est, divinam scripturam, ceu pellem extendere: cum apud divum Paulum pugnent divinæ scripturæ verba, quæ suo loco non pugnant, si qua fides illi *πενταγλώτῳ* (1) Hieronymo, cum Athenis forte conspectum aræ titulum torqueret in argumentum fidei Christianæ, ac cæteris omissis, quæ causæ fuerant offectura, duo tantum extrema verba decerpserit, nempe hæc, *Ignoto Deo*, atque hæc quoque nonnihil immutata: siquidem integer titulus sic habebat, *DIIS ASIÆ, EUROPÆ ET AFRICÆ, DIIS IGNOTIS ET PEREGRINIS*. Ad hujus, opinor, exemplum passim jam οἱ τῶν Θεολόγων παῖδες (2), hinc atque hinc

(1) Qui linguas quinque callebat.

(2) Theologorum filii, i. e. ipsi Theologi.

revulsa quatuor aut quinque verbula, &, si quid opus est, etiam depravata, ad suam accommodant utilitatem, licet ea quæ præcedunt & consequuntur, aut nihil omnino faciant ad rem, aut reclament quoque. Quod quidem faciunt tam felici impudentia, ut sæpenumero Theologis invideant Jurisconsulti. Quid enim illis jam non succedat, posteaquam Magnus ille (1), (pene nomen effutiveram, sed rursus metuo Græcum proverbium) ex Lucæ verbis sententiam exprefferit, tam consentaneam animo Christi, quam igni cum aqua convenit. Etenim cum immineret extremum periculum, quo tempore solent boni clientes maxime suis adesse patronis, & quanta valent ope *συμμαχῆν* (2), Christus hoc agens ut omnem hujusmodi præsidiorum fiduciam eximeret ex animis suorum, percontatus est eos, num quid rei defuisset usquam, cum

(1) Nicolaus de Lyra.

(2) *Una pugnare.*

illos emisisset adeo non instructos viatico , ut nec calceis muniret adversus spinarum & faxorum injuriam , nec peram adderet , adversus famem. Ubi negassent defuisse quicquam , adjecit : *Sed nunc , inquit , qui habet sacculum tollat , similiter & peram ; & qui non habet , vendat tunicam suam & emat gladium.* Cum tota Christi doctrina nihil aliud inculcet , quam mansuetudinem , tolerantiam , vitæ contemptum , cui non perspicuum , quid hoc loco sentiat ? Nempe ut magis etiam exarimet suos legatos , ut non tantum calceos negligant & peram , verum & tunicam insuper abjiciant , nudique & prorsus expediti , munus Evangelicum aggrediantur , nihil sibi parent , nisi gladium , non istum quo grassantur latrones & parricidæ , sed gladium spiritus , in intimos quoque pectoris sinus penetrantem , qui semel affectus omnes sic amputat , ut nihil jam illis cordi sit , præter pietatem. At videte , quæso , quorsum hæc torqueat celebris ille Theologus. Gladium interpretatur , defen-

sionem adversus persecutionem ; sacculum , sufficientem commeatus provisionem , perinde quasi Christus , commutata in diversum sententia , quod oratores suos parum βασιλικῶς (1) instructos emisisse videretur , superioris institutionis palinodiam canat ; aut velut oblitus quod dixerat beatos fore , cum probris , contumeliis & suppliciis afficerentur , prohibens ne quando resisterent malo , mites enim beatos esse , non feroces , oblitus quod illos ad passerum & liliorum exemplum vocarit , nunc adeo noluerit eos absque gladio proficisci , ut eum vel tunica divendita jubeat emi , malitque nudos ire , quam non accinctos ferro. Ad hæc quemadmodum gladii nomine contineri putat , quicquid ad depellendam vim pertinet , ita marsupii titulo complectitur , quicquid ad vitæ pertinet necessitatem. Atque ita divinæ mentis interpretes Apostolos , lanceis , balistis , fundis & bombardis instructos educit ad præ-

(1) *Regie.*

dicationem Crucifixi. Loculis item, vidu-
lis, & sarcinis onerat, ne forte non liceat
illis e diversorio discedere, nisi impran-
sis. Nec vel illud commovit hominem,
quod enssem quem tantopere jusserrat emi,
mox idem objurgans jubeat recondi,
quodque nunquam fando sit auditum,
Apostolos ensibus aut clypeis usos adver-
sus vim Ethnicorum, utique usuros, si
Christus hoc sensisset, quod hic interpre-
tatur. Est alius, quem honoris causa non
nomino, haudquaquam postremi nominis,
qui e tentoriis, quorum meminit Haba-
cuc, *Turbabuntur pelles terræ Madian*,
pellem fecerit Bartholomæi excoriati. Ipsa
nuper interfui Dissertationi Theologicæ,
nam id facio frequenter. Ibi cum quispiam
exigeret, quæ tandem esset divinarum li-
terarum auctoritas, quæ juberet hæreti-
cos incendio vinci, magis quam disputa-
tione revinci, Senex quidam severus, &
vel supercilio teste, Theologus, magno
stomacho respondit, hanc legem tulisse
Paulum Apostolum, qui dixerit: *Hæreti-*

cum hominem post unam & alteram correptionem devita. Cumque ea verba identidem intonaret, & plerique demirarentur quid accidisset homini, tandem explanavit, *de vita tollendum hæreticum*. Risere quidam, nec deerant tamen quibus hoc commentum plane Theologicum videretur. Cæterum, reclamantibus etiamnum nonnullis, successit *τενέδιος*, quod aiunt, *συνήγορος* (1) & auctor irrefragabilis: » AC-
» CIPITE rem, inquit. Scriptum est,
» *Maleficum ne patiaris vivere*. Omnis
» hæreticus maleficus; ergo, &c «. Mirari quotquot aderant hominis ingenium, & in eam sententiam itum est pedibus, & quidem peronatis (2). Neque cuiquam venit in mentem legem eam ad fortilegos & incantatores, ac magos attinere, quos Hebræi sua lingua vocant *Mechasephim*; alioqui fornicationem & ebrietatem capite punire oportuit.

(1) *Tenedius Patronus*. Litis nodum paucis & cito secans.

(2) *Pero*, genus calceamenti rustici.

LXV. VERUM hæc stulte persequor, tam innumera, ut nec Chrysippi, nec Didymi (1) voluminibus omnia comprehendere possint. Illud duntaxat admonitos volebam, cum hæc divinis illis magistris licuerint, mihi quoque plane συκίνη θεολόγῳ (2), par est dare veniam, si minus omnia ad amussim citavero. Nunc tandem ad Paulum redeo: *Libenter*, inquit, *fertis insipientes*, de sese loquens. Et rursum: *Velut insipientem accipite me*, & *non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia*. Rursus alibi: *Nos*, inquit, *stulti propter Christum*. Audistis a quanto auctore quanta stultitiæ præconia. Quid, quod idem palam stultitiam præcipit, ut rem imprimis necessariam & oppido salutarem: *Qui videtur esse sapiens inter vos, stultus fiat, ut sit sapiens*. Et apud Lucam, duos discipulos, quibus se junxerat in via

(1) Quorum, alter Philosophus infinita de frivolis argutiis volumina, alter Grammaticus mille conscripserat: *Miser*, addit Seneca, *si tantum voluminum fuisset evolvendum*.

(2) *Ficula Theologo*.

Jesus,

Jesus, *stultos* appellat. Illud haud scio, an mirum videatur, cum Deo quoque nonnihil stultitiæ tribuit divinus ille Paulus: *Quod stultum est, inquit, Dei, sapientius est hominibus.* Porro Origenes interpret obsistit, quo minus hanc stultitiam ad hominum opinionem possis referre: quod genus est illud, *Verbum crucis pereuntibus quidem stultitiam.* Sed quid ego, frustra anxia, tot testimoniis hæc docere pergo, cum in Psalmis mysticis palam ipse Christus loquatur Patri: *Tu scis insipientiam meam.* Neque vero temere est, quod Deo stulti tam impense placuerunt: opinor propterea, quod quemadmodum summi principes nimium cordatos suspectos habent & invisos, ut Julius Brutum & Cassium, cum ebrium Antonium nihil metueret, utque Nero Senecam, Dionysius Platonem, contra crassioribus ac simplicioribus ingeniis delectantur, itidem Christus σοφὸς istos, suæque nitentes prudentiæ, semper detestatur, ac damnat. Testatur id Paulus haudquaquam obscure,

cum ait : *Quæ stulta sunt mundi , elegit Deus ;* cumque ait , *Deo visum esse , ut per stultitiam servaret mundum , quandoquidem per sapientiam restitui non poterat.* Quin ipse idem fatis indicat , clamans per os Prophetæ : *Perdam sapientiam sapientium , & prudentiam prudentium reprobabo.* Rursum , cum agit gratias , quod salutis mysterium celasset sapientes , parvulis autem , hoc est stultis , aperuisset ; nam græcè pro parvulis , est *νηπίοις* , quos opposuit *σοφοῖς*. Huc pertinet quod passim in Evangelio Phariseos & Scribas , ac legum Doctores incessit , vulgus indoctum sedulo tuetur. Quid enim aliud est : *Væ vobis , Scribæ & Pharisei ,* quam *væ vobis , sapientes ?* At parvulis , mulieribus , ac piscatoribus potissimum delectatus esse videtur. Quin & ex animantium brutorum genere , ea potissimum placent Christo , quæ a vulpina prudentia quam longissime absunt. Eoque asino maluit insidere , cum ille , si libuisset , vel leonis tergum impune potuisset premere. Ac

Spiritus ille facer in columbæ specie delapsus est, non aquilæ aut milvii. Præterea cervorum, hinnulorum, agnorum crebra passim in divinis literis mentio. Adde quod suos ad immortalem vitam destinatos, oves appellat. Quo quidem animante non est aliud insipientius, vel Aristotelico proverbio teste, *προβάτων ἦθος* (1), quod quidem admonet, ab ejus pecudis stoliditate sumptum, in stupidos & bardos convitii loco dici solere. Atqui hujus gregis Christus sese pastorem profitetur; quin etiam ipse agni nomine delectatus est, indicante eum Joanne: *Ecce Agnus Dei*, cujus multa fit & in Apocalypsi mentio. Hæc quid aliud clamitant, nisi mortales omnes stultos esse, etiam pios; ipsum quoque Christum, quo stultitiæ mortalium subveniret, cum esset sapientia patris, tamen quodam modo stultum esse factum, cum hominis assumpta natura, habitu inventus est ut homo, quemadmodum &

(1) *Ovium mores.*

peccatum factus est, ut peccatis mederetur? Neque alia ratione mederi voluit, quam per stultitiam crucis, per Apostolos idiotas, ac pingues: quibus sedulo stultitiam præcipit, a sapientia deterrens, cum eos ad puerorum, liliorum, sinapis, & passerulorum exemplum provocat, rerum stupidarum ac sensu carentium, soloque naturæ ductu, nulla arte, nulla sollicitudine, vitam agentium; præterea, cum vetat esse sollicitos, qua essent apud Præsides oratione usuri (1), cumque interdicat, ne scrutentur tempora vel momenta temporum, videlicet, ne quid fiderent suæ prudentiæ, sed totis animis ex ipso penderent. Eodem pertinet, quod Deus, ille orbis architectus, interminatus, ne quid de arbore scientiæ degustarent, perinde quasi scientia felicitatis sit venenum; quanquam Paulus aperte scientiam veluti insanabilem & perniciosam improbat. Quem divus Bernardus, opinor, secutus, mon-

(1) Luc. C. XII.

tem eum in quo Lucifer sedem statuerat ; Scientiæ montem interpretatur. Fortasse nec illud omittendum videatur argumentum , gratiosam esse apud superos stultitiam , quod huic soli datur erratorum venia , sapienti non ignoscitur ; unde qui veniam orant , etiamsi prudentes peccaverint , tamen stultitiæ prætextu patrociniisque utuntur. Nam sic Aaron sororis pœnam deprecatur in Numerorum , si satis commemini , libris : *Obsecro , Domine mi , ne imponas nobis hoc peccatum , quod stulte commisimus* (1). Sic & Saül apud David culpam deprecatur , *Apparet enim , iniquiens , quod stulte egerim*. Rursum ipse David ita blanditur Domino : *Sed precor , Domine , ut transferas iniquitatem servi tui , quia stulte egimus* ; perinde quasi non impetraturus veniam , nisi stultitiam & inscitiam obtenderet. Sed illud acrius urget , quod Christus in cruce , cum oraret pro suis inimicis : *Pater , ignosce illis* , non

(1) C. XII, v. XI.

aliam prætexuit excusationem, quam imprudentiæ, *Quia nesciunt*, inquit, *quid faciant*. Ad eundem modum Paulus scribens ad Timotheum: *Sed ideo misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate*. Quid est, *ignorans feci*? nisi, per stultitiam feci, non malitiam. Quid est, *ideo misericordiam consecutus sum*? nisi, non consecuturus, ni stultitiæ patrocínio commendatus. Pro nobis facit & mysticus ille Psalmographus, qui suo loco non veniebat in mentem, *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*. Audistis quæ duo prætexat, nimirum ætatem, cui semper comes esse soleo, & ignorantias, idque numero multitudinis, ut ingentem stultitiæ vim intelligeremus.

LXVI. Ac ne quæ sunt infinita persequar, utque summatim dicam, videtur omnino Christiana religio quandam habere cum aliqua stultitia cognationem, minimeque cum sapientia convenire. Cu-

jus rei si desideratis argumenta , primum illud animadvertite , pueros , senes , mulieres , ac fatuos sacris ac religiosis rebus præter cæteros gaudere , eoque semper altaribus esse proximos , solo nimirum naturæ impulsu. Præterea videtis primos illos religionis auctores , mire simplicitatem amplexos , acerrimos literarum hostes fuisse. Postremo nulli moriones magis desipere videntur , quam hi , quos Christianæ pietatis ardor semel totus arripuit : adeo sua profundunt , injurias negligunt , falli sese patiuntur , inter amicos & inimicos nullum discrimen , voluptatem horrent , inedia , vigilia , lachrymis , laboribus , contumeliis saginantur , vitam fastidiunt , mortem unice optant ; breviter ad omnem sensum communem prorsus obstupuisse videntur , perinde , quasi alibi vivat animus , non in suo corpore. Quod quidem quid aliud est , quam insanire ? Quo minus mirum videri debet , si Apostoli musto temulenti sunt visi , si Paulus judici Festo visus est insanire. Sed postea-

quam semel τὴν λεοντὴν (1) induimus, agē doceamus & illud, felicitatem Christianorum, quam tot laboribus expetunt, nihil aliud esse, quam insanīæ stultitiæque genus quoddam : absit invidia verbis, rem ipsam potius expendite. Jam primum illud propemodum Christianis convenit cum Platoniciis, animum immersum alligatumque esse corporeis vinculis, hujusque crassitudine præpediri, quominus ea quæ vera sunt, contemplari fruique possit. Proinde philosophiam definit esse mortis meditationem, quod ea mentem a rebus visibilibus ac corporeis abducat, quod idem utique mors facit. Itaque quam diu animus corporis organis probe utitur, tam diu sanus appellatur. Verum ubi, ruptis jam vinculis, conatur in libertatem asserere sese, quasque fugam ex eo carcere meditatur, tum insaniam vocant. Id si forte contingit morbo, vitioque organorum, prorsus omnium consensu insania

(1) Leonis exuvium.

est. Et tamen hoc quoque genus hominum videmus futura prædicere, scire linguas ac literas, quas ante nunquam didicerant, & omnino divinum quiddam præ se ferre. Neque dubium est id inde accidere, quod mens a contagio corporis paulo liberior, incipit nativam sui vim exerere. Idem arbitror esse in causa, cur laborantibus vicina morte simile quiddam soleat accidere, ut tanquam afflati prodigiosa quædam loquantur. Rursum si id eveniat studio pietatis, fortasse non est idem insaniam genus, sed tamen adeo confine, ut magna pars hominum meram insaniam esse judicet, præsertim cum pauculi homunciones, ab universo mortalium cœtu, tota vita dissentiant. Itaque solet iis usu venire, quod, juxta Platonicum figmentum (1), opinor accidere iis, qui in specu vincti rerum umbras mirantur, & fugitivo illi, qui reversus in antrum, veras res vidisse se prædicat, illos longe

(1) Lib. I. *De Leg.*

falli , qui præter miseras umbras nihil aliud esse credant. Etenim sapiens hic commiseratur , ac deplorat illorum insaniam , qui tanto errore teneantur. Illi vicissim illum veluti delirantem rident , atque ejiciunt. Itidem vulgus hominum ea quæ maxime corporea sunt maxime miratur , eaque prope sola putat esse. Contra pii , quo quidquam propius accedit ad corpus , hoc magis negligunt , totique ad invisibilium rerum contemplationem rapiuntur. Nam isti primas partes tribuunt divitiis , proximas corporis commodis , postremas animo relinquunt : quem tamen plerique nec esse credunt , quia non cernitur oculis. E diverso , illi primum in ipsum Deum , rerum omnium simplicissimum , toti nituntur : secundum hunc , & tamen in hoc quod ad illum quam proxime accedit , nempe animum : corporis curam negligunt , pecunias ceu putamina prorsus aspernantur ac fugitant. Aut si quid hujusmodi rerum tractare coguntur , gravatim ac fastidienter id faciunt ,

habent tanquam non habentes , possident tanquam non possidentes. Sunt & in singulis rebus gradus multum inter istos diversi. Principio sensus , tametsi omnes cum corpore cognationem habent , tamen quidam sunt ex his crassiores , ut tactus , auditus , visus , olfactus , gustus : quidam magis a corpore semoti , veluti memoria , intellectus , voluntas. Igitur , ubi se intenderit animus , ibi valet. Pii , quoniam omnis animi vis ad ea contendit , quæ sunt a crassioribus alienissima , in his velut obbrutescunt , atque obstupescunt. Contra vulgus in his plurimum valet , in illis quam minimum. Inde est , quod audimus nonnullis divinis viris accidisse , ut oleum vini loco biberint. Rursum in affectibus animi quidam plus habent cum pingui corpore commercii , veluti libido , cibi fœmnique appetentia , iracundia , superbia , invidia. Cum his irreconciliabile bellum piis ; contra vulgus sine his vitam esse non putat. Deinde sunt quidam affectus medii , quasique naturales , ut amor patriæ , charitas

in liberos , in parentes , in amicos. His vulgus nonnihil tribuit. At illi hos quoque student ex animo revellere , nisi quatenus ad summam illam animi partem assurgunt , ut jam parentem ament , non tanquam parentem (quid enim ille genuit , nisi corpus ? quanquam hoc ipsum Deo parenti debetur) , sed tanquam virum bonum , & in quo luceat imago summæ illius mentis , quam unam *summum bonum* vocant , & extra quam nihil nec amandum , nec expetendum esse prædicant. Hac eadem regula reliqua item omnia vitæ officia metiuntur , ut ubique id quod visibile est , si non est omnino contemnendum , tamen longe minoris faciant , quam ea quæ videri nequeunt. Aiunt autem & in sacramentis , atque ipsis pietatis officiis , corpus & spiritum inveniri. Velut in jejunio non magni ducunt , si quis tantum a carnibus cœnaque abstinat , id quod vulgus absolutum esse jejunium existimat , nisi simul & affectibus aliquid adimat , ut minus permittat iræ

quam soleat , minus superbæ ; utque , ceu minus jam onustus mole corporea , spiritus ad cœlestium bonorum gustum , fruitionemque enitatur. Similiter & in Synaxi , tametsi non est aspernandum , inquit , quod cæremoniis geritur , tamen id per se , aut parum est conducibile , aut etiam perniciosum , nisi id quod est spiritale accesserit , nempe hoc quod signis illis visibilibus repræsentatur. Repræsentatur autem mors Christi , quam domitis , extinctis , quasque sepultis corporis affectibus , exprimere mortales oportet , ut in novitatem vitæ resurgant , utque unum cum illo , unum item inter sese fieri queant. Hæc igitur agit , hæc meditatur ille pius. Contra vulgus sacrificium nihil aliud esse credit , quam adesse altaribus , idque proxime , audire vocum strepitum , aliasque id genus cæremonias spectare. Nec in his tantum , quæ duntaxat exempli gratia proposuimus , sed simpliciter in omni vita refugit pius ab his , quæ corpori cognata sunt , ad æterna , ad invi-

sibilia , ad spiritalia rapitur. Proinde cum summa sit inter hos & illos omnibus de rebus dissensio , fit ut utrique alteris insanire videantur. Quanquam id vocabuli rectius in pios competit , quam in vulgus , mea quidem sententia.

LXVII. Q U O D quidem magis perspicuum fiet , si quemadmodum pollicita sum , paucis demonstraro , summum illud præmium nihil aliud esse quam insaniam quandam. Primum igitur existimate Platonem tale quiddam jam tum somniasse , cum , *Amantium furorem omnium felicissimum esse* , scriberet. Etenim qui vehementer amat , jam non in se vivit , sed in eo quod amat ; quoque longius a se ipso digreditur , & in illud demigrat , hoc magis ac magis gaudet. Atque cum animus a corpore peregrinari meditatur , neque probe suis utitur organis , istud haud dubie furorem recte dixeris. Alioqui quid sibi vult , quod vulgo etiam dicunt , *Non est apud se , & ad te redi , & sibi redditus est ?*

Porro quo amor est absolutior, hoc furor est major, ac felicior. Ergo quænam futura est illa cœlitum vita ad quam piæ mentes tanto studio suspirant? Nempe spiritus absorbebit corpus, utpote victor ac fortior. Idque hoc faciet facilius, partim quod jam velut in suo regno est, partim quod jam olim in vita corpus ad hujusmodi transformationem repurgarit, atque extenuarit. Deinde spiritus a mente illa summa mire absorbebitur, quippe infinitis partibus potentiore. Ita ut jam totus homo extra se futurus sit, nec alia ratione felix futurus, nisi quod extra sese positus patietur quiddam ineffabile a summo illo bono, omnia in se rapiente. Jam hæc felicitas, quanquam tum demum perfecta contingit, cum animi receptis pristinis corporibus immortalitate donabuntur, tamen quoniam piorum vita nihil aliud est, quam illius vitæ meditatio, ac velut umbra quædam, fit ut præmii quoque illius aliquando gustum aut odorem aliquem sentiant. Id tametsi minutissima

quædam stillula est ad fontem illum æternæ felicitatis, tamen longe superat universas corporis voluptates, etiamsi omnes omnium mortalium delitiæ in unum conferantur, usque adeo præstant spiritualia corporalibus, invisibilia visibilibus. Hoc nimirum est quod pollicetur propheta: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Atque hæc est Moriæ pars, quæ non aufertur commutatione vitæ, sed perficitur. Hoc igitur quibus sentire licuit (contingit autem perpauca), ii patiuntur quiddam dementiæ simillimum, loquuntur quædam non satis cohærentia, nec humano more, sed dant sine mente sonum, deinde subinde totam oris speciem vertunt. Nunc alacres, nunc dejecti; nunc lachrymant, nunc rident, nunc suspirant; in summa vere toti extra se sunt. Mox ubi ad sese redierint, negant se scire ubi fuerint, utrum in corpore, an extra corpus, vigilantes, an dormientes: quid audierint, quid viderint, quid dixerint

dixerint , quid fecerint , non meminerunt , nisi tanquam per nebulam , ac somnium ; tantum hoc sciunt se felicissimos fuisse , dum ita desiperent. Itaque plorant sese resipuisse , nihilque omnium malint , quam hoc insanix genus perpetuo insanire. Atque hæc est futuræ felicitatis tenuis quædam degustatiuncula.

LXVIII. VERUM ego jam dudum oblita mei ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶ (1). Quanquam , si quid petulantius aut loquacius a me dictum videbitur , cogitate & Stultitiam & mulierem dixisse. Sed interim tamen memineritis illius Græcanici proverbii , πολλάκις τοι καὶ μωρὸς ἀνὴρ κατακαίρειον εἶπεν (2) , nisi forte putatis hoc ad mulieres nihil attinere. Video vos Epilogum expectare ; sed nimium desipitis ; siquidem arbitramini me quid dixerim etiamnum meminisse , cum tantam ver-

(1) *Ultra limites salio , in digressiones.*

(2) *Sæpe & stultus opportune loquutus est.*

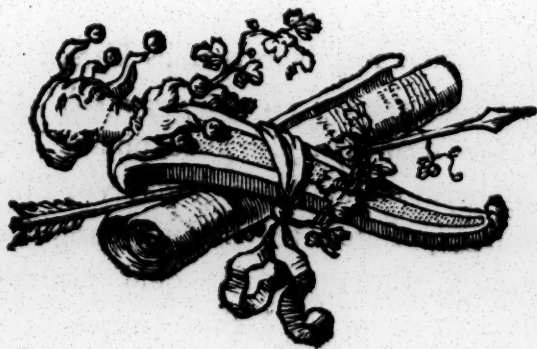
210 *ENCOMIUM MORIÆ*

borum farraginem effuderim. Vetus illud,
μισῶ μνάμονα συμπόταν (1) : Novum hoc,
μισῶ μνάμονα ἀκροατήν (2). Quare valet,
plaudite, vivite, bibite, Moriæ celeberrimi
Myſtæ.

(1) Odi memorem convivam.

(2) Odi memorem auditorem.

FINIS

INDICULUS

Totum Encomii contextum per Apices aut Paragraphos analyticè descriptum exhibens.

- I. *STULTITIA* solo aspectu primùm Auditores captans.
- II. *Declamationis argumentum.*
- III. *Laudatio quam aggreditur exemplis approbata.*
- IV. *Extemporaneè dicendi causa.*
- V. *Stultitiæ aperte sese prodentis simplicitas.*
- VI. *Rhetorum imitatio.*
- VII. VIII. *Stultitiæ genus, locus natalis, educatio.*
- IX. *Stultitiæ comitatus.*
- X. XI. XII. *Debita Stultitiæ cuncta vitæ commoda.*
- XIII. *Infantiæ cum Stultitia cognatio.*
- XIV. *Stultitia vel juventam remorans, vel senectam arcens.*

XV. *Stultitia præcipue commendati Dii poetici.*

XVI. *Stultitiæ dominium quam rationis amplius.*

XVII. *Stultitia Mulieri comes addita ad levandam homini vitam.*

XVIII. *Optimum compotationis condimentum Stultitia.*

XIX. *Eadem Amicitia copula.*

XX. — *Conjugii conciliatrix.*

XXI. — *Societatis humanæ vinculum.*

XXII. *Sine aliqua Stultitiæ mixtura, vita fere non vitalis.*

XXIII. *Eadem bellorum, & ideo laudatorum facinorum, causa.*

XXIV. XXV. *Sapientiæ incommoda.*

XXVI. *Stultitiæ inventa.*

XXVII. XXVIII. XXIX. *Fortitudinis, Industriae, Prudentiæ, laus Stultitiæ vindicata.*

XXX. *Stultitia dux ad sapientiam.*

XXXI. — *Vitæ tolerandæ causa.*

XXXII. *Ignorantiæ laus.*

XXXIII. *Artes Stultitia commendatæ.*

XXXIV. Quo quisque *Stultitiæ* propior, ea
beatior.

XXXV. *Felices Idiota, Fatui*, sua si bona
norint.

XXXVI. XXXVII. *Fatuorum invidenda*
conditio.

XXXVIII. *Insanus minime miser.*

XXXIX. *Stultitiæ mancipia, Venatores;*
ædificandi studio laborantes, Aleatores.

XL. XLI. — *Superstitiosi.*

XLII. — *Inani nobilitatis titulo sibi blan-*
dientes.

XLIII. *Singulis nationibus ac pene civi-*
tatibus insita Philautia.

XLIV. *Philautiæ & Assentationis commoda.*

XLV. *Homines opinione sola beati.*

XLVI. *Bonum commune Stultitia.*

XLVII. *Stultitiæ facilitas, indulgentia.*

XLVIII. *Varia Stultitiæ genera, diversæ*
formæ.

XLIX. *Grammatici.*

L. *Poetæ.*

LI. *Jureconsulti.*

LII. *Philosophi.*

214 INDICULUS.

LIII. *Theologi.*

LIV. *Religiosi & Monachi.*

LV. *Reges & Principes.*

LVI. *Proceres & Aulici.*

LVII. *Episcopi.*

LVIII. *Cardinales.*

LIX. *Summi Pontifices.*

LX. *Episcopi Germani.*

LXI. *Fortuna Stultitiæ propitia.*

LXII. *Stultitiæ commendatio.*

LXIII. *Stultitiæ laus ex sacris Literis.*

LXIV. *Absurdi Scripturarum Interpretes.*

LXV. LXVI. *De Stultitia D. Pauli &*

Scripturarum testimonia.

LXVII. *Summum bonum Stultitia.*

LXVIII. *Epilogus.*

Finis Indiculi.

